

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi

GELENEKSEL YOZGAT EVLERİ

Şener İLGÜN

Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Yrd.Doç.Dr.Bahtiyar EROĞLU

2007, 178 sayfa

Jüri

Yrd. Doç. Dr. Bahtiyar EROĞLU

Yrd.Doç.Dr. Mine ULUSOY

Yrd.Doç.Dr. Mehmet Emin BAŞER

Geleneksel Türk evleri, Türk halkının kültürel değerleriyle oluşmuş olan canlı bir kültür ortamıdır. Kültürel mirasımızın en değerli varlıklarıdır. Türk Evi esas şeklini Anadolu da kazanmıştır. Eski Türk töreleri ve İslam dininin getirdiği esaslar evin planlanmasında ve iç mekanın düzenlenmesinde önemli etkenlerdir. Anadolu da değişik bölgelerde, farklı kültür ortamlarında ve bölgeye has yapı malzemeleri ile kendine has kimliğe sahip ev tipleri oluşmuştur.

Orta Anadolu da yer alan Yozgat'ta İklim ve coğrafya özelliklerinden dolayı kendine özgü mimari karaktere sahip evler yapılmıştır. Geleneksel Yozgat evleri yapıldıkları dönemin kültürünü sosyal ekonomik yapısını günümüze yansıtmakta, kentin görsel, tarihsel ve yaşam değerlerini artırmaktadır.

Tanımlamaya çalıştığımız tarihsel, mimari ve estetik değerleri olan bu evlerin korunması , yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk evleri , Plan özellikleri, Geleneksel Yozgat evleri

ABSTRACT

Master Thesis

TRADITIONAL YOZGAT HOUSES

Şener ILGÜN
Selçuk University
Institute of the Natural and Applied Sciences
Department of Architecture
Supervisor : Associate Prof...Dr.Bahtiyar EROĞLU
2007, 178 pages

Jury:

Associate Prof. Dr. Bahtiyar EROĞLU
Associate Prof. Dr. Mine ULUSOY
Associate Prof. Dr. Mehmet Emin BAŞER

Traditional Turkish Houses are picturesque cultural environment formed by cultural values of Turkish people. They are the most precious parts of our cultural heritage. Typical Turkish house has gained its original form in Anatolia. Old Turkish customs and Islamic principles are important factors in planning the house and arranging interior decoration. Authentic types of houses have formed in different cultural atmospheres of different parts of Anatolia.

Because of the climatic and geographical features, authentic houses which have original architectural characteristics have been built in Yozgat. Traditional Yozgat houses reflect the cultures and socioeconomic pattern of their period, and increase the visual, historical and living values of the town.

It is a necessity to keep these houses which have historical, architectural and aesthetical values.

Key words : Turkish Houses, The features of their plans, Traditional Yozgat Houses.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
İÇİNDEKİLER.....	i
ÖNSÖZ.....	iii
ÇİZİMLER LİSTESİ.....	iv
RESİMLER LİSTESİ.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xvii
1. GİRİŞ.....	1
1.1.Çalışmanın Amacı.....	3
1.2.Çalışmanın Kapsamı.....	4
1.3.Kaynak Araştırması.....	5
1.4.Materyal ve Metot.....	9
1.5.Tarihi Coğrafyası ve iklim özellikleri.....	9
2. GELENEKSEL TÜRK EVİ	12
2.1. Ev ve İnsan.....	12
2.2. Türk evi Tanımı	13
2.3. Türk Evi Planlamasında Öne Çıkan Ana Unsurlar.....	14
2.3.1. Türk Evinde Oda.....	14
2.3.2. Türk Evinde Sofa.....	17
2.4. Türk Evinde Plan Tipleri.....	18
2.4.1. Sofasız Plan Tipi.....	19
2.4.2. Dış Sofalı Plan Tipi.....	20
2.4.3. İç Sofalı Plan Tipi	21
2.4.4. Orta Sofalı Plan Tipi.....	23
2.5. Türk Evi Kimliğinin Tarihi Süreç İçinde Gelişimi.....	24
2.5.1. Orta Asya Türk Evi.....	24
2.5.2. Anadolu Selçuklu Dönemi Türk Evi.....	27
2.5.3. Osmanlı Dönemi Türk Evi.....	29

3. GELENEKSEL YOZGAT EVLERİNİN TEKNİK YÖNDEN İNCELENMESİ.....	32
3.1.Nizam oğlu Konağı.....	32
3.2.Karşlı oğlu Konağı.....	70
3.3. Divanlıoğlu Konağı.....	90
3.4. Hayri İnal Konağı.....	108
3.5. Koldemir Konağı.....	135
3.6. Miralay Konağı.....	153
4. DEĞERLENDİRME.....	167
4.1. Geleneksel Yozgat evlerinin özellikleri.....	167
4.1.1. Yozgat evlerinin plan özellikleri.....	167
4.1.2. Malzeme ve yapım teknikleri.....	168
4.1.3. Cephe özellikleri.....	169
4.1.4. Süsleme özellikleri.....	170
4.2. Geleneksel Türk evi mimarisinde Yozgat evlerinin yeri.....	172
5-SONUÇ.....	175
6.KAYNAKLAR.....	177

ÖNSÖZ

Tez çalışması sırasında bana her zaman destek olan, yardımını esirgemeyen, beni yönlendiren, eleştirileri, fikirleri ile çalışmalarına ışık tutan değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Bahtiyar Eroğlu'na, her zaman yanımda olan gerek bilgi toplama gerekse metin yazımlarında yardımını eksik etmeyen beni anlayışla karşılayan eşim Fitnat İlgün'e, Her zaman bana çalışmamı tamamlamam için destek olan Abdülkerim İlgün, Mustafa İlgün ve Ali Orhan İlgün'e Geleneksel Yozgat evlerinin tespit edilmesi ve röleve çalışmalarım sırasında bana yardımcı olan Orhan Yazıtış ve Halil Yazıtış'a, Yozgat belediye Bayındırlık il müdürlüğü elemanlarına, Yozgat kültür müdürlüğü elemanlarına katkıları ve yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

ÇİZİMLER LİSTESİ

Çizim.2.3.1.1 Topak ev ve odanın, genel düzen ve kullanma biçimleri açısından kıyaslanması.

Çizim.2.3.1.2 Türk evi odasında mekanı oluşturan elemanların birbiriyle ilişkileri (Küçükerman, 1973)

Çizim.2.3.2.1 Çadır ve odanın fonksiyon yönünden ilişkisi (Küçükerman,1973).

Çizim.2.4.1.1.Sofasız Plan tipi -Antakya Kavuçuk evi (Sözen, 2001)

Çizim.2.4.2.1 Dış sofalı Plan tipi -Kula Beyoğlu evi (Sözen, 2001)

Çizim.2.4.3.1 İç sofalı Plan tipi - Konya Dede evi (Sözen, 2001)

Çizim.2.4.4.1 Orta sofalı Plan tipi- Safranbolu Gökçüoğlu evi (Sözen, 2001)

(Çizim.2.5.1.1) Çadır Plan ve görünüşü (Küçükerman, 1973)

Çizim.3.1.1 Vaziyet planı

Çizim.3.1.2 Bodrum kat planı

Çizim.3.1.3 Zemin kat planı

Çizim.3.1.4 1. kat planı

Çizim.3.1.5 Kesit

Çizim.3.1.6 Güney cephe görünüşü

Çizim.3.2.1 Karşlıoğlu konağı vaziyet planı

Çizim.3.2.2 Karşlıoğlu konağı bodrum kat planı

Çizim.3.2.3 Karşlıoğlu konağı zemin kat planı

Çizim.3.2.4 Karşlıoğlu konağı 1. kat planı

Çizim.3.2.5 Karşlıoğlu konağı 1-1 kesiti

Çizim.3.2.6 Karşlıoğlu konağı 2-2 kesiti

Çizim.3.2.7 Karşlıoğlu konağı gúney cephe görünüşü

Çizim.3.2.8 Karşlıoğlu konağı doğu cephe görünüşü

Çizim.3.2.9 Karşlıoğlu konağı batı cephe görünüşü

Çizim.3.2.10 Karşlıoğlu konağı kuzey cephe görünüşü

Çizim.3.2.11 Karşlıoğlu konağı gúneyden bahçe giriş kapısının görünüşü

Çizim.3.2.12 Karşlıoğlu konağı oda giriş kapısının görünüşü

Çizim.3.2.13 Karşlıoğlu konağı pencere kapakları görünüşü

Çizim.3.2.14 Karşlıoğlu konağı pencere görünüşü

Çizim.3.2.15 Karşlıoğlu konağı giriş kapısı görünüşü

Çizim.3.2.16 Karşlıoğlu konağı 1. kat balkon görünüşü

Çizim.3.3.1 Divanlıoğlu konağı vaziyet planı

Çizim.3.3.2 Divanlıoğlu konağı bodrum kat planı

Çizim.3.3.3 Divanlıoğlu konağı zemin kat planı

Çizim.3.3.4 Divanlıoğlu konağı 1. kat planı

Çizim.3.3.5 Divanlıoğlu konağı kesiti

Çizim.3.3.6 Divanlıoğlu konağı gúney cephe görünüşü

Çizim.3.4.1 Hayri İnal konağı vaziyet planı (Yozgat valiliği il özel idaresi)

Çizim.3.4.2 Hayri İnal konağı bodrum kat planı (Yozgat valiliği il özel idaresi)

Çizim.3.4.3 Hayri İnal konağı zemin kat planı (Yozgat valiliği il özel idaresi)

Çizim.3.4.4 Hayri İnal konağı 1. kat planı (Yozgat valiliği il özel idaresi)

Çizim.3.4.5 Hayri İnal konağı A-A kesiti (Yozgat valiliği il özel idaresi)

Çizim.3.4.6 Hayri İnal konağı kuzey cephe görünüşü (Yozgat valiliği il özel idaresi)

Çizim.3.4.7 Hayri İnal konağı gúney cephe görünüşü (Yozgat valiliği il özel idaresi)

Çizim.3.4.8 Hayri İnal konağı doğu cephe görünüşü (Yozgat valiliği il özel idaresi)

Çizim.3.4.9 Hayri İnal konağı batı cephe görünüşü (Yozgat valiliği il özel idaresi)

Çizim.3.4.10 Hayri İnal Konağı restorasyon projesi öncepne görünüş

(Yozgat valiliği il öz.id.)

Çizim.3.4.11 Hayri İnal Konağı zemin kat tavan planı (Yozgat valiliği il özel idaresi)

Çizim.3.4.12 Hayri İnal Konağı 1. kat tavan planı (Yozgat valiliği il özel idaresi)

Çizim.3.4.13 Hayri İnal Konağı 1. kat kuzeybatıdaki odanın tavan planı

(Yozgat valiliği il özel idaresi)

Çizim.3.4.14 Hayri İnal Konağı bahçe giriş kapısı (Yozgat valiliği il özel idaresi)

Çizim.3.4.15 Hayri İnal konağı kapı modelleri (Yozgat valiliği il özel idaresi)

Çizim.3.4.16 Hayri İnal konağı pencere modeli (Yozgat valiliği il özel idaresi)

Çizim.3.5.1 Koldemir konağı vaziyet planı

Çizim.3.5.2 Koldemir konağı zemin kat planı

Çizim.3.5.3 Koldemir konağı 1. kat planı

Çizim.3.5.4 Koldemir konağı güney cephe görünüşü

Çizim.3.6.1 Miralay konağı vaziyet planı

Çizim.3.6.2 Miralay konağı zemin kat planı

Çizim.3.6.3 Miralay konağı 1. kat planı

Çizim.3.6.4 Miralay konağı 2. kat planı

Çizim.3.6.5 Miralay konağı kesiti

Çizim.3.6.6 Miralay konağı güney cephe görünüşü

RESİMLER LİSTESİ

Resim.2.3.1.1 Türk evinde oda görünüşü (Günay, 1999).

Resim.2.5.2.1 Kayseri ovasına hakim konumuyla Erkilet tümülüsü üzerindeki Hızır İlyas köşkü (Sözen, 2001)

Resim.2.5.2.2 Kayserideki Haydar bey köşkü (Sözen 2001)

Resim.2.5.3.1.Birinci ulusal mimarlık dönemine ait İstanbul’da bir ev

Resim.3.1.1 Nizamoğlu konağının emniyet caddesinden görünüşü

Resim.3.1.2 Nizamoğlu konağının güney cephesinden görünüşü

Resim.3.1.3 Nizamoğlu konağının güney cephesinden görünüşü

Resim.3.1.4 Nizamoğlu konağının batı cephesinden görünüşü

Resim.3.1.5 Nizamoğlu konağında cephe çıkmalarından görünüş

Resim.3.1.6 Nizamoğlu konağının kuzeyden giriş kapısı

Resim.3.1.7 Nizamoğlu konağında mutfak pencerelerinin dış cepheden görünüşü

Resim.3.1.8 Nizamoğlu konağında dış cephe köşe birleşim detayı

Resim.3.1.9 Nizamoğlu konağı giriş kapısından görünüş

Resim.3.1.10 Nizamoğlu konağı zemin kat sofadan görünüş

Resim.3.1.11 Nizamoğlu konağı kiler giriş kapısı

Resim.3.1.12 Nizamoğlu konağında zemin kat hol görünüşü

Resim.3.1.13 Güney doğudaki odadan bir görünüş

Resim.3.1.14 Güney doğudaki odanın dolap görünüşü

Resim.3.1.15 Güney doğudaki odanın tavan görünüşü

Resim.3.1.16 Güney doğudaki odanın tavan detayı

Resim.3.1.17 Güney batıdaki odadan bir görünüş

Resim.3.1.18 Güney batıdaki odanın dolap görünüşü

Resim.3.1.19 Güney batıdaki odanın tavan köşe silmeleri

Resim.3.1.20 Güney batıdaki odanın tavan detayı

Resim.3.1.21 Doğudaki odadan bir görünüş

Resim.3.1.22 Doğudaki odanın giriş kapısı görünüşü

Resim.3.1.23 Doğudaki odanın kapı üzerinde süsleme görünüşü

Resim.3.1.24 Batıdaki odadan bir görünüş

Resim.3.1.25 Batıdaki odanın dolap görünüşü

Resim.3.1.26 Zemin kat mutfaktan bir görünüş

Resim.3.1.27 Merdiven görünüşü

Resim.3.1.28 1. kat sofadan bir görünüş

Resim.3.1.29 1. kat sofadan bir görünüş

Resim.3.1.30 1. kat oda giriş kapılarından bir görünüş

Resim.3.1.31 1. kat sofadaki merdivenden bir görünüş

- Resim.3.1.32 1. kat sofanın iki köşesindeki merdiven görünüşü
- Resim.3.1.33 1. kat sofanın etrafındaki kemer görünüşü
- Resim.3.1.34 1. kat sofanın etrafındaki kemer görünüşü
- Resim.3.1.35 1. kat sofadaki sütunların görünüşü
- Resim.3.1.36 1. kat sofanın tavan köşe birleşim detayı
- Resim.3.1.37 1. kat sofa duvarında niş görünüşü
- Resim.3.1.38 1.kat güney doğudaki odadan bir görünüş
- Resim.3.1.39 1.kat güney doğudaki odanın dolap görünüşü
- Resim.3.1.40 1.kat güney doğudaki odanın tavan görünüşü
- Resim.3.1.41 1.kat güney doğudaki odanın tavan silmelerinde resimler
- Resim.3.1.42 1.kat güney doğudaki odanın tavan silmeleri
- Resim.3.1.43 1.kat güney doğudaki odanın tavan detayı görünüşü
- Resim.3.1.44 1.kat güney batıdaki odadan bir görünüş
- Resim.3.1.45 1.kat güney batıdaki odanın tavan görünüşü
- Resim.3.1.46 1.kat güney batıdaki odanın tavan silmeleri
- Resim.3.1.47 1.kat güney batıdaki odanın tavan detayı görünüşü
- Resim.3.1.48 1.kat güney batıdaki odanın tavan detayı görünüşü
- Resim.3.1.49 1.kat güney batıdaki odanın tavan göbeği görünüşü
- Resim.3.1.50 1.kat kuzey doğudaki gelin odasından bir görünüş

- Resim.3.1.51 1.kat kuzey doğudaki odadan bir görünüş
- Resim.3.1.52 1.kat kuzey doğudaki odanın dolap görünüşü
- Resim.3.1.53 1.kat kuzey doğudaki odanın tavan detayı
- Resim.3.1.54 1.kat doğudaki odadan bir görünüş
- Resim.3.1.55 1.kat doğudaki odanın dolap görünüşü
- Resim.3.1.56 1.kat kuzey batıdaki mutfaktan bir görünüş
- Resim.3.1.57 1.kat oda giriş kapıları üzerindeki süslemeler
- Resim.3.1.58 1.kat oda giriş kapıları üzerindeki süslemeler
- Resim.3.2.1 Karşlıoğlu konağı gúney doğu cephesinden bir görünüş
- Resim.3.2.2 Karşlıoğlu konağı gúney cepheden bir görünüş
- Resim.3.2.3 Karşlıoğlu konağı batı cephesinden bir görünüş
- Resim.3.2.4 Karşlıoğlu konağında taş kaplama görünüşü
- Resim.3.2.5 Karşlıoğlu konağı çıkma ve balkon görünüşü
- Resim.3.2.6 Karşlıoğlu konağı girişinden bir görünüş
- Resim.3.2.7 Karşlıoğlu konağı giriş kapısından görünüş
- Resim.3.2.8 Karşlıoğlu konağı kuzey batı yönünden bir görünüş
- Resim.3.2.9 Karşlıoğlu konağında cephe çıkmalarından bir görünüş
- Resim.3.2.10 Karşlıoğlu konağı bahçe giriş kapısından bir görünüş
- Resim.3.2.11 Karşlıoğlu konağı bahçesinden bir görünüş

Resim.3.2.12 Karşlıoğlu konağı sofadan bir görünüş

Resim.3.2.13 Karşlıoğlu konağı odaların tavan görünüşü

Resim.3.2.14 Karşlıoğlu konağı oda giriş kapısı

Resim.3.3.1 Divanlıoğlu konağı güney cephesinden bir görünüş

Resim.3.3.2 Divanlıoğlu konağının sokaktan görünüşü

Resim.3.3.3 Divanlıoğlu konağının kuzey doğu cephesinden bir görünüş

Resim.3.3.4 Divanlıoğlu konağında bahçeden bir görünüş

Resim.3.3.5 Divanlıoğlu konağının giriş merdiveninden bir görünüş

Resim.3.3.6 Divanlıoğlu konağının giriş kapısı

Resim.3.3.7 Divanlıoğlu konağının üst kat çıkış merdiveni

Resim.3.3.8 Divanlıoğlu konağında zemin kat güney doğudaki odadan bir görünüş

Resim.3.3.9 Divanlıoğlu konağı mutfağında ocaktan bir görünüş

Resim.3.3.10 Divanlıoğlu konağında zemin kat holünden bir görünüş

Resim.3.3.11 Divanlıoğlu konağında 1. kat sofadan bir görünüş

Resim.3.3.12 Divanlıoğlu konağında 1. kat sofadan bir görünüş

Resim.3.3.13 Divanlıoğlu konağı 1. kat güney doğudaki odadan bir görünüş

Resim.3.3.14 Divanlıoğlu konağı 1. kat güney doğudaki odadan bir görünüş

Resim.3.3.15 Divanlıoğlu konağı dolap içerisindeki duş mekanından bir görünüş.

Resim.3.3.16 Divanlıoğlu konağı 1. kat güney doğudaki odanın tavanından bir görünüş.

Resim.3.3.17 Divanlıoğlu konağı 1. kat gúney doğudaki odanın tavanında kúşe birleşim görünüşü

Resim.3.3.18 Divanlıoğlu konağı 1. kat gúney batıdaki odanın tavanından bir görünüş.

Resim.3.3.19 Divanlıoğlu konağı 1. kat gúney batıdaki odada yúklük dolabı ve niş görünüşü.

Resim.3.4.1 Hayri İnal Konağı emniyet caddesinden bir görünüş

Resim.3.4.2 Hayri İnal Konağı gúney cephesinden bir görünüş

Resim.3.4.3 Hayri İnal Konağı doğu cephesinden bir görünüş

Resim.3.4.4 Hayri İnal Konağı kuzey batı cephesinden bir görünüş

Resim.3.4.5 Hayri İnal Konağında ıkma görünüşü

Resim.3.4.6 Hayri İnal Konağında ıkma ve eliböğründe görünüşü

Resim.3.4.7 Hayri İnal Konağı zemin katında pencere görünüşü

Resim.3.4.8 Hayri İnal Konağı zemin kat duvarlarından bir görünüş

Resim.3.4.9 Hayri İnal Konağı emniyet caddesinden bir görünüş

Resim.3.4.10 Hayri İnal Konağı batı cephesinden bir görünüş

Resim.3.4.11 Hayri İnal Konağı duvarları malzeme yapım tekniği

Resim.3.4.12 Hayri İnal Konağı bodrum kat duvar ve pencere görünüşü

Resim.3.4.13 Hayri İnal Konağı bahçe giriş kapısı

Resim.3.4.14 Hayri İnal Konağı konak giriş merdiveninden bir görünüş

Resim.3.4.15 Hayri İnal Konağı zemin kat sofadan bir görünüş

Resim.3.4.16 Hayri İnal Konağı iç duvarlardan bir görünüş

Resim.3.4.17 Hayri İnal Konağı güney doğudaki odadan bir görünüş

Resim.3.4.18 Hayri İnal Konağı güney doğudaki odada duvar yapım tekniği

Resim.3.4.19 Hayri İnal Konağı güney batıdaki odada dolap görünüşü

Resim.3.4.20 Hayri İnal Konağı mutfaktan bir görünüş

Resim.3.4.21 Hayri İnal Konağı mutfağında ocak görünüşü

Resim.3.4.22 Hayri İnal Konağı 1. sofadan bir görünüş

Resim.3.4.23 Hayri İnal Konağı kuzey batıdaki odadan bir görünüş

Resim.3.4.24 Hayri İnal Konağı kuzey batıdaki odanın kapı görünüşü

Resim.3.4.25 Hayri İnal Konağı güney doğudaki odadan bir görünüş

Resim.3.4.26 Hayri İnal Konağı 1.kat güney doğudaki odadaki dolap görünüşü

Resim.3.4.27 Hayri İnal Konağı 1. kat güney doğudaki odanın giriş görünüşü

Resim.3.5.1 Koldemir konağı güney yönünden bir görünüş

Resim.3.5.2 Koldemir konağı kuzey cepheden bir görünüş

Resim.3.5.3 Koldemir konağı rüzgarlık görünüşü

Resim.3.5.4 Koldemir konağı güney cepheden bir görünüş

Resim.3.5.5 Koldemir konağı cephesinde çıkma görünüşü

Resim.3.5.6 Koldemir konağı güney doğu yönünden bir görünüş

Resim.3.5.7 Koldemir konağı kuzey cepheden bir görünüş

Resim.3.5.8 Koldemir konağı batı cephesinden bir görünüş

Resim.3.5.9 Koldemir konağı merdiveninden bir görünüş

Resim.3.5.10 Koldemir konağı güney batıdaki odadan bir görünüş

Resim.3.5.11 Koldemir konağı güney batıdaki odada pencere görünüşü

Resim.3.5.12 Koldemir konağı 1. kat sofadan bir görünüş

Resim.3.5.13 Koldemir konağı 1. kat sofadan odalara giriş kapıları

Resim.3.5.14 Koldemir konağı 1. kat sofada duvar nişlerinden bir görünüş

Resim.3.5.15 Koldemir konağı 1. kat güney doğudaki odada dolap görünüşü

Resim.3.5.16 Koldemir konağı 1.kat güney doğudaki odanın tavanından bir görünüş

Resim.3.5.17 Koldemir konağı 1.kat güney batıdaki odadan bir görünüş

Resim.3.5.18 Koldemir konağı güney batıdaki odada pencere görünüşleri

Resim.3.5.19 Koldemir konağı 1. kat güney batıdaki odada dolap görünüşü

Resim.3.5.20 Koldemir konağı 1.kat güney batıdaki odada tavandan bir görünüş

Resim.3.5.21 Koldemir konağı 1. kat mutfaktan bir görünüş

Resim.3.6.1 Miralay konağı güney batı yönünden bir görünüş

Resim.3.6.2 Miralay konağı kuzey doğu yönünden bir görünüş

Resim.3.6.3 Miralay konağı doğu yönünden bir görünüş

Resim.3.6.4 Miralay konağı batı yönünden bir görünüş

Resim.3.6.5 Miralay konağı giriş kapısından bir görünüş

Resim.3.6.6 Miralay konağı elibğrnde görünüşü

Resim.3.6.7 Miralay konağı dış cephesinde köşe birleşim görünüşü

Resim.3.6.8 Miralay konağı zemin kat pencere görünüşü

Resim.3.6.9 Miralay konağı 1. kat pencere görünüşü

Resim.3.6.10 Miralay konağı zemin kat pencere görünüşü

Resim.3.6.11 Miralay konağı doğudaki odadan bir görünüş

TABLULAR LİSTESİ

Tablo.4.1.1 Değerlendirme

Tablo.4.2.1. Geleneksel Türk evi mimarisinde Yozgat evlerinin yeri

1. GİRİŞ

Türkler köklü tarihleri boyunca göçerek, yerleşerek, farklı coğrafyalarda başka toplumlarla ilişkiler kurarak kendine özgü yeni ve çok kapsamlı değerleri oluşturmuşlardır. Uzunca süren tarih boyunca meydana gelen kültür birikimi bugün bile izlerine tanık olunan değişik özelliklere sahip özgün fiziksel çevreyi ortaya çıkarmıştır.

Türk evlerinin kökenleri, Türklerin orta Asya'da sürdürdüğü göçebelik dönemine kadar uzanmaktadır. İç Asya'da uzun yıllar göçebe ve yarı-göçebe bir hayat süren Türklerin konut ihtiyaçlarını yazı geçirdikleri yaylaklarda yurt adı verilen çadırlarla, kışı geçirdikleri kışlaklarda ise ahşap veya kerpiç evlerle giderdikleri tarihsel kaynaklardan anlaşılmaktadır. Özellikle çadır, göçebe Türklerin hayatında önemli bir yer işgal etmiş, hatta gerek orta Asya'da gerekse Anadolu'da taş-tuğla gibi malzemelere dayalı mimariyi bile etkilemiştir. Türklerde yerleşik yaşamın M.Ö.3.-4. yüzyıllara kadar eskilere dayandığını Maverünnehir, Dehistan, Sistan, Harezm, Cürcan, Talas ve Çu ovalarındaki kalıntılar göstermektedir. Kent, kasaba ve köy yaşamına, tarım ve ticarete dayalı bir yerleşik hayatın söz konusu olduğu Uygur döneminde ise arkeolojik kalıntılar, yazılı kaynaklar ve fresk-minyatür gibi görsel malzemelerle saptanabilen gelişmiş bir konut mimarisi oluşturulmuştur (Küçükerman,1973).

Anadolu'daki ilk yerleşme hareketleriyle birlikte, yüzyıllar boyunca geliştirilmiş bulunan böyle bir geleneğin, kolayca ve kısa bir süre terk edilmesi mümkün olmamıştır. Türkler İslam dinini benimsedikten sonra Anadolu'ya gelmişler ve yerleşme düzenine geçmeye başlamışlardır. Bu göçebelik kavramı İslam dünya görüşü ve Anadolu'nun verileriyle belli oran içinde birleşerek, yeni bir yaşama kavramı ve biçimi ortaya çıkarmıştır. Türklerin bir kısmı geleneklerine tümüyle bağlı kalmışlar ve çadırlarda yaşamışlardır. Çok uzun bir süre boyunca da sürekli yer değiştirerek bu yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Bugün bile bunun uzantıları, bazı bölgelerde görülmektedir. Orta Asya'dan Anadolu'ya yerleşen başka gruplar ise kendilerinden önce kurulup gelişmiş olan eski yerleşim bölgelerine yerleşmişlerdir (Küçükerman.1973). Zamanla bu topluluklar kendi içlerinde çoğalarak şehirleşmeler

başlamıştır. Bu şehirler genelde şehir meydanı, çeşme, cami etrafında gelişmiştir. Ama en çok cami gibi ibadethanelerin etrafında gelişmiştir. Her ev bu önemli merkezlere birer çıkmaz yollar ile bağlanmıştır.

Göçebelikte, aile tarafından birlikte kullanılan yada yan yana düzenlenen yaşama birimleri olan çadırlar, yapı içerisindeki odalara dönüşmüşlerdir. Bu düşünceye paralel olarak Türk evinin ve odasının kullanılmasındaki düzen ile, çadırın kullanılmasındaki düzenin özellikleri genel ilkeler açısından ikisi arasında çok büyük yakınlıklar bulunduğu kolayca görülmektedir. Türk evinde odaların birbiriyle bağlantıları ise yok denecek kadar azdır. Her odanın avluya ya da sofaya açılan bir tek kapısı vardır. Bu da odaların bağımsız birimler olduğunu gösterir.

Türk evinin gelişerek temel özelliklerine ulaştığı dönem, XVI., XVII. ve XVIII. yüzyıllardır. Anadolu'da oluşturulan bu mimari gelenek özellikle Osmanlı devletinin siyasi genişlemesine paralel olarak farklı coğrafyalara (Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk, Makedonya, Bosna, Kırım,) benimsetilerek yaygınlaştırılmıştır.

XVIII. yy.'ın ortalarında, Çamlık, Nohutlu, Mercimek tepe ve Kabak tepe arasındaki dar bir alanda kurulan Yozgat şehri, döneminin en güzel yerleşimine sahipti. Yakın zamana kadar bozulmadan, kapalı bir çevre olarak kalabilmiş ender şehirlerimizden birisi idi. Pek az imar görebilmiş Türk kaldırımlı dar sokakları, dereler üzerinde ufak köprüleri ve şehrin güneyindeki çam ormanları dikkatimizi çekerdi (Acun, 2005).

Yozgat evleri denilince, iki katlı dikdörtgen veya yuvarlak kemerli sık pencere, cumbaları, çıkmaları, geniş saçakları, üzeri oluklu kiremit örtülü çatıları, önünde geniş bahçeleri, bahçenin bir tarafında yunaklığı ve yanında su kuyusu, bir tarafında çiçekliği olan ahşap evler aklımıza gelmektedir.

Geleneksel Yozgat evlerinin tamamına yakını Türk evleri plan tiplerinden iç sofalı plan tipini iklim gereği çok kullanmışlardır. Bu plan tiplerinin çeşitlenmesi sayılan karniyarık plan tipi, dört eyvanlı ve köşe odalı plan tipini'de uygulamışlardır. Malzeme olarak çoğu zaman alt kesme taş üzeri hımsız duvarlı ve sıvalıdır. Bunun yanı sıra sarı kesme taş yapılara da rastlanır. Geleneksel Yozgat evlerinde süsleme olarak kalem işi ve ahşap ağırlıklı süslemeler yapılmıştır. Ahşap; tavanlarda, yüklük, kapı ve pencerelerde karşımıza çıkmaktadır. Zaman zaman resimli evlere de rastlanılmaktadır. Bahçe duvarları ahşap hatıllı moloz taş duvar şeklindedir. Bahçeye

girişlerde bir büyük bir küçük kapı görülür. Büyük kapı arabalar için küçük ise insanlara mahsustur.

Geleneksel Yozgat evleri Türk evleri içerisinde Plan, malzeme, süsleme özellikleri ve yapılış teknikleri bakımından önemli bir yere sahiptir. Doğa şartları, iklim ve arazi yapısı, yapıldığı dönemin özellikleri gibi etkilerden dolayı evlerin mimari özellikleri çevredeki bölgelere göre farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklardan dolayı Yozgat evleri kendine özgü bir mimari kimliğe sahiptir. Geleneksel Yozgat evlerini oluşturan özelliklerin tespit edilmesi, mevcut olan evlerin rölevelerinin alınması ve fotoğraflarıyla beraber bir tespit çalışması yapılması gerekmektedir.

Geleneksel Türk evleri içerisinde Yozgat evleri bir tarihi ifade etmesi, dönemin özelliklerini ortaya koyması bakımından Yozgat'ta bulunan Geleneksel Türk evlerinin araştırılması önemlidir.

1.1.Çalışmanın amacı

Geleneksel ev kültürümüzün aydınlatılması açısından olduğu kadar, dünya kültürü içinde önemlidir. Çünkü Yozgat artık yerine konulması imkansız olan bu zenginliğin sınırlarında bulunmaktadır. Anadolu çok yönlü değerlendirecek kültür tarihimizi araştıracaklar için göz ardı edilemeyecek, büyük ve zengin bir geçmişe sahiptir. Bu coğrafyada uygarlık tarihinin derin geçmişi yatmaktadır. Bu doğrularla yüklü geçmişin geleceğe aktarılması sorumluluğuyorsa hepimizi ilgilendirmektedir. Üst düzey kalıcı yorumlar kadar en küçük bilgi ve saptamanın, yıkımının önlenmesini, gelecek açısından ne kadar önemli olduğu açıktır. Yozgat'ta Anadolu'nun merkezinde yer alan bir şehir olduğu için buradaki eserlerinde tespit edilip geleneksel Türk evi kimliği içerisinde yerini alması gerekmektedir.

1813'de Yozgat'a gelen ve çapanoğlu Süleyman Bey'in sarayında dört gün kaldığını, büyük yakınlık gördüğünü ifade eden İngiliz seyyah J.M.Kinneir, Yozgat'ın bu dönemde memleketin en güzel ve modern şehri olduğunu, evlerin İstanbul evleri gibi süslü ve boyalı olduğunu, şehirde 16000 Türk'ün, geri kalanların

ise Ermeni, Rum, ve Yahudi olduğunu yazar (Acun, 2005). Bu kaynaklardan alınan bilgilere göre Yozgat'ın geçmiş yıllarda çok zengin bir mimariye sahip olduğu ama ilgisizlik ve ekonomik şartlardan dolayı bu mimari eserlerden çok az kısmının günümüze kadar gelebildiği gözlenmiştir.

Yozgat'ın mimari eserleri ve kültürel değerleri konusundaki çalışmalar, son yıllarda belirli bir yoğunluğa ulaşmış olmasına rağmen henüz yeterli seviyeye ulaşmamıştır. Geleneksel Yozgat evleri hakkında ayrıntılara inen yorumlar gene de sınırlı görünmektedir. Çünkü bugüne kadar üzerinde yeterince durulmadığı için bu mimari eserler her geçen gün yok olmaktadır. Hızlı ve çarpık yapılaşma eski kent dokusunu bozarak şehrin yozlaşmasına neden olmuştur. Bu nedenle şehir içerisinde çok az miktarda tarihi konut yapıları kalabilmiştir. Geleneksel Yozgat evlerinin birçoğunun tescillenmiş olmasına rağmen mimari özellikleri konusunda bir çalışma yapılmamıştır. Bu eserin birçoğu ekonomik ve toplumsal nedenlerden dolayı kullanılmamaktadır. Kullanılmadığı için bu kültür varlıkları yok olmaktadır. Bunların bir bölümü, önemine uygun bir araştırmaya konu olmadan, değişik nedenlerle kimliğini yitirmiştir. Olabildiğince kapsamlı, çağdaş yöntemlerle hızla gündeme getirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmamız sayesinde gelenekten geleceğe akıp gelen değerlerin hızla saptanarak, sağlıklı ve kimlikli bir geleceğin oluşturulması sağlanacaktır.

Geleneksel Türk evleri içerisinde Yozgat evleri mimarlık tarihi ve sanat tarihi açısından içerisinde incelemeye değer yapılar olduğunu yaptığımız araştırmalarda gördüm. Bu nedenle terk edilerek yıkılmaya yüz tutmuş bu yapıların rölevelerini alarak, fotoğraflarla tespit çalışması yaparak, bu kültür değerlerimizi günümüzden geleceğe aktarılmasında kaynak olacak çalışma hazırladım.

1.2.Çalışmanın kapsamı

Hazırladığımız bu tez kapsamında Geleneksel Türk evlerinde genelden, özele doğru bir inceleme yapıldığında geleneksel Yozgat evlerinin özellikleri tek tek ele alınarak, konunun birçok yönden incelenmesine çalışılacaktır.

İlk bölümde genel bir değerlendirme ile Türk evinin tanımı yapılacaktır. Türk evinin özellikleri anlatıldıktan sonra tarihi süreç içerisinde Türk evinin gelişimi anlatılacaktır. İkinci bölümde Yozgat evlerinin geleneksel Türk evleri içinde yeri ve öneminden bahsedildikten sonra Yozgat evlerini oluşturan etkenler araştırılacak. Üçüncü bölümde ise Yozgat evlerinin oluşmasında teknik ve malzeme yönünden araştırması yapıldıktan sonra Yozgat'ta tespit edilen Türk evleri ayrı ayrı ve detaylıca değerlendirilecektir. Dördüncü bölümde ise Yozgat'ın çevresinde yer alan evleri plan şeması, malzeme, yapım tekniği yönünden karşılaştırmaları yapılarak değerlendirmeye çalışılacaktır.

1.3. Kaynak araştırması

Ülkemizde birçok alanda olduğu gibi geleneksel Türk evleri konusunda da, bilimsel yayın, gazete haberleri, dergiler, makaleler, internet sayfaları, kitaplar v.b. materyaller bulunmaktadır. Hazırlanan bu tez çalışması kapsamında da tüm bu kaynaklar verimli bir şekilde kullanılmaya çalışılmıştır. Araştırılan ve elde edilen başlıca kaynaklar arasında bilimsel olanların bazıları şunlardır.

ACUN Prof. Dr. Hakkı. 2005. Bozok sancağı (Yozgat ili)'nda Türk mimarisi: Kitabın giriş bölümünde Yozgat tarihi ve mimari özellikleri hakkında genel bir bilgi verilmiştir. Diğer bölümlerde Yozgat ve ilçelerinde yer alan mimari eserlerin sanat tarihi açısından özellikleri anlatılmıştır. Kitap içerisinde çok miktarda çizim ve fotoğraflara yer verilmiştir.

BERK Celile. 1951. Konya evleri: Kitabın girişinde Konya'nın coğrafyası, jeolojik durumu, iklim ve Konya tarihi hakkında bilgi verilir. Daha sonra Konya'da tespit edilen evlerin plan tipleri, karakteristik özellikleri, Malzeme ve yapım teknikleri hakkında bilgi açıklama yapıldıktan sonra evi oluşturan kısımlar detaylı bir şekilde anlatılır. Kitapta Konya evlerinden tespit edilenler plan ve görünüşleri, fotoğraflarıyla bereber anlatılmıştır.

BEKTAŞ Cengiz. 1996. Türk evi: Kitabın girişi geçmiş dönemlere ait yerleşmelerin özellikleri ve gelişmesi konusu ile giriş yapılır. Evin yapım teknikleri ve kullanılan mekanlardan bahsedilir. Evlerin mahalle ve sokak içerisinde silüetine değinilerek bahçe, hayat kavramlarının önemine değinilir. Daha sonra rölöve çizimleri ve fotoğraflarla Türk evi plan tipleri hakkında geniş bilgi verilir. Son bölümde Türk evi oda sistemi ve odanın özellikleri anlatılır.

BİLGET N. Burhan. 1993. Sivas evleri: İlk bölümde Sivas'ta tespit edilen evler rölöve çizimleri ve fotoğraflarıyla beraber ayrı ayrı ele alınarak mimari ve süsleme özellikleri belirtilmiştir. İkinci bölümde Sivas evlerini plan, malzeme, süsleme, cephe özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir.

BÜYÜKMIHÇI Gonca. 2005. Kayseri'de yaşam & Konut kültürü: İlk bölümde Kayseri'nin doğal ve fiziksel belirleyici etkenler olan iklim ve topoğrafik özellikler ve malzeme özellikleri ele alınmıştır. Sosyal, ekonomik ve kültürel belirleyiciler, siyasal ve ekonomik durum, yaşama biçimi kültürel değerleri hakkında bilgi verilir. Bu genel bilgiler doğrultusunda kültürün mekana yansması ve etkileri konusu ele alınmıştır. Kayseri konut mimarisi mahalle ve sokak silüeti ve fiziksel görünümü yanında plan ve cephe sistemi, yapı teknik özellikleri hakkında geniş bilgi verilir. Son bölümde ermeni evleri ile Müslüman evleri hakkında karşılaştırma yapılarak genel bir değerlendirme yapılmıştır.

ELDEM Sedad Hakkı. 1984. Türk Evi Osmanlı dönemi: Eserde Osmanlı dönemi ev tanımı ve kapsamı hakkında konu ile giriş yapılmaktadır. Türk Osmanlı evinin benzeri ev tipleri kapsamlı olarak tanımlandıktan sonra Osmanlı evinin oluşmasında Bizans etkisi hakkında bilgi verilir. Bölgelere göre oluşan ev tipleri belirlendikten sonra bu bölgelere ait ev tipleri hakkında genel açıklama yapılır. Bölgelere göre değişiklikler içeren bu ev tiplerinin oluşması ve geleneksel Türk evi plan tipleri geniş bir şekilde plan ve fotoğraflarla desteklenerek anlatılmaktadır. Son bölümde devirlere göre ev tipleri gelişimi ve ayrı ayrı evler tespit edilerek bunlar hakkında açıklamalar yapılmıştır.

GÜNAY Reha. 1999. Türk ev geleneği ve Safranbolu evleri: Kitabın girişinde Türk evi tanımı ve plan tipleri hakkında çizimler ve fotoğraflarla geniş bir açıklama sonrasında, Türk evi oluşumundaki etkenler anlatılmıştır. Bu başlığın altında oda kavramı plan tipleri üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde Safranbolu

evleri oluşumunda bütün etkenler ayrı başlıklar altında incelenmiş bu etkiler sonunda evlerin gelişimi anlatılmıştır. Evlerin biçimlenişinde etkiler ve malzeme ve yapım teknikleri konusunda çok detaylı bilgi verilmiştir.

İMAMOĞLU Prof. Dr. Vacit. 1992. Geleneksel Kayseri evleri: Kitabın giriş kısmında Türk evi ve mahalleleri geçmiş dönemlerde olan özellikleri konu alınarak giriş yapılmıştır. Sonrasında Kayseri kentinin genel özellikleri ve geleneksel evlerin karakteristik özellikleri konu alınır. Evi oluşturan mekanlar genel özellikleriyle ele alınarak mimari ve süsleme özellikleri hakkında detaylı bilgi verilir. Son bölümde Kayseri’de tespit edile evler tek tek ele alınarak çizimler ve fotoğraflarla beraber detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

KARPUZ Prof. Dr. Haşim. 1993. Türk İslam mimarisinde Erzurum evleri: Kitabın genel konusu Erzurum evlerinin Türk İslam mesken mimarisindeki yeridir. İklim ve malzeme etkisiyle meydana gelen Türk evi tipinin belirlenmesi , bu ev tiplerinin Türk İslam hayatındaki özellikler anlatılır. Türk evi genel tanımı yapıldıktan sonra evlerin tarihi süreç içinde dönemlere göre ev mimarisi özelliklerinden bahsedilmektedir. İkinci bölümde Erzurum evlerini oluşturan etkenlere değinilmiştir. Tespit edilen Erzurum evleri röleve çizimleri ve fotoğraflarıyla desteklenerek detaylı şekilde evin süsleme özellikleri anlatılmıştır. Son bölümde ise Erzurum evlerine ait genel özellikler plan, malzeme gibi yapım teknikleri belirtilerek genel bir değerlendirme yapılmıştır.

KUBAN Doğan. 1995. The Turkish Hayat House: Türk ev kültürü hakkında bilgi verilerek giriş yapılır. Türk evi ve mahalleleri konusu anlatılır. Analitik dönemden Osmanlı dönemine kadar olan dönem içerisinde ev kültürü hakkında geniş açıklamalar yer almaktadır. Türk evinde oda, eyvan, sofa, merdiven gibi evi oluşturan mekanlara ait plan özellikleri, malzeme özellikleri, yapım teknikleri, fonksiyonları ele alınmıştır. Son bölümde ise mahalle ve sokak içerisinde evin silueti hakkında bilgi verilmiştir.

KUNDURACI Dr. Osman. 2007. Muğla-Yatağan Çevresindeki Türk Devri Mimarisi ve El Sanatları: Konunun tanımı ve sınırlaması yapıldıktan sonra bölgenin tarihi, coğrafyası ve sosyo ekonomik durumu hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde bölgede yer alan dini yapılar, sosyal ve ticari yapılar, konutlar hakkında fotoğraf ve planlarıyla beraber açıklamaları yapılmıştır. Üçüncü bölümde

bölgedeki el sanatları hakkında genel bilgiler verildikten sonra bir değerlendirme yapılmıştır.

KÜÇÜKERMEN Doç. Dr. Önder. 1973. Anadoludaki Geleneksel Türk evinde odalar: Türk evi kökenleri ve yerleşik döneme geçiş zamanına ait gelişmeler belirtilerek giriş yapılmıştır. Devamında evi oluşturan sofa ve odalar hakkında geniş bilgi verilmiştir. Türk evi kavram ve biçimleri hakkında köy, kasaba ve yönetici evleri ayrı ayrı ele alınarak genel bir araştırma yapılmıştır. Bu evlerin genel özellikleri tanımlanır. Son bölümde ise odaların iç ve dış etkilere karşı biçimlenişi ve yapım teknikleri belirtilerek tanımlaması yapılmıştır.

KÜÇÜKERMEN Doç. Dr. Önder. 1995. Anadolu mirasında Türk evi: Türk evi kökenleri ve yerleşik döneme geçiş zamanına ait gelişmeler belirtilerek giriş yapılmıştır. Evin oluşmasındaki etkenlerden bahsedilerek gelişimi anlatılmıştır. Bu konudan sonra evi oluşturan sofa ve odalar hakkında geniş bilgi verilir. Bu evlerin genel özellikleri tanımlanır. Son bölümde odaların iç ve dış etkiler altında biçimlenişi ve yapım teknikleri belirtilerek tanımlaması yapılmıştır.

SÖZEN Prof. Dr. Metin. 2001. Türk ev kültürü: Tarihi akış içinde Türlerin Anadolu'ya gelmeden önceki dönemlerden başlayarak Osmanlı dönemine kadar olan zaman içinde ev mimarisi ve gelişimi hakkında çok geniş bilgi verilmiştir. Evlerin gelişmesi belirlenirken evleri oluşturan etkenler ayrı ayrı ele alınarak bu etkenler sonrasında oluşan plan tipleri anlatılmıştır. Son bölümde ise bölgelere göre evlerin özellikleri hakkında geniş açıklamalar yapılmıştır.

1.4. Materyal ve metot

Özellikle genel bir araştırma ve yayın taramasının ardından ilk olarak yüksek lisans tez çalışmamın konusu ve amacı belirlenmiştir. Tez konusunun belirlenmesinden sonra, geleneksel Türk evleri hakkında Türkiye’de yapılan bilimsel tezler, makaleler, sempozyum bilgileri, kitaplar araştırılmıştır. Bu yayınlar temin edilerek, detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Yozgat genelinde yapılan araştırmada geleneksel Yozgat evleri tespit edilerek bu evlere ait bilgiler toplanmıştır. Evin bulunduğu mevkide çevre halkından geleneksel Yozgat evleri ile ilgili gerekli bilgiler alınarak bunlar bilimsel anlamda değerlendirilmiştir. Belirlenen bu evlerin röleve çizimleri yapılmış ve fotoğraflarla da desteklenmiştir.

1.5.Yozgat’ın tarihi, coğrafyası ve iklim özellikleri

Yozgat yöresi bugüne kadar yapılan araştırmalara göre birçok uygarlığı misafir etmiş eski bir yerleşim yeridir. Alishar höyüğü , Büyük nefes harabeleri , Kerkenez harabeleri , Mercimek tepe ve çengel tepe de yapılan yüzey araştırmaları ve kazı çalışmalarında Hititler, Frigler, Medler, Persler, Roma ve Bizans imparatorluklarının bu bölgede hüküm sürdükleri tespit edilmiştir. Bölge hititler’den günümüze kadar çok önemli kültür merkezlerinden biri olmuştur.

Bozok platosu üzerinde kurulan Yozgat, Galatların başkenti Tavium’a (Büyük nefes köyüne) 30 km, Hititlerin başkenti Hattuşaş’a 40 km, Medlerin başkenti Pteria’ya (Şahmuratlı köyü’ne) 35 km ve Romalıların Charsianon eyaleti başkentine (Muşallim köyü’ne) 125 km uzaklıktadır (Acun, 2005).

İlk çağlardan beri yerleşim alanı olan bu topraklar 1071 Malazgirt zaferinden sonra Anadolu Selçuklu devletine tabi Kayseri beyliğinin, 1127 den sonra da Danişmentliler beyliğinin sınırları içinde kalmış, 1157 den sonra da Anadolu Selçuklu devletinin eline geçmiştir. 1243 Kösedeğ savaşından sonra İlhanlıların kontrolüne

giren bölge beylik döneminde Eratna beyliğinin, 1381 den sonra da Kadı Burhaneddin devletinin eline geçti. 1398 de Yıldırım Beyazıt tarafından Osmanlı topraklarına katıldıysa da 1402 Ankara savaşından sonra Timur'un kontrolüne girdi . 1408 de Çelebi sultan Mehmet tarafından yeniden Osmanlı topraklarına katıldı.

Yozgat, XVI.yy.'da belirli bir merkezi bulunmayan bozok sancağına bağlı idi. Bugünkü Yozgat şehrinin yerinde 15-20 hanelik Yozgat köyü bulunmakta idi. Burada Alpavud bey'in nökerleri oturmaktaydı. XVIII.yy. başında bu bölgeye önemli yerleşmeler olmuştur. XVIII.yy. il yarısına kadar Kızılcakoca kazasına (merkeze bağlı yassıağıl köyüne) bağlı küçük bir köy iken bu yüzyılın ortalarında Çapanoğullarının buraya yerleşmesiyle, özellikle çapanoğlu Ahmet bey'in gayretleriyle büyük bir şehir haline getirilmiştir.

Yozgat ilinde iç Anadolu nun karasal iklimi egemendir. İl alanının önemli bir bölümünü kaplayan bozok platosu, güney ve kuzey Anadolu dağ sistemleriyle deniz etkilerine kapatılmıştır. Bu nedenle yazla , kış ve geceyle gündüz arasındaki ısı farkları yüksektir. Bu sert iklim koşulları Yeşil ırmak havzasına giren Çekerek vadisinde biraz yumuşamaktadır. Bu kesimlerde azda olsa Karadeniz ardı iklim etkileri görülür.Yozgat evlerinde iklimin etkisiyle yazlık ve kışlık yaşamaya elverişli planlandığını söyleyebiliriz. Her evde yazlık ve kışlık yaşamaya uygun elverişli mekanlar tasarlanmıştır. Ara kat veya orta kat genellikle alçak tavanlı küçük pencereci olarak kış ortamına daha uygun , üst katlarda odalar dışarı daha çok açık yaz ortamına uygun dur ayrıca yazın günlük yaşam için düzenlenen bahçe hayatı unutulmamalıdır. Yozgat ilinde Türk evi plan özelliklerini taşıyan evler yapılmıştır.

Yaz ve kış ayları arasındaki kuvvetli ısı farkı bu bölgedeki yapılara karakteristik bir form kazandırmıştır. Yozgat evlerinin zemin katları daha ziyade kışlık yaşama hacimlerini ihtiva etmekte, bu yüzden de oldukça kalın duvarlardan meydana gelmektedir. Üst katlar ise yazlık hacimlere ayrıldığından, duvarlarda ona göre hafif ve ince malzemelerle yapılmıştır. Geniş saçakları yazın güneşe , kışın ise yağmura karşı korunma vasıtalarıdır.

Şehir merkezi Yozgat yaylasının en yüksek tepelerinden (1680m) olan Soğluk (Sovuk-oluk) adıyla anılan çamlığın kuzeye bakan etekleriyle 1560 m. yükseklikteki Çıtak tepesi kollarından nohutlu , Keltepe Tuzkayası adındaki tepelerin güney etekleri üzerinde ve nohutlu ile Keltepe'nin teşkil ettiği Çıtak boğazı içerisinde kurulmuştur.

Kabaktepe ve Kızıltepe adını taşıyan tepelerin güneye bakan yüzlerinden inerek Kirazlı mesiresi yolu ile doğudan batıya akan Yozgat deresi şehrin ortasından geçer. Şehir bu dere ile Nohutlu ve Soğuk gibi iki semte ayrılır. Şehrin merkezinin denizden yüksekliği 1320 m. dir.

Yozgat, iç Anadolu bölgesi'nin orta Kızılırmak bölümü'nde bulunmakta olup, doğusunda Sivas, güneyinde Kayseri ve Nevşehir, batısında Kırıkkale ve Kırşehir, kuzeyinde Çorum, Amasya ve Tokat illeri bulunmaktadır.

İlin yüzölçümü 14 123 km² dir. İlin doğusu, batısı ve orta kısımları dağlıktır. Doğusu ve güney doğusu Akdağ, Yazırdağı ve Sırçalı dağları ile çevrilidir. Batı tarafı ise Çiçekdağı, Aygar dağı ve Eğri dağı ile çevrilidir. İl topraklarının bulunduğu bölge bozok yaylası adı ile anılır. Kızılırmak yayı içinde kalan yayla, Delice ırmak ve Çorum suyuna karışan vadilerle yarılmış hafif dalgalı düzlükler meydana getirir.

Yozgat ili ve çevresi çok eski yıllarda yerleşime sahne olmasına rağmen asıl kuruluşu Çapanoğulları döneminde, XVII. yüzyıl sonlarındadır. Nohutlu dağı ile Çamlık tepesi arasında, Yozgat çayı'nın yamaçlarında kurulan bu alanda yapılanmaya başlanmıştır. İngiliz gezgini Mac Donald Kinnier 1813'te Yozgat'a gelmiş ve şehirdeki Çapanoğulları'nın görkemli sarayı ile bahçelerinden ve evlerinden söz etmiştir.

2. GELENEKSEL TÜRK EVİ TANIMI

2.1. Ev ve insan

Ev , insanın barındığı bütün ihtiyaçlarının karşılandığı çok fonksiyonlu bir mekandır. Topluların çekirdeği olan aileyi barındıran, koruyan ve eğiten bir mekandır. Mekan düzenlemesinin yanı sıra yapım özellikleri ve estetik değerleri vardır. İnsanoğlu yüzyıllardan buyana sürekli olarak yaşadığı fiziksel çevreyi değiştirmekte, evini de sahip olduğu çevre ve kültür ortamına uydurmaktadır (Karpuz,1993).

Yapılan araştırmalar ve tarihi verilere göre insanoğlu tarihin ilk çağlarından buyana sürekli bir mekan oluşturma isteğinde olduğunu göstermektedir. Tarihin ilk çağlarında başlayan bu gelişme daha sonra kerpicin kullanılması ile yerleşik hayatın başladığı bölgelerin oluşmasını sağlamıştır. Daha sonraki çağlarda büyük kentler kurulup, devletler ortaya çıkmıştır. Bu gelişmelerin devamında ev mimarisi gelişmiştir. Bu gelişmelere paralel olarak her bölgenin kendi özellikleri ve teknolojinin gelişmesine göre belirli ev plan tipleri oluşmaya başlamıştır (Sözen,2001).

İnsan, çevresine uyum sağlayan, tabiatla ilişkileri sonunda zorlukları aşan ve yenen bir varlıktır. Mimarlık faaliyeti içerisinde her zaman kendisi için elverişli bir yaşama ortamı hazırlamıştır. Ailesi ile birlikte yaşayabileceği, bütün yönlerden korunmuş (sıcaktan, soğuktan, sestten) bir ortam hazırlamıştır.

Yerleşik hayata geçilmesi beraberinde ilk mimari faaliyetleride beraberinde getirmiştir. Doğal olarak ortaya konulan ilk eserler tapınak, saray, gibi anıtsal mimari yapıları değil basit konutlar ve depolardır. Dolayısıyla mimarinin kökenlerinde konut mimari faaliyetleri gelmektedir.

İnsanoğlunun neolitik dönemde başladığı konut üretim ve tasarımı tüm tarih öncesi ve tarih çağlarında devam etmiş; neticede farklı kültür, toplum, iklim ve coğrafyalarda birbirinden oldukça değişik plan, tip, estetik ve görünümde konut modelleri ortaya çıkmıştır. Ancak tüm farklılıklarına rağmen bu konutların

üretilmelerindeki amaç aynıdır ve başlangıçtaki saf halini büyük ölçüde muhafaza etmektedir.

İnsan yaşadığı evi planlayıp inşa ederken birçok faktörü göz önünde bulundurur. Yaşadığı toplumun kültür ve geleneklerini, yaşadığı coğrafya parçasının iklim özellikleriyle birleştirerek biçimlendirmiştir. İnsanların davranış biçimleri gibi mimari faaliyetleri de gelenekseldir. İklim gibi yapı malzemesi de mimarinin yönlendirici bir unsurudur ve her ikisi de doğal çevreye bağlıdır (Karpuz, 1993).

2.2. Türk evi tanımı

Türk evi tarih boyunca Türklerin içinde oturdukları ev tipleri olarak tanımlanabilir (Günay,1999).

Türk toplumunda ev; vatan, devlet, aile gibi kutsal bir kavramdır. Göktürkler ve Uygurlar ev kelimesi ile bark kelimesini bugünkü Türkçe’imizdeki gibi aynı anlamda kullanıyorlardı. Türk ev adetleriyle birlikte İslam dininin getirdiği hayat tarzı yüzyıllardır hiç değişmeden Türk evinde yaşanmıştır (Karpuz, 1993).

Uzunca bir uygarlık geçmişi olan her millet, kendine özgü bir yaşam kültürüne sahiptir. Köklü tarihlerinin uzunca bir döneminde Türkler de göçerek, yerleşerek, farklı coğrafyalarda başka toplumlarla ilişkiler kurarak yeni, çok yönlü değerlere ulaşma başarısını göstermişlerdir. Bu devingen ortamda oluşturdukları yaşam düzeyi, bugün bile izlerine tanık olunan değişik özelliklerle yüklü özgün fiziksel çevreyi ortaya çıkarmışlardır (Sözen, 2001).

Türk Evi, Türklerin yaşam kültürü, iklim ve coğrafya özellikleri, gelenek ve görenekleri Türklerin kendilerine özgü geliştirdikleri sanatsal faaliyetlerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur.

Osmanlı Türk evi, Osmanlı sınırları içinde Rumeli ve Anadolu bölgelerinde oluşmuş ve 500 yıl yaşamını devam ettirmiş, kendi özellikleriyle belirginleşmiş bir ev tipidir. Bu süre içinde büyük gelişmeler geçirmiş ve yayılıp kök saldıği iklim, doğa ve folklor bakımından birbirinden uzak memleketlerde çeşitlenmiştir. Çeşitliliğin ortaya koyduğu farklar yöresel malzeme ve iklim koşullarına uymak zorunluluğundan ve

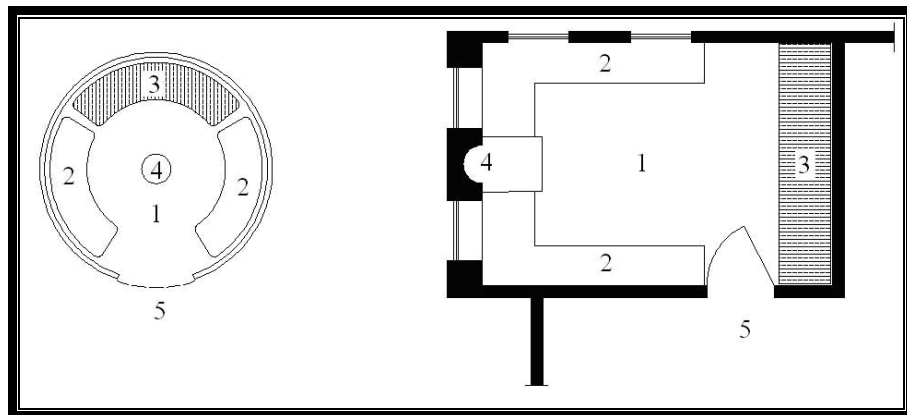
yerli geleneklerin benimsenmesinden doğmuştur. Fakat bütün bu ev tiplerine özgü bazı karakterler vardır ki bunlar her yerde kendini gösterir. Birbirinden yüzlerce kilometre mesafede ve çok farklı şartlar içinde de inşa edilmiş olsalar bile planın ana ilkeleri hep aynıdır (Eldem, 1984).

2.3. Türk evi planında öne çıkan ana unsurlar

2.3.1. Türk evinde oda

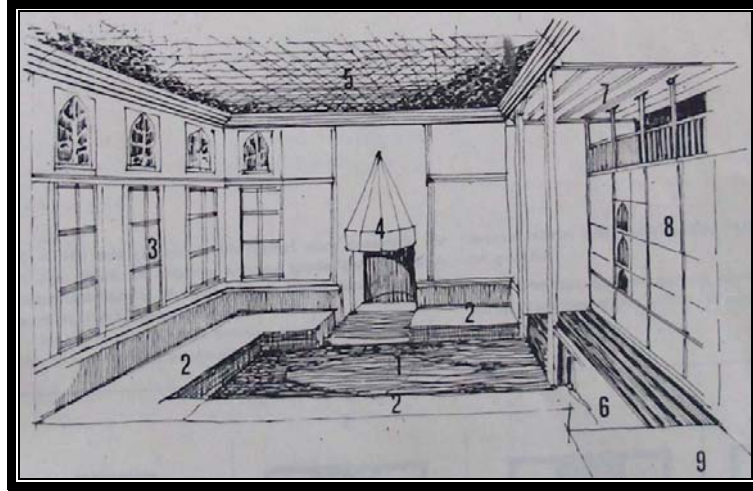
Türk evi geçmişten günümüze incelendiğinde temel ilkelerin değişmediği görülmektedir. Türk evlerinin mekansal düzenlenişinde ana birim olarak karşımıza odalar çıkmaktadır. Türk evinin en önemli ögesi odadır. Her oda çadır da olduğu gibi Çok fonksiyonlu bir plan sistemine sahiptir. Oda içerisinde Oturulabilir,yemek yenebilir, yatılabilir, yıkanılabilir (Günay,1984).

Oda ile çadır incelendiğinde işlev olarak birbirine çok benzediği görülmektedir. Çadır ile oda arasındaki temel benzerlikler, Türk odasını biçimlendiren ilkelerin çadır yaşamından kaynaklandığını açıkça göstermektedir (Küçükerman,1973),(Çizim.2.3.1).

Çizim.2.3.1.1 Topak ev ve odanın, genel düzen ve kullanma biçimleri açısından kıyaslanması. 1- Çok amaçlı orta alan, 2- Oturma için yapılmış alan, 3- Kapalı kullanma alanı, 4- Isıtma amaçlı alan, 5- Hizmet alanı (Küçükerman,1973).

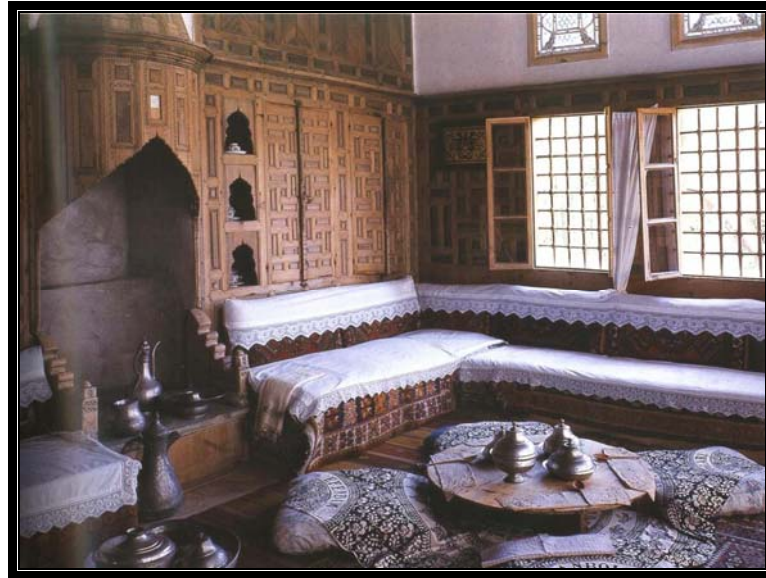
Odaların en büyük özelliği , çok amaçlı olmaları ve sürekli kullanıma olanak verebilmeleridir. Bu esnekliği sağlayan mekansal çözümler, çok amaçlı kullanıma uygun sabit mobilyalarla ya da tek amaç için kullanılabilen hareketli elemanlarla sağlanmıştır. Örneklenirse, sedir oturulabilen, uzanılabilen, yatılabilen sabit bir mobilya, buna karşılık sofra, yalnızca yemek yenirken kurulan ve kullandıktan sonra kaldırılabilen hareketli bir elemandır. Bu esnekliğin gerçekleşmesini sağlayan başka bir çözümde, düşey kullanımdır. Sofra, mangal, leğen, gibi hareketli elemanlardan, yatak, yastık, yorgan gibi eşyalara, yemek yemek için kullanılan çeşitli kap kacakların, giysilere ve süs eşyalarına kadar her şeyin konulup saklanması amacıyla, bir duvar boyunca çeşitli bölümleri bulunan dolaplar yerleştirilmiştir. Bu dolapların bir özelliğide, yakanılabilen bir bölüme sahip olmalarıdır. Odanın ısıtılması için yapılmış ocak, aynı zamanda yemek pişirme işlevini görebilmektedir. Tüm bu işlevler içinde yalnızca hela için, oda dışındaki hizmet alanına bağlı ayrı bir mekan kullanılmaktadır (Çizim.2.3.1.2) (Küçükerman.1973).

Çizim.2.3.1.2 Türk evi odasında mekanı oluşturan elemanların birbiriyle ilişkileri (Küçükerman, 1973)

Odaların düzenindeki temel ilke, tüm yatay ve düşey elemanların, günlük kullanım alanı içinde, insanın başka bir araçtan yararlanmadan uzanabildiği yükseklik sınırlarına kadar yerini almasıdır. Hareketli elemanlar için halı yada kitapların yer aldığı duvarların dışında tüm duvarların dışındaki tüm duvarların dibine , bazen çepeçevre, bazen iki yana, bazen de bir yana sedirler yerleştirilmiştir. Odaya ışık sağlayan pencere boşluklarının, dış mekanla görsel ilişkiyi alabildiğine

kolaylaştıracak yükseltiden başlatılarak oluşturulması, uzanıp dinlenenlere bile dış çevreyi izleme olanağı verilmesi, pencereye, görsel zenginliği artıran bir yapı elemanı niteliği kazandırmaktadır. Hele arada bulunan odaların çıkımlarla dış çevreye alabildiğine uzanması ve yan pencerelerle 180 derecelik görüş alanı sağlanması, insanın görsel zenginliğinin mekanda ne kadar önem kazandığını çok iyi kanıtlamaktadır. Pencere, kapı, dolap, ocak gibi elemanlar, insanların kollarıyla uzanabileceği, yerden 2.2mt yükseklikte son bulurlar. Bu sınırı çepeçevre dönen sergen oluşturur. Artık kullanım alanı sona ermiş, odanın soyutlanmış görsel zenginliği başlamıştır. Renkli camlar kullanılarak yapılmış alçı pencere / tepe penceresi, kalemişleri, resimler çıtalar ve oyma oymalarla alabildiğine süslenmiş tavanlar, bu soyutlanmanın en güzel örneklerini oluştururlar (Küçükerman 1973), (Resim.2.3.1.1).

Resim.2.3.1.1 Türk evinde oda görünüşü (Günay, 1999).

Odanın, tüm işlevleri karşılayabilen nitelikleri olmakla birlikte, bir evin birden çok odadan oluşması, her birine farklı özellikler kazandırmıştır. Örneğin sofanın etrafında sıralanırken köşeye düşen, araya düşen yada sofanın ucunda bağımsız olarak yerini alan odaların adları farklıdır. Evin büyüklüğüne göre oda sayısı çoğalabilir. Bu odalar içinde, köşeye gelen ve boyutsal olarak diğerlerinden büyük olana baş oda adı verilir. Genellikle konukların ağırlandığı bu odaya, bazı yörelerde selamlık adı da

verilmektedir. Sofanın bir ucunda döşemeden yükseltilerek oluşturulmuş olan oda, köşk yada eyvanların sonradan değiştirilmesiyle oluşturulur. Ortaya gelen odalar ara odalardır ve baş oda yada köşk odası kadar yoğun bezenmemiştir. Sofa etrafındaki yerlerine göre farklı özelliklere sahip olmaları, odalara mekansal zenginlik ve çeşitlilik kazandırmıştır. Buldukları yörelerdeki farklı iklim koşulları ve yerel yapı malzemesi olanakları, bu mekansal zenginliklere yeni estetik değerler katmıştır (Sözen, 2001).

Ancak konut mekanları, süreç içinde çevre koşullarının etkilerine, ailenin yapısına ve ekonomik durumuna, gelenek ve göreneklere, mülkiyet kavramına, üretim biçimine, gelir dağılımına, nüfus artış hızına bağlı olarak gelişmiş ve çeşitlenmiştir. Türk evini oluşturan odaların biçimlenişini, insan yaşamındaki işlevlerin getirdiği düzen oluşturur. Bu biçimleniş, süreç içinde, ekonomik durum, çevre koşulları, gelenek görenek ve kültürel farklılıkların katkısıyla gelişmiş ve çeşitlenmiştir.

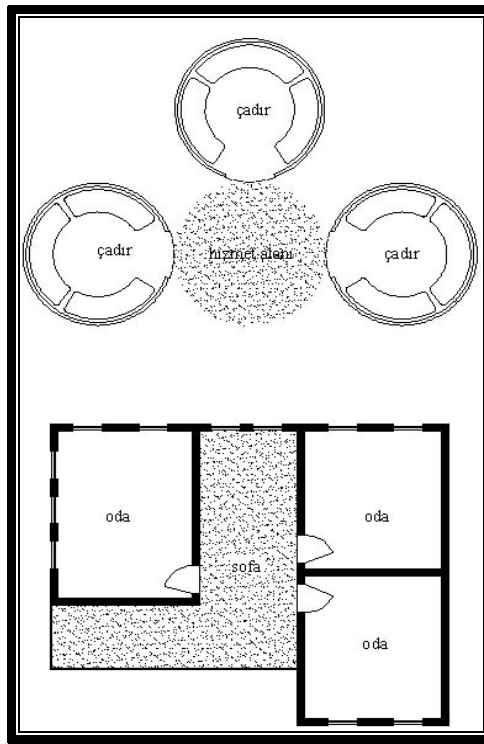
2.3.2. Türk evinde sofa

Türk evinin kuruluş düzeninde sofanın önemi çok büyüktür. Sofalar bireylerin toplandığı ve odalar arası bağlantıyı sağlayan ortak alandır. Sergah, sergi, sayvan, çardak, divanhane, hayat gibi isimler almıştır. Bu ortak alan zamanla dahada gelişerek eyvan, sekilik, taht, köşk, gibi kavramlar ortaya çıkmıştır. Sofa en eski örneklerde az görülür. Odalar sadece çadırların görevlerini yüklenmişlerdir. Sonra bu odalar arası ortak alan kurulmuştur. Bu bölümün üstü örtülmüş, görüşü kontrol eden kafes gibi tedbirler alınmış, en sonunda da camekanlarla etrafı sınırlandırılarak sofanın oluşmasını sağlamıştır (Çizim.2.3.2.1), (Eldem, 1984).

Türk evini batı evinden ayıran en önemli özelliklerden biri, odaların sofaya açılmasıyla, bu mekanın hareket merkezi görevini üstlenmesidir. Bu fark, kullanım bakımından önemli üstünlük oluşturmaktadır. Sofanın yeri ve biçimi, plan tiplerinin oluşumundaki en önemli etkidir. Sofa aynı zamanda çekirdek ailelerden oluşan büyük ailenin toplanma yeridir. Ayrıca düğün, nişan, ölüm yada başka

nedenlerle yapılan toplantılar için uygun bir ortamdır. Manzaraya yönelmişlerdir. Uygun yerlerinde köşk, eyvan, sekilik, taht gibi dinlenme, sohbet seyir olanakları sağlayan, döşemeden hafifçe yükseltilecek özel mekanlar oluşturulmuştur. Eyvanlar dış etkilere karşı korunmuş oturma yerleridir. Sekilik ve tahtlar, iki yada üç yanı açık zeminden birkaç basamak yükseltilmiş, bazende konsollar üzerine alınmış eklentilerdir. Sekiliklerin etrafı kapatılarak oda haline getirildiği de görülmektedir. Köşk adı verilen bu oda, bol pencereli ve havadar olması, hatta içinde fiskiyeli havuzların bulunmasıyla diğerlerinden ayırt edilir (Eldem, 1984).

Çizim.2.3.2.1 Çadır ve odanın fonksiyon yönünden ilişkisi
(Küçükerman,1973).

2.4. Türk evinde plan tipleri

Yerleşik düzene geçildikten sonra ki en basit türk evi, tıpkı çadır gibi tek mekanlı ve sofasızdı. Zamanla yan yana iki oda ve aralarında bağlantılar oluşmuş, kat sayısı iki ve üçe çıkmış, sofa gelişmiş ve oda sayıları çoğalmıştır. Odaların gerek temel

ilkeler, gerek mekan örgütlenmesi açısından birbirine benzemeleri, plan şemalarının tiplenmesinde sofa biçimine ve etrafındaki odaların dizilişine göre sınıflandırma getirilmesini gerektirmiş, başta Sedad Hakkı eldem olmak üzere bu konuya eğilenler, bir dizi öneri geliştirmişlerdir (Sözen, 2001).

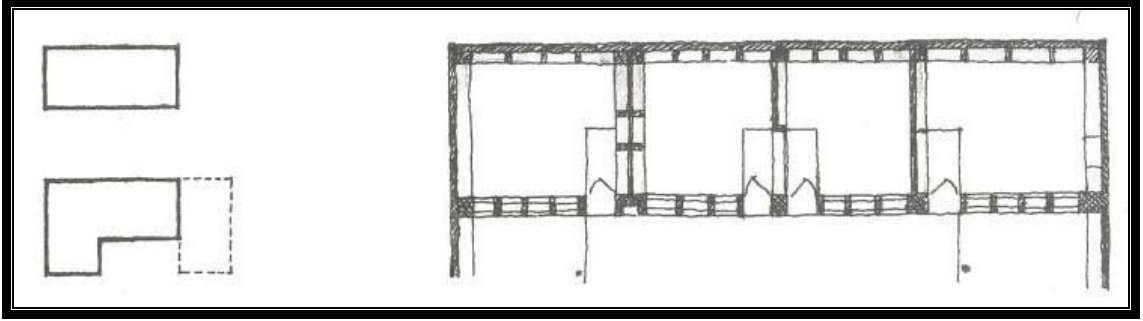
Türk evlerini dört ana bölüme ayırmak mümkündür.

- Sofasız plan tipi,
- Dış sofalı plan tipi
- İç sofalı plan tipi
- Orta sofalı plan tipi

Üstte belirtilen tiplerin hiçbirine uymayan ev tiplerine de rastlanmıştır. Fakat bunlar için ayrı sınıflamalar yapılmamıştır. Sınıflama plan şekil ve kompozisyonlarına göre yapılmıştır. Burada tarih sıralaması söz konusu değildir. Fakat zamana göre göre sıralama yapıldığında yukardaki sıralama geçerli olmaktadır (Eldem, 1984).

2.4.1. Sofasız plan tipi

Evlerin en ilkeli olan bu tipte odalar, yanyana dizilerek plan şemasını oluştururlar. Odaların önündeki bağlantı bir kaldırım, tretuar, veya avlu ile sağlanmıştır. Odalar üst katta oldukları zaman geçit bir balkon karakterini alır. Bu tip genellikle iklimin sıcak olduğu güney bölgelerinde benimsenmiştir. Bu açık geçişlerin soğuk yerlerde doğurduğu zorluklardan dolayı geçitlerin üzeri örtülmüş ve bu tip daha fazla kullanılmamıştır. Bu tipe en çok Anadolu'nun güney ve doğu bölgelerinde rastlanmaktadır. En basit şekli tek hücreli ev şeklindedir. Bu oda avlu üzerine açılır. İki veya daha fazla odalı evlerde genellikle kapı ve pencereler aynı yüzdedir. Oda sayısı çok fazlalaştığında odalar aynı sırada olmayıp kollar şeklinde uzanırlar. Odaların arasında bazen eyvanlar kullanılır. Eyvan doğrudan avlu ile bağlantılıdır. Köşk ilavesiyle ev planı zenginleşir. Köşk iki tarafı direkli veya kısmen pencerele olabilir. Köşkler havadar oturma yerleridir (Çizim.2.4.1.1), (Eldem, 1984). Bu tipin ekonomik koşullarla da ilgili olduğu söylenebilir. Örneğin İstanbul'da bu tipe rastlanmamıştır.

Çizim.2.4.1.1.Sofasız Plan tipi

Antakya Kavuçuk evi (Sözen, 2001)

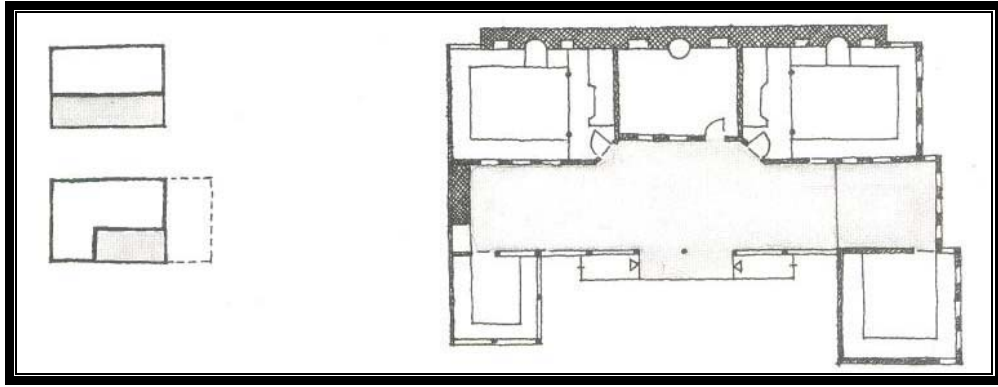
2.4.2. Dış sofalı plan tipi

Dış sofalı evler, sofasız plan tipini izleyen aşamadır. Üstü örtülü olarak kullanım alanı, odaların dizilişlerine göre üç yüzü açık, iki yüzü açık dış sofa olabilmektedir. Dış sofalı evlerde simetrik plan çözümlerine rastlanmaz. Genellikle serbest bir düzende gelişir. Araya eyvan girmesi, oda dizilerine farklı bir estetik kazandırır. Dış sofalı evlerin, Türklerden önce Anadolu'da uygulandığına dair bilgiler vardır. Ancak Horasan dolaylarında da izlerine rastlanması, Türk evindeki dış sofanın doğu kökenli olduğunu ortaya koymaktadır (Sözen, 2001).

Dış sofalı plan tipi yerine göre ön sofalı, köşe sofalı olabilir. Açık sofalı, hayatlı, sergahlı, sayvanlı ev olarak da adlandırılabilir. İklimin elverişli olduğu bölgelerde bu plan tipi zamanımıza kadar uygulanmıştır. Dış sofalı plan tipi daha çok akdeniz ve ege bölgelerinde yaygınlaşmıştır. Kendi aralarında şöyle sınıflandırabiliriz (Eldem,1984).

- Dış sofalı, tek odalı plan tipi,
- Dış sofalı, iki odalı plan tipi,
- Dış sofalı, eyvanlı plan tipi,
- Dış sofalı, iki odalı ve köşklü plan tipi,
- Dış sofalı, köşklü ve eyvanlı plan tipi,
- Dış sofalı, bir ucu odalı plan tipi,
- Dış ve köşe sofalı plan tipi,
- Bir veya iki kollu oda sırasıyla çevrilmiş dış sofalı plan tipi,

Dış sofalı evlerde simetri ve aksiyaliteye fazla önem verilmez, plan genellikle serbesttir. Dış sofalı plan en basit ve orjinal şekliyle, bir oda sırası ve önündeki sofadan oluşmuştur. Bu sade plana zenginlik veren eyvan ve köşklere. Eyvanlar oda sıralarını kesmeye ve sofayı genişletmeye yararken, köşkler plana büyük değişiklik veren unsurlardır. Köşkerin köşk oda şeklinde gelişmesiyle sofanın bir veya iki yüzünün oda ile çevrilmesi yolunda ilk adım atılmıştır. Oda sıralarının L veya U şeklinde sofanın etrafında toplanmasıyla daha toplu ve ekonomik planlar oluşturulmuştur. Köşe sofalı planlar ise genellikle üç oda ile elde edilmiştir. Dış sofanın cephenin ortasına getirilip, arkadaki oda sırasına iki yanda ve cephe ile aynı yüzde odalar eklenmesi ile sofa kısalarak iç sofalı plan tipine büyük benzerlik kazandırmıştır. Bu tip Fevkani olduğu zaman sultan yapısı ismiyle anılmıştır (Çizim.2.4.2.1), (Eldem 1984).

Çizim.2.4.2.1 Dış sofalı Plan tipi

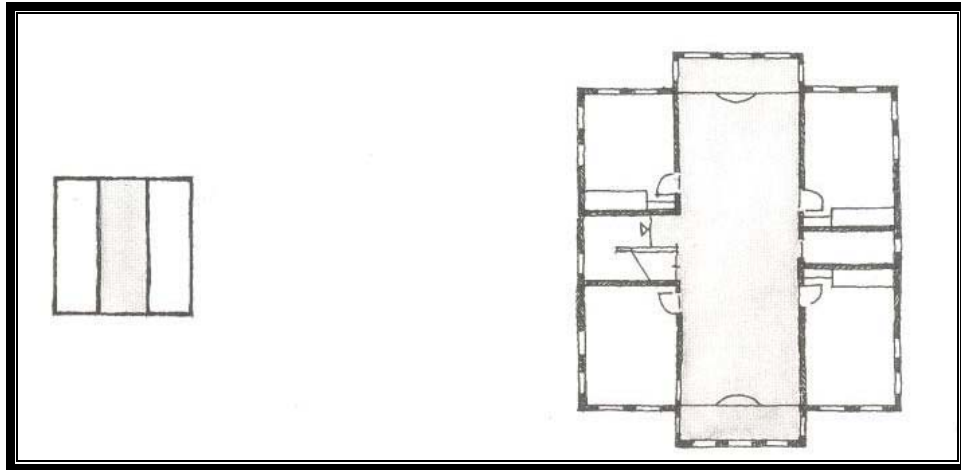
Kula Beyoğlu evi (Sözen, 2001)

2.4.3. İç sofalı plan tipi

Bu tipte sofanın iki yanı odalarla çevrilmiştir. Bu tipe Karnı-Yarık ismi verilmektedir. Bu tipi kendi arasında şöyle sınıflayabiliriz.

- İki yüzlü, iç sofalı, iki odalı plan tipi,
- İki yüzlü, ikiden fazla odalı, iç sofalı plan tipi,
- Bir yüzlü, iç sofalı plan tipi,
- Eyvanlı ve yan sofalı plan tipi,

Sofanın iki tarafına dizili oda sıralarından birinin küçük olmasıyla iç sofa, biraz dışarı taşar. Bazen sofanın pencere duvarına birer köşk veya sekilik ilave edildiğini görürüz. İç sofalı evlerde genellikle iki yüzlü sofa yani iki cephesi açık veya pencere olan sofa tercih edilmiştir. Sofa cephelerinden birinin sağır olması, genellikle kullanma ve topoğrafik nedenlerden dolayı yapılmıştır. İç sofa ihtiyaca göre yan sofa, eyvan veya merdiven sofası ilave edilerek yer yer genişletilmiştir. 19. y.y.da geniş ve ferah merdiven merakı neticesinde merdivenler sofanın içinde üç kollu merdivenler şeklinde yapılmıştır. İç sofalı plan tipinin tercihine sebep daha sıhhi ve ekonomik olmasındandır. Odaların sofanın iki tarafına dizilmesiyle sofa sahasından ve dış duvarlardan tasarruf edilmiştir. Odalar arasındaki irtibatla kolaylaşmıştır. Bununla birlikte sofanın tabiat ve bahçe ile yakınlığı azalmıştır. Bu tip daha ziyade şehir evi karakterini taşır. Oda kapılarının pahlanmış oda köşelerine yerleştirilerek açılması ve dolayısıyla sofa orta kısmında bir genişleme oluşturulması bu tipin orta sofalı plan tipine yaklaşması sağlanmıştır (Eldem 1984), (Çizim.2.4.3.1). Bu plan tipi daha çok Anadolu'nun özellikle kuzey kesimlerinde yaygınlaşmıştır.

Çizim.2.4.3.1 İç sofalı Plan tipi

Konya Dede evi (Sözen, 2001)

2.4.4. Orta sofalı plan tipi

Sofanın merkezinde ve dört tarafı oda sıraları ile çevrilidir. Bu şekilde oluşan sofanın karanlıktan kurtarılması için odalar arasına eyvanı andıran boşluklar bırakılmıştır. Bazı örneklerde bu boşluklar daha da geniş tutularak, hatta dış cepheye taşırılarak gerçekten eyvana dönüşürüldüğü görülür.

Orta sofanın iç sofa ile benzerliği sofayı aydınlatan eyvanların karşılıklı ve aynı doğrultuda olduklarında anlaşılabilir. Hatta bazı örneklerin iç sofalı orta sofalı olduklarına karar vermek oldukça güçleşir.

Eyvan sayıları birden dörde kadar çıkabilir. Dört eyvanlı tipler genellikle dört odalı ve birbirine dik iki simetri eksenlidir. Karşılıklı oda sıralarının çoğalması, sofayı bir doğrultuda uzatabilir. Bu durumda bazen iki eksenli simetri bir eksene dönüşebilir.

Bu tür sofanın tercihinde en önemli etken mekanın dış hava etkenlerinden olabildiğince korunabilmesi, odalara ulaşımın çok daha kolaylaşması ve planın enine boyuna daha topluca olabilmesidir. Daha çok iklimi soğuk olan kuzey Anadolu bölgelerinde ve şehir evlerinde uygulanmıştır. Özellikle büyük konaklar ve saraylarda uygulanmıştır.

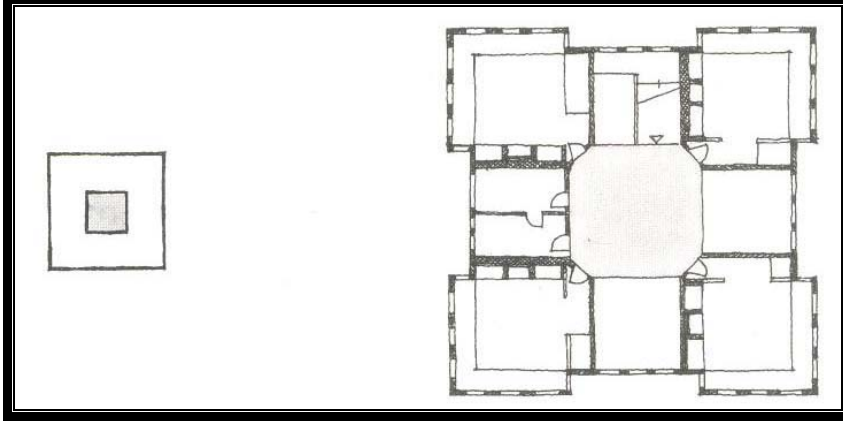
Orta sofalı plan tipi kendi içinde alt sınıflara ayrılabilir Bunlar :

- Dört köşeli orta sofalı plan tipi,
- Pahlı köşeli orta sofalı plan tipi,
- Yuvarlak ya da beyzi orta sofalı plan tipleri olarak üç gruba ayrılabilir.

Orta sofalı plan tipleri zamanla gelişerek çeşitlenmiştir. En çok benimsenen sistem köşelerin pahlılaşmasıdır. Bu durumda sofa düzgün olmayan ama karşılıklı kenarları birbirine eşit olan bir sekizgenin kenarlarının zamanla eğrisel bir forma dönüşmesi orta sofanın dairesel ya da beyzi şekil almasına neden olmuştur.

Orta sofanın sekizgen ya da dört köşeli plan tipleri “merkezi” sofa olarak islam Asya’da ev ve köşklere yaygın olarak uygulanmıştır. Bu esasa göre uygulanmış köşkler ve kasırlar doğuda oldukça fazladır. Buna karşılık orta sofanın dairesel ve beyzi şekil alması batının etkisinde olmuştur ve planın kullanımından değil yalnızca

dekoratif olarak görsel etkiyi artırmak için uygulanmıştır (Çizim.2.4.4.1), (Eldem,1984).

Çizim.2.4.4.1 Orta sofalı Plan tipi Safranbolu Gökçüoğlu evi (Sözen, 2001)

2.5. Türk evinin tarihi süreç içinde gelişimi

Türk evi kimliğinin oluşması ve gelişmesini ortaya çıkarmak için özellikle Türklerin Anadolu'ya gelip yerleşmelerinden önceki dönemlerde geliştirmiş oldukları mekan düşüncesinden başlayarak günümüze kadar olan mekan özelliklerinin bütün yönleriyle incelenmesi gerekmektedir. Ancak böyle bir incelemeyle, Türk evi kimliğinin oluşma ve gelişmesinde etkili olan kaynaklar daha açık olarak ortaya konulabilir.

2.5.1. Orta Asya Türk evi

Türkler Orta Asya'da uzun yıllar göçebe ve yarı-göçebe bir hayat sürmüşlerdir. Konut ihtiyaçlarını yazı geçirdikleri yaylaklarda yurt adı verilen çadırlarla, kışı geçirdikleri kışlaklarda ise ahşap veya kerpiç evlerle gidermişlerdir. Özellikle çadır, göçebe Türklerin hayatında önemli bir yer işgal etmiş, hatta gerek

Orta Asya'da gerekse Anadolu'da taş-tuğla gibi malzemelere dayalı mimariyi bile etkilemiştir. Türkler'de yerleşik yaşamın M.Ö.3.-4. yüzyıllara dayandığı Maverünnehir, Dehistan, Sistan, Harezmi, Cürcan, Talas ve Çu ovalarındaki kalıntılardan anlaşılmaktadır.

Türklerin yaşadığı bölgelerin büyük bölümü tarıma elverişli olmadığından, hayvancılık ister istemez öncelikli uğraş alanı olmuştur. Yaz aylarında hayvanların daha iyi beslenebilmesi için bol otlaklı yaylalara çıkılmakta, soğuk mevsimlerde ise kışlıklara dönülmektedir. Bu gidiş gelişler, eski Türklerin yazlık ve kışlık yaşamının ayrılmaz parçalarıdır.

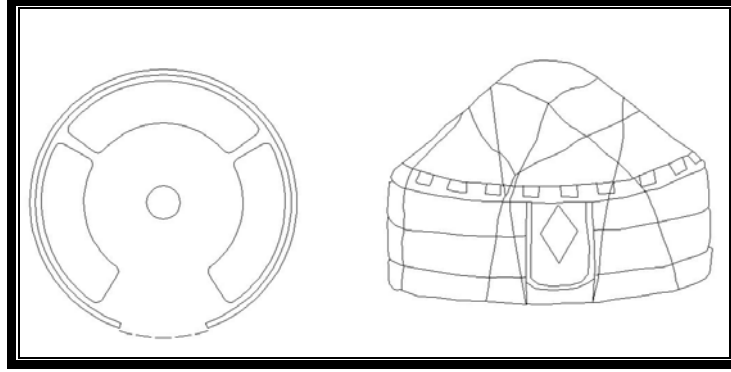
Kışlık sözcüğünün, bir köy yada bir kent yerleşmesini tanımlamaktan öte, kışın barınabilen soğuk olmayan, rüzgardan korunmuş yerleride kapsayan geniş bir anlamı vardır. Yaz ve kış arasında bu denli hareketli bir yaşam süren toplulukların evlerinin, barınma sorunlarına en uygun çözümü getirir nitelikte olması gerekmektedir. Kışlaklarda çevre ve iklim koşullarına göre korunmuş evlerin, Yaylalarda ise hafif ve taşınabilir barınakların kullanılması, böyle bir coğrafyada kaçınılmaz olmuştur. İnsanlar, çevre koşullarına uygun korunaklı mekanlar oluşturmak yada kendi yaşamlarıyla çelişmeyen uygun çevre koşullarını aramak durumundadırlar. Eski Türklerde, hayvanlarını besleme ve barındırmada da kolaylık sağlandığından, ikinci çözüm daha geçerli olmuştur. Yaylaya çıkma geleneği, insanlara, yazın bunaltıcı sıcağından kurtulmanın yanı sıra, uygun bir yaşam ortamı oluşturma olanağını sunmuştur. Bugünkü Kazakistan ve Kırgızistan sınırları içinde kalan bölgeler, ılıman iklimi, verimli toprakları, kolay sulama olanaklarıyla yerleşik düzene geçebilmek için uygun koşullar sağlamaktaydı. Kırgızistan da ilk konutlar, çağımızdan 2000 yıl önce yapılmaya başlanmıştır. 1964 yılında Çu Ovasındaki Karabaltı suyu çevresinde yapılan arkeolojik kazılarda, M.Ö.III. yüzyıla tarihlenen Wu-Sun (Uzun) dönemi konutları ortaya çıkarılmıştır (Sözen, 2001).

Yerleşik yaşamın eski Türklerdeki gelişmiş temsilcilerinin Uygurlar olduğu bilinmektedir. Ancak Uygurların en yüksek olduğu düzeye ulaştığı X.yüzyılda batıda birçok kentin kurulduğu, Arap ve İranlı coğrafyacıların önemle üzerinde durduğu konular arasındadır. Türklerin en eski yerleşim yerleri Çu ve Talas bölgeleridir.

Taşınabilir evler yurt, alacık yada topak ev olarak adlandırılan çadırlardır. Eski Türk çadırlarının en önemli iki özelliğinden birincisi, taşıma kolaylığı sağlayan

hafif malzemeden oluşan bir yapıya sahip olmalarıdır. İkincisi ise, kurulup sökülebilmek kolaylığının sağladığı olanaklardır. Bu iki özellik , çadıra geçici yerleşmeler için en uygun barınak niteliği kazandırmıştır. Üstü kubbeli ve silindirik gövdeli olan yurt çadırlarının boyutları, içinde yaşayan birey sayısına göre değişir (Çizim.2.5.1.1).

(Çizim.2.5.1.1) Çadır Plan ve görünüşü (Küçükerman, 1973)

Çu Ovasındaki Sarığ kenti ve Talas Ovasındaki Aktepe yerleşmesinde yapılan incelemelerde duvarları dövülmüş kilden yapılmış 18*17 m ebatlarında bir avlu içerisinde 6 odadan oluşan bir ev tespit edilmiştir. Bu evin üç odasının yaşama amaçlı ve diğer odaların üretim ve depolama amaçlı olduğu anlaşılmıştır.

Anadolu'nun çeşitli kesimlerinde rastlanan geleneksel orta sofalı ev tipleri, Merv ve Tirmiz deki araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Oysa Türklerden önce Anadolu evlerinde böylesine simetrik bir plan tipine rastlanmamaktadır. Orta sofalı evlerin Anadolu'da yaygınlaşmasında Türklerin büyük payı olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu arada orta sofalı plan tipleri, sonradan daha gelişmiş bir yapı türü olarak ortaya çıkan medrese ve saraylara da yansımıştır.

Merv ve Tirmiz çevresinde bulunan evlerin en ilgi çekici yönü, ortada bir sofanın yer alması ve sofanın çevresinde dört eyvanın yada eyvanımsı mekanın bulunmasıdır. Bu evlerin ikinci ilgi çekici yönü ise, odaların köşelerde yer almasıdır. Saraylarda, bu üstü örtülü sofanın yerini avlu almıştır. Eyvanlı plan şeması, XI ve XII. Yüzyıllarda Merv ve diğer kentlerdeki Selçuklu saraylarında, Gazneliler döneminin ünlü Leşkeri Bazar'ında ve Gazne'deki III. Mesut sarayında kullanılmıştır (Sözen, 2001).

Anadolu'da günümüze ulaşabilen orta ve iç sofalı plan tiplerinin, Anadolu öncesi Türklerde uygulanmış olması, Anadolu'da da değişik boyutlarda uygulanmasını sağlamıştır. Türklerden önceki eski Anadolu ev tiplerinde böylesi simetrik bir düzene rastlanmamaktadır. Türklerin uygarlık ve yaşama kültürlerinin mekan örgütlenmesi açısından, Anadolu evi üzerindeki etkileri de, bugün daha açık belirlenebilmektedir. Bu nedenle sofalı ve eyvanlı plan tiplerinin Anadolu'da uygulanmasında Türklerin büyük payı olduğunu söyleyebiliriz.

2.5.2. Anadolu Selçuklu dönemi Türk evi

XI. yüzyıldan başlayarak Anadolu'ya yayılan Türkler, bu bölgede Bizanslılar ile karşılaştılar. Etnik ve kültürel açıdan zaten heterojen bir yapı gösteren 11. Yüzyıl Bizans Anadolu'sunun bu çehresi Türklerin Anadolu'ya yerleşmesiyle birlikte daha da zenginleşerek kısa sürede Selçuklu Anadolu'suna dönüşmüştür.

Ele geçirdikleri kentlerde zaman yitirmeden yönetim ve yaşama mekanları oluşturmuşlardır. Anadolu'da yerleşim merkezlerindeki selçuklu dönemi yönetim yapılarının çoğunun merkezde değil, sur duvarına bitişik olarak yada kentin varoşlarında yapılmıştır. Öte yandan kimi saray ve evlerde kırsal alanlarda yer almaktadır. Kayseri yakınlarındaki Keykubadiye ve Beyşehir gölü kıyısındaki Kubadabad, bu uygulamanın örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Resim.2.5.2.1), (Resim2.5.2.2).

Selçuklu ve beylikler dönemi evleri konusunda yeterince bilgi verecek örneklerin günümüze ulaşmamış olması, farklı mimari eserlerden faydalanmamızı gerektirmektedir. Bu mimari eserlerin dayanıksız yapı malzemelerinin kullanılması, çoğunun bütünüyle günümüze ulaşmasını engellemiştir.

Resim.2.5.2.1 Kayseri ovasına hakim konumuyla Erkilet tümülüsü üzerindeki Hızır İlyas köşkü (Sözen, 2001)

Resim.2.5.2.2 Kayserideki Haydar bey köşkü (Sözen 2001)

Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu evleri derin temeller kazılarak yapılıyordu. Yapı malzemesi olarak kerpiç ve tuğla kullanılıyordu. İnşaat sırasında ahşap da ana yapı malzemesi idi. Evin kiriş, direk gibi unsurları, kapı-pencere söveleri, kapı kanatları, odaların tavan ve döşemeleri çok defa ahşaptan yapılıyordu.

Evlerin önünde çoğunlukta bir avlu ve çitle çevrilmiş bir bahçe bulunuyordu. Ana kapıdan evin başlıca bölümlerinden olan sofaya geçilirdi. Mutfakta Selçuklu evinin bir bölümüydü. Aşlık, aş ocağı, aş damı gibi adlarla anılıyordu. Mutfak içerisinde görünçlük veya sergen denilen raflar, ocak, tandır yer alırdı. Kadınlar buradaki sedirlere oturlardı (Karpuz, 1993).

2.5.3. Osmanlı dönemi Türk evi

Osmanlıların beylik ve imparatorluk dönemlerinde yapılan mimari eserlerinde belirgin gelişmeler gözlenmektedir. Özellikle devletin yönetim anlayışından dolayı mimari anlamda gelişmeler gözlenmiştir. Tek tek mimari eserlerine bakıldığında toplumsal özelliklerin mimari eserlere yansıdığı ve bu eserlerin biçimlenmesinde önemli etken olduğu görülür. Osmanlı devletinin kurulduğu dönemden günümüze sınırlı sayıda konut örneği ulaşmıştır. Bu yüzden elimize geçen bilgilerde sınırlıdır. Bu dönemde yapılan konutlar tek katlı veya asma katlı olarak yapılmaktaydı. Yapı malzemesi olarak taş ve kerpiç ağırlıklı olarak kullanılan malzemelerdir. Dış sofalı plan tipinde yapılan örneklerdir. Odalar arasında eyvan yer almaktadır. Pencere sokağa değil sofaya bakmaktadır. Kırmızı çatılı geniş saçaklı ve çıkmaları yoktur. Pencere camsız, parmaklıklı ve kapalıdır. Tepe pencereleri daha küçük ebatlardadır.

XVII.yy. evlerinde ise aynı plan sisteminin devam ettiği iki katlı evlerde kışlık kullanım için ara katların yapıldığı görülmektedir. Duvarları kalın taş ve kerpiç malzemedir yapılmaktadır. Odaların sofaya bakan duvarları çatki dolgu tekniğinde yapılmıştır. Dış cephede pencere sayıları azdır. Sofa önündeki direkler oymalı başlıklı veya Bursa kemeri ile süslenmiştir. Odalar arasında eyvan ve sofanın iki yanında sekiler yer almaktadır. Bu sekiler XVII yy. sonlarında kapatılarak orta sofalı plan tipleri oluşmuştur. Bu dönemden sonra evlerde sokağa bakan çıkmalar yaygınlaşmış, odalarda yola bakan pencereler yapılmıştır. Evin yapım tekniğinde gelişmeler olmasından dolayı daha estetik evler yapılmaya başlanılmıştır. Çatki sisteminin yaygın kullanılmasıyla evin dışa bakan pencere sayıları artmıştır. Planda önemli

değişiklikler oluşmuş, Orta sofalı plan tipleri yaygınlaşmıştır. Evin oda ve eyvan sayılarının artmasıyla beraber T biçimli, dışa açık, hac biçimli sofalar tasarlanmıştır. Sofa direkleri Bursa kemerli, Bağdadi sıvalı ve üzeri nakışlıdır. Bu gelişmeler özellikle Edirne ve İstanbul'da uygulanmıştır. Taşrada dış sofalı ev tipleri uygulaması devam etmektedir. Bu dönemde açık sofanın direkleri kapanmaya başlamıştır. Köşk odaları çıkmalarla sofadan taşırılır, odalar büyür ve iki yöne çıkma yaparak dış cepheyi hareketlendirir. Bu ortamda oda kapıları pahlı köşelere yerleştirilir. Çıkmalar uzun desteklere taşıtılır.

XVIII. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı konut mimarlığı Barok etkisi altında kalmıştır. Plan aynı kalsa bile, yapı ve oda öğeleri, zamanla Barok sanatın biçim ve süslemesini en yoğun biçimde yansıtır. Kalem işi süslemeler, duvarlarda, özellikle raf üstünde çerçevesiz bölmeler içinde görülmeye başlar. Dış cephede bu süsler daha az oranda uygulanır. Ahşap oymalarda Barok kıvrımlardan etkilenmiştir. Çıkma altları ve saçaklar eğri yüzeyli, Bağdadi sıvalı yapılmaya başlanır ve nakışlarla süslenir. Sofa direkleri de artık Bursa kemerli değil, daire ve S biçimli Barok kemerli, Bağdadi sıvalı ve nakışlıdır. Köşe kapılarının üzerindeki pahlı yüzeyler kavisle tavana birleşir. Sofa – Eyvan arası, Bağdadi sıvalı, kemerli bir direk ile bölünür. Yüzyılın sonlarına doğru Barok etki planda da kendini gösterir ve ilk kez İstanbul'da oval sofalar uygulanmaya başlamıştır.

Barok uygulamalarının ardından Ampir üslubunun etkisinde XIX.yüzyılda II. Mahmut döneminde ortaya çıkar. Bu etki ile beraber daha sade yapılar yapılmakta eğri yüzeyler azalmaktadır. Cephelerde ve iç mekanda gereksiz süslemeler yapılmamaktadır. İç sofalı planın daha çok uygulandığı görülür. Ahşap çatki, sıvalı veya ahşap kaplıdır. Çıkmalar azalmış, saçaklar ise daralmış ve ahşap lambiri ile kaplanmıştır. Artık camlı olan pencereler büyümüş , çoğalmış ve sofalarda yere kadar alçalmış, üstleri dairesel kemerli yapılmıştır. Tepe penceresi ve tahta kapaklar uygulanmamaktadır. Cephelerde yarım gömme sütunlar, üçgen alınlıklar, daire ve düz kemerler, kabartma kilit taşları bazen sıvayla da yapılmış, bezemesiz, ama iri silmeler, şemseler, rozetler, çevresi ışınsal madalyonlar, tuğralar, gırlantlar, akantus ve defne yaprakları, silahlar, bayraklar ve meşalelerle yapılan armalar, müzik aletleri , vazolar ve çiçekler, ampir üslubunu belirleyen özelliklerdir. Pencere üstleri üçgen alınlıklı yada yarım daire kemerli silmelerle bezelidir. Odalara köşeden girişler

kalkar. İç duvarlara , alçıdan kabartma çitalarla çerçeveler, bazen de bunların içlerine kabartma çiçek demetleri yapılır. Dolap cepheleri yalınlaşır. Ortada yarım yuvarlak planlı bir çiçeklik nişi ve rafı yer alır. Bunların iki yanında küçük hücreleri olanlara şerbetlik adı verilir (Sözen, 2001).

1900 ler den itibaren İstanbul da art nouveau üslubu yaygınlık kazanmaya başlar. Bunda bir süre İstanbul da çalışan İtalyan Mimar Raimando D’Aronco’nunda etkisi vardır. Üslup önce kagir, sonrada ahşap yapılara uygulanmış, İstanbul Art nouveau su olarak da adlandırılıp 1920 lere kadar devam etmiştir. Dönemin modası kuleler ve çatı katı balkonları bu üslupta vardır. Tek düze pencereler yan yana eklenerek genişler ve üstleri küçük karelere bölünerek renkli camlara bezenir. 1910 lardan Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar, Birinci ulusal mimarlık dönemi olarak adlandırılan üslupta yapılan evlerde, (Resim.2.5.3.1) Selçuklu ve Osmanlı mimarlığının anıtsal taç kapıları, Bursa kemeri, kaş kemer, sivri kemerler, geniş saçaklar, yazıtlar, çerçeveler içinde rumi ve palmetler, örgü silmeler, niş motifleri, mukarnaslar ve geçmeli yıldızlar görülür. Bu evler ahşap ve kagir olarak yapılmış, bir anlamda, günümüzün konutlarına geçişi sağlamıştır (Sözen, 2001).

Resim.2.5.3.1.Birinci ulusal mimarlık dönemine ait İstanbul’da bir ev

3. GELENEKSEL YOZGAT EVLERİNİN İNCELENMESİ

3.1 Nizamoğlu konağı

Yeri ve bugünkü durumu

Yozgat'ın İstanbulluođlu mahallesi Emniyet Caddesi No:21de yer almaktadır. Őu anda Etnođrafya műzesi olarak kullanılmaktadır. Gűnűműzde konađın odaları teŐhir salonu olarak dűzenlenmiŐtir. Zemin katında etnografik eserler, yűresel kadın ve erkek giysileri, el yazmaları, eski telefon santralleri ve manyetolu telefonlar sergilenmektedir. Műzenin ikinci katında gűnlűk kullanım eŐyaları, bakır kap kaçaklar ve mutfak eŐyalarına yer verilmiŐtir. Ayrıca burada bir de yayla yaŐamını yansıtan bir çadır bulunmaktadır. Batı, gűney ve kuzey yűnlerinde bahçe yer almaktadır. Dođusu ise sokađa bakmaktadır (Resim.3.1.1),(Çizim.3.1.1).

İnşaat tarihi ve banisi

Konak Vasaki ve Joannaki'den hazineye kalan ve Ađustos H.1292/ M.1875 de Abdullah kızı Fatma hanım'a, ondan da Nizamzade Ali efendi'nin műlkiyetine geçmiŐtir. Nizamođlu konađı olarak anılmaktadır. 1871'den űnce yapılmıŐ olmalıdır.(Gűneybatı odadaki Hz. Sűleyman'ın adaleti adlı resmin sađ alt kűŐesinde 1871 tarihi vardır) (Acun, 2005).

Kitabesi

Konađın űzerinde kitabesi yoktur.

Mimarisi ve tezyinatı

Sokaktan bahçeye kesme taş malzeme kullanılarak düzgün bahçe duvarından daha yüksek ve üzeri saçaklı çift kanatlı ahşap kapıdan girilir. Günlük hayatın geçtiği alan olduğu için sokaktan görülmemesi istenilmektedir. Bahçede su kuyusu, soku taşı, ocak, depo ve gündüz oturmalar için yapılmış açık alanlar mevcuttur.

Nizamoğlu konağı iç sofalı bir plan tipinde sahiptir. Bodrum (Çizim.3.1.2), zemin (Çizim.3.1.3) ve 1. kattan (Çizim.3.1.4) oluşmaktadır. Toplam 3 katlı bir yapıdır (Çizim.3.1.5). Bodrum da yer alan odalar Depo olarak kullanılmaktadır. Zeminleri taş, duvarları sıva üzeri badanalı tavanları ise ahşaptır. Kat yüksekliği normal katlara göre daha düşük tutulmuştur. Bodruma bahçe içerisinden girilir. Küçük pencereler ile aydınlanmaktadır. Pencereler dış etkenlerden korunmak için üzeri demir kafeslidir.

Evin zemin katı ev halkının daha çok vaktinin geçirdiği alandır. Bu katta üretim ile ilgili görevleri üstlenmiştir. Sofa , odalar , mutfak , depo, wc-lv gibi mekanlar bulunmaktadır. Zemin kat tabii zeminden yaklaşık 1 m yüksekliğindedir. Bu kat'a kesme taş malzemedan yapılmış olan merdiven ile çıkılmaktadır (Resim.3.1.2). İki kanatlı ahşap kapıdan büyük sofaya girilir (Resim.3.1.9), (Resim.3.1.10). Bu kapıların üzeri demir kafeslidir. Sofa dan U şekilde planlanmış olan hollerden geçilerek odalara geçilmektedir (Resim.3.1.12). Sofanın zemin kaplaması taş tavan kaplaması ahşaptır. Tavan kaplaması detaylı birbirine geçmeli ahşap lambiri yapılmıştır. Sofanın iki yanında köşeden açılı giriş yapılan iki adet oda yer almaktadır. Güney doğudaki odanın güneyde 2 adet, doğuda 1 adet penceresi mevcuttur (Resim.3.1.13). Odanın kuzeyinde ise dolap yer alır (Resim.3.1.14). Zemin kaplaması ahşap, tavanı ise ahşap çıtalar ile geometrik desenlerde süslenmiştir (Resim.3.1.15), (Resim.3.1.16). Güney batıdaki odanın güney ve batısında üçer adet penceresi (Resim.3.1.17) kuzeyde ise yüklük dolabı mevcuttur (Resim.3.1.18). Tavanı güney doğuda yer alan odanın tavanına göre daha detaylıdır (Resim.3.1.19). Tavan köşeleri silmelidir (Resim.3.1.20). Bu odalar günlük oturma odaları olarak planlanmıştır. Batıda misafir odası olarak düzenlenmiş bir mekanda yer almaktadır (Resim.3.1.21). Bu oda diğer odalara göre daha küçük olup içerisinde yüklük

mevcuttur. Doğuda bir adet penceresi vardır. Kapıları ahşap olup üzerinde geometrik süslemeler yapılmıştır (Resim.3.1.22), (Resim.3.1.23). Dolap kapakları ile kapı üzerinde yapılan süslemeler aynı tarzdadır. Batıdaki oda dikdörtgen planlı olup 3 adet pencere ile aydınlatılmaktadır (Resim.3.1.24). Odanın doğusunda yüklük dolabı mevcuttur (Resim.3.1.25). Zemin ve tavanı ahşaptır. Evin kuzey batısına yapılmış olan mutfak içerisinde büyük bir ocak, kiler dolabı ve duvarda mutfak eşyalarının konduğu terek yer almaktadır (Resim.3.1.26). Mutfak zemini taş malzeme yapılmış tavanı ahşap lambiridir. Ocak kuzeyde, aydınlatma penceresi ise batı tarafında yer almaktadır. Pencere üzerlerinde tepe pencereleri mevcuttur (Resim.3.1.7). Sofanın kuzey tarafında büyük bir depo bulunmaktadır. Sofadan girilmektedir (Resim.3.1.11). Evin kışlık ihtiyaçları tamamen bu depoya konulmaktadır. Konağın iç kısımlarında ahşap malzemenin çok kullanıldığını görmekteyiz. Özellikle oda kapıları ve tavanlarda yapılan ahşap işçiliği dikkat çekicidir. Oda kapılarının tablaları üzerinde çiçek motifleri ile boyama yapılarak güzel ve dikkat çekici hale getirilmiştir. Tavanlarda kullanılan ahşap lambiri üzerine ahşap çita çivilenerek çakma tekniğinde modeller oluşturulmuş, arasına çiçek motifleri işlenmiş, üzeri boyanmıştır. Batıda yer alan merdiven ile evin üst katındaki büyük sofaya çıkılır (Resim.3.1.27).

Bu kat kuzey güney yönünde kareye yakın dikdörtgen biçimli bir sofa ve iki yanında simetrik biçimde yapılmış odalar yer almaktadır (Resim.3.1.28), (Resim.3.1.29), (Resim.3.1.30). Sofanın kuzey tarafından kot farkından dolayı bahçeye açılan kapı yapılmıştır (Resim.3.1.6). Güney tarafında sofanın ucunda eyvan ve sonrasında bir balkon mevcuttur. Sofanın etrafında üç tarafı platform halinde 1.25m kadar yükseltilmiştir. Bu platforma üç tarafında yer alan merdivenlerden çıkılmaktadır (Resim.3.1.31) (Resim.3.1.32). Altında bir balkon gibi dolaşan bu platforma korkulukları arasına barok desenlerle süslü ahşap direkler yerleştirilmiştir. Odalara giriş bu platformlardan sağlanmaktadır (Resim.3.1.33), (Resim.3.1.34), (Resim.3.1.35). Sofanın tavanı ahşap lambiri olup köşe birleşimleri silmeli ve üzerinde resim çalışması vardır (Resim.3.1.36). Eyvan kısmında batı ve doğu duvarlarına simetri şekilde alçı malzemedan niş yapılmıştır (Resim.3.1.37).

Güney doğudaki odanın üç adet güneyde ve üç adet doğuda penceresi vardır. Pencere önlerinde sedir yapılmıştır (Resim.3.1.38). Kuzeyde ise yüklük dolabı mevcuttur (Resim.3.1.39). Baş oda olarak planlanmıştır. Odanın tavanı dönemin

tavan işçiliğine örnek olacak niteliktedir (Resim.3.1.40). Tavan köşe bitleşimleri silmelidir (Resim.3.1.41), (Resim.3.1.42), (Resim.3.1.43).

Güney batıdaki odada ikinci bir baş oda olarak planlanmıştır (Resim.3.1.44). Bu odanın güneyde ve batıda üçer penceresi, kuzeyde yüklük dolabı mevcuttur. Zeminleri ahşap, tavanı üzerinde bitkisel ve geometrik desenlere sahiptir (Resim.3.1.45). Tavan köşe birleşimi silmeli olup üzerinde resim çalışmaları yapılmıştır (Resim.3.1.46). Ayrıca tavan üzerinde boyama ile bitkisel desenler oluşturulmuştur (Resim.3.1.47), (Resim.3.1.48). Burada S ve C kıvrımlı tavan göbeği yapılmıştır (Resim.3.1.49).

Kuzey doğuda gelin odası ve güneyinde banyo yer almaktadır (Resim.3.1.50). Odanın beş adet penceresi, Pencere önlerinde sedir ve yatak vardır (Resim.3.1.51). Batısında yüklük dolabı mevcuttur (Resim.3.1.52). Zemini ahşap ve tavanı ahşap olup üzeri bitkisel motiflerle süslenmiştir (Resim.3.1.53).

Doğuda ve batıda iki adet oda yer almaktadır. Bu odalar dört adet pencere ile aydınlatılmaktadır (Resim.3.1.54). Oda içlerinde yüklük dolabı mevcuttur. (Resim.3.1.55). Zemin ve tavanı ahşaptır. Kuzey batıda evin ikinci mutfağı planlanmıştır. Ocak, kiler dolabı ve terekler mevcuttur (Resim.3.1.56). Dört adet pencere ile aydınlatılmaktadır.

İç sofalı plan tipinde odalar çok iyi ve kullanışlı biçimde düzenlenmiştir. Konağın her odası bir aileyi barındıracak özelliktedir. Oturulabilir yemek yenilebilir yatılabilir yıkanılabilir niteliklere sahiptir. Pencere önüne sedirler yerleştirilmiştir. Sedirler ve gömme dolap dışında odanın ortası boş bırakılmıştır. Bu alan odanın çeşitli işlevlerine karşılık verecek özelliktedir. Bu boş alana yemek yenileceği zaman sofralar kurularak yemek yenilir, yatılacağı zaman yere döşek serilir, büyük kalabalıklarda ise yere minder atılarak boş alanlara oturması sağlanmaktadır. Odaların girişleri üzeri işlemeli tablalı ahşap kapılardan sağlanmaktadır (Resim.3.1.57), (Resim.3.1.58). Odaya girdiğimizde yüklük dolabının yan yüzü ile karşılaşırız. Bu sayede sofadan direk odanın içerisinin görülmesi engellenerek odanın mahremiyeti sağlanmıştır.

Eyvannın yanlarında yer alan iki büyük oda, özenle süslenmiştir. Bunlar gerek ahşap işçiliğini, gerekse geç devir resimlerinin güzel örneklerini sunar. Güney batıda yer alan odanın tavanı, geç devir üslubu oyma ve çakmalarla süslüdür. Burada tavan

göbeği kompozisyonu ortasında baş aşağı sarkan çiçek ve çeşitli kıvrımlardan oluşan ajurlu bir süsleme yer alır.

Süslü tavanda, dört bir yandan çeşitli manzaraların tasvir edildiği iç bükey bir kuşak ile çevrilidir. Bu kuşakta, manzara tasvirlerinin şimdiye kadar rastlanmayan, içinde insan figürünün de yer aldığı çeşitli oyunları da yansıtan sahneler işlenmiştir. Bu tasvirlerde bol ağaçlı deniz kıyılarında fesli çoban ile hayvanları, denizde giden yelkenli tekneler, kıyı şehri, ağaçlı koylar, ağaçlar arasında köy; köy dışında çeşme, çeşmeden su içen atlı çobanın güttüğü atlar, Yozgat'ın geçirdiği bir yangını anlatan sahneler, bunun yanında manzaraların arasında tasvirler mevcuttur. Doğu ve batı duvarlarındaki tavan eteğinde tam ortaya yerleştirilen savaş sahneleri yer almaktadır. Aynı odanın güney duvarının tavan silmesinin ortasında yer alan hem de 1871 tarihli barok kartuştaki sahne Tevrat'tan alınan bir sahneyi canlandığı söylenmektedir. Bu resimlerde İsrail Hükümdarı Süleyman aynı çocuğa sahip olmak isteyen iki kadından asıl anneyi bulup ortaya çıkarır. Burada müslüman toplumunun çok iyi bilip kabul ettiği bu olay canlandırılmıştır. Konakta görülen canlandırma sahneleri konağın Müslüman evinden çok bir hristiyan vatandaşa ait olduğunu göstermektedir. Resimlerin konu bakımından ilgi çekici diğer bir özelliği de bütün dinlerde kutsal kabul edilen kişi ve olayların tasvir edilmiş olmasıdır.

Nizamoğlu konağında cephe karakterine baktığımızda oldukça sade bir Türk evi olduğunu görmekteyiz (Çizim.3.1.6). Cephede gereksiz hiçbir süsleme ve fazla bir malzeme kullanılmamıştır (Resim.3.1.3). Evin iç mekanlarında gördüğümüz süslemeler evin dış cephesine yansıtılmamıştır. Kapı kenarlarında ve subasmana kadar olan kısımda kesme taş malzeme pencere ve kat hizalarında bir kuşak şeklinde evi boydan boya çevreleyen ahşap silme ile çevrilmiştir. Evin batı cephesinde yapılan çıkma ile estetik olarak bir zenginlik kazandırılmıştır (Resim.3.1.8),(Resim.3.1.4). Evin batı cephesinde yapılan çıkma ile estetik olarak bir zenginlik kazandırılmıştır. (Resim.3.1.5). Güney cepheden bakıldığında ahşap malzemenin çok kullanıldığı dikkati çekmektedir. Bu cephede pencere sayısı fazladır. Balkon korkulukları oymalı ahşap malzemenin, tavanı ise odadaki süslemeye benzer bir teknikte yapılmıştır. Diğer duvarlarda ise sıva üzeri boya yapılmıştır.

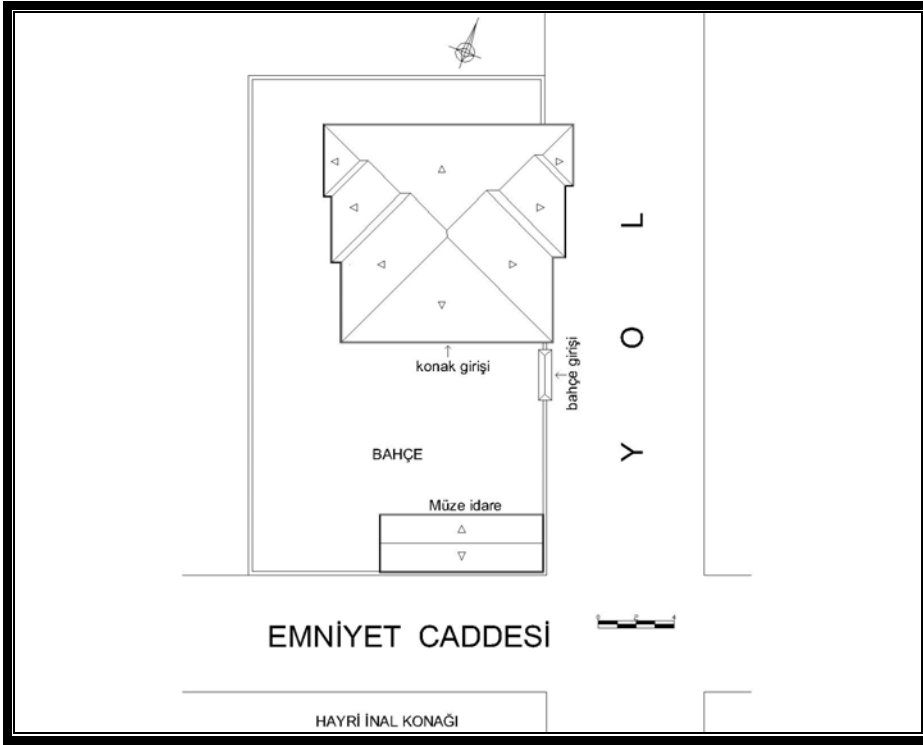
Malzeme ve teknik özellikleri

Bodrum kat duvarları çamurla iri taşların örülmesiyle oluşmuştur. Bodrum duvarları 80-100 cm genişliğinde ve tabi zeminden 100 cm ye kadar yükseltilerek yapılmıştır. Evin bodrum ve zemin kat duvarları taştan, üst kat duvarları ahşap iskelet aralarına taş ve kerpiç ile doldurularak yapılmıştır. Bölme duvarları ahşap dikme arası taş dolgu olarak yapılmıştır. Evin inşasında zemin kat duvarları taşıyıcı özellikte taş malzemedir. Üst katlar ise ahşap dikmeler arasında daha hafif malzemeler kullanılarak yapılmıştır. Zemin kat duvarlarının 70cm kalınlığında ve taşıyıcı özelliği vardır. Evlerin dışa açılması çıkma ile sağlanmaktadır. Çıkma doğu cephesinde yer almaktadır. Çıkma Ahşap malzeme ile yapılmış üzeri bağdadi tekniğinde sıvanmıştır. Alttan eliböğünde ile desteklenmektedir. Üst katta döşemeler taşıyıcı iskelet sistem kurulduktan sonra üzeri kaplanmıştır. Çatı alaturka kiremit ile örtülmüştür. Saçaklar 60 cm genişliğinde ve altları ahşap lambiri kaplıdır.

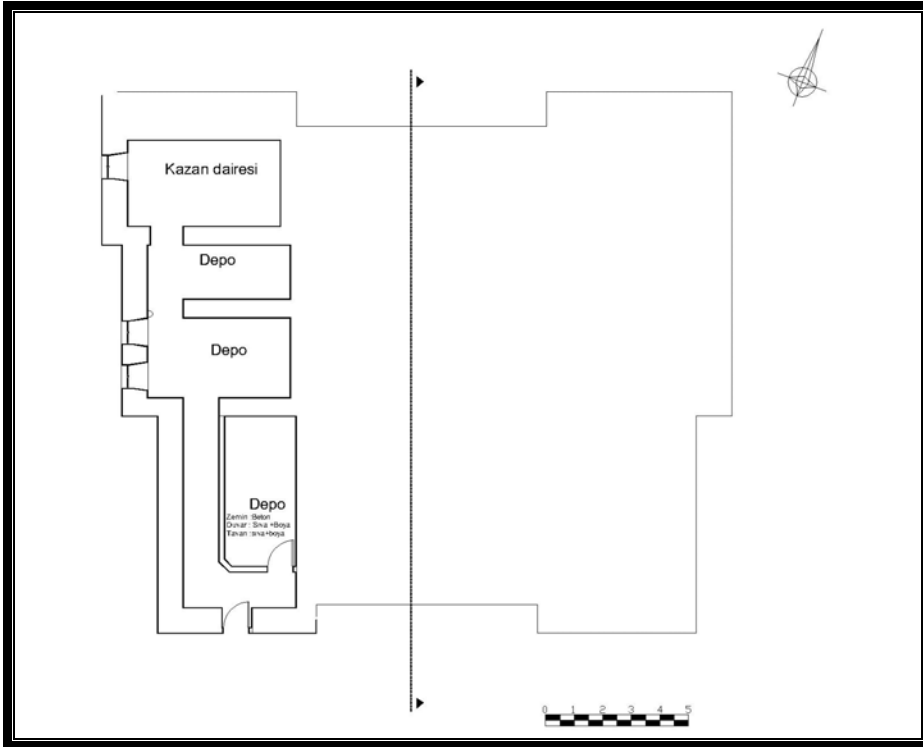
Pencereler ahşap ve demir kafeslidir. Kapılarda ahşaptan az derin oyma şeklinde çiçek motifleriyle süslenmiş üzeri boyanmıştır. Bahçe duvarı köşeler kesme taş diğer kısımlar moloz taştır.

Tamirat ve Tadilatları

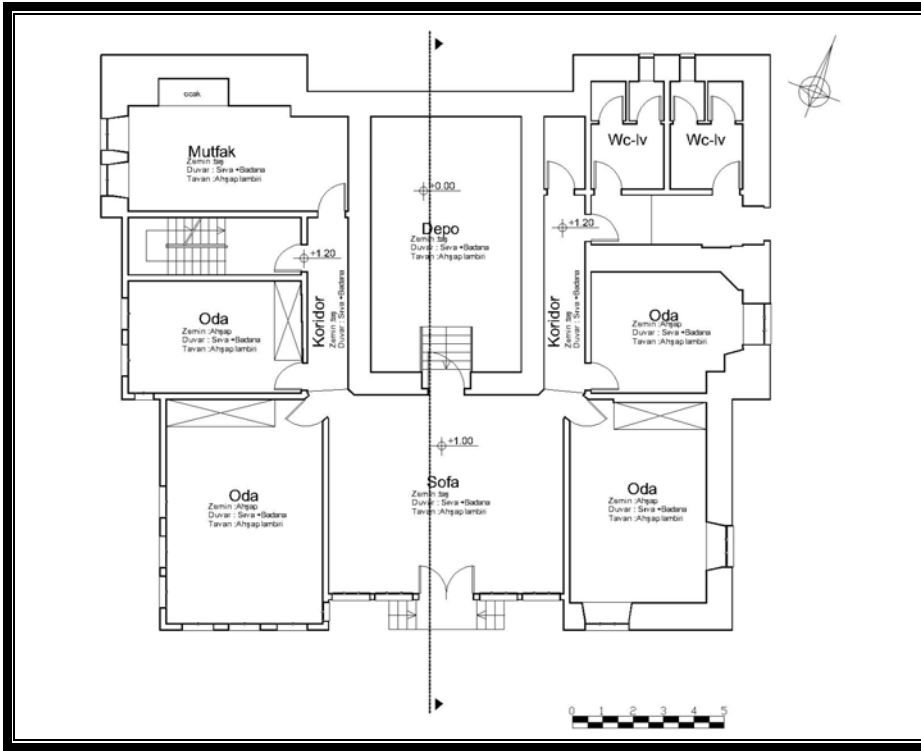
Bina günümüzde Kültür ve Turizm bakanlığınca Etnoğrafya müzesi olarak hizmete sunulmak üzere 1979 yılında 4.000.000-TL.sına kamulaştırılmıştır. Müze , İl Kültür ve Turizm müdürlüğünün büyük gayretleri sonucunda bakanlıkça onarımı tamamlanmış, 1985 yılı nisan ayında müze olarak ziyaretçilerin hizmetine sunulmuştur.

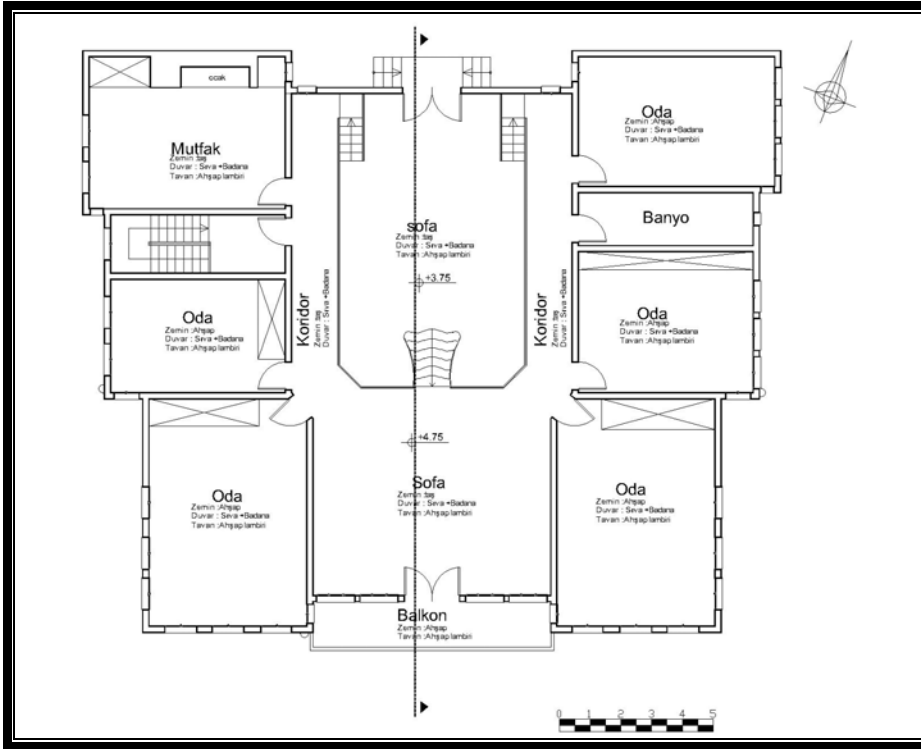
Çizim.3.1.1 Vaziyet planı

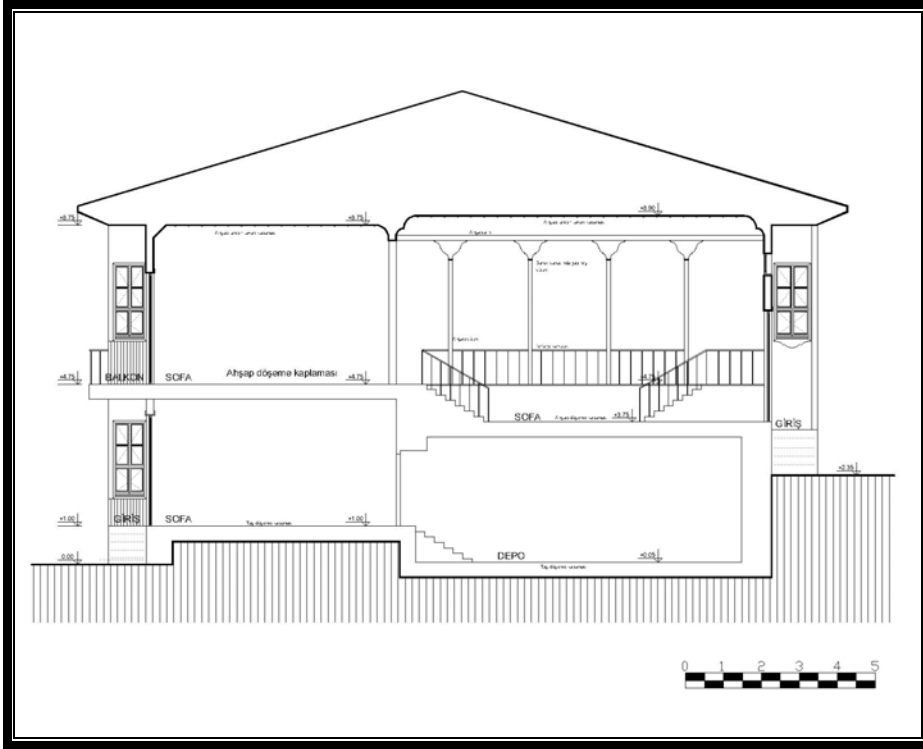
Çizim.3.1.2 Bodrum kat planı

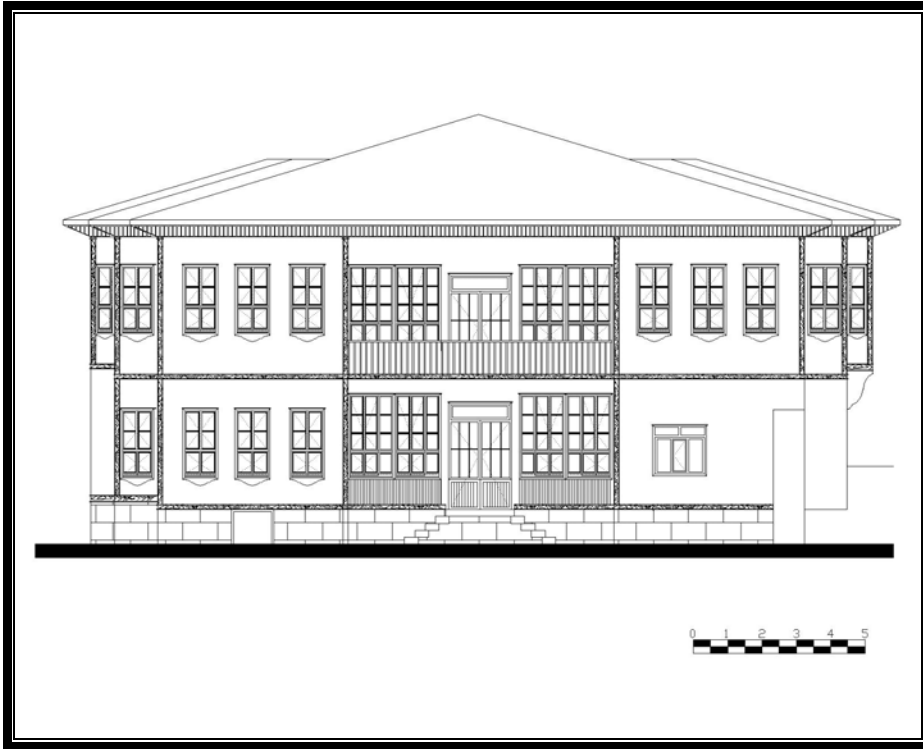
Çizim.3.1.3 Zemin kat planı

Çizim.3.1.4 1. kat planı

Çizim.3.1.5 Kesit

Çizim.3.1.6 Güney cephe görünüşü

Resim.3.1.1 Nizamoğlu konağının emniyet caddesinden görünüşü

Resim.3.1.2 Nizamoğlu konağının güney cephesinden görünüşü

Resim.3.1.3 Nizamoğlu konağının güney cephesinden görünüşü

Resim.3.1.4 Nizamoğlu konağının batı cephesinden görünüşü

Resim.3.1.5 Nizamoglu konağında cephe çıkmalarından görünüş

Resim.3.1.6 Nizamoglu konağının kuzeyden giriş kapısı

Resim.3.1.7 Nizamoğlu konağında mutfak pencerelerinin dış cepheden görünüşü

Resim.3.1.8 Nizamoğlu konağında dış cephe köşe birleşim detayı

Resim.3.1.9 Nizamoğlu konağı giriş kapısından görünüş

Resim.3.1.10 Nizamoğlu konağı zemin kat sofadan görünüş

Resim.3.1.11 Nizamoglu konağı kiler giriş kapısı

Resim.3.1.12 Nizamoglu konağında zemin kat hol g6r6n6ř6

Resim.3.1.13 Güney doğudaki odadan bir görünüş

Resim.3.1.14 Güney doğudaki odanın dolap görünüşü

Resim.3.1.15 Güney doğudaki odanın tavan görünüşü

Resim.3.1.16 Güney doğudaki odanın tavan detayı

Resim.3.1.17 Güney batıdaki odadan bir görünüş

Resim.3.1.18 Güney batıdaki odanın dolap görünüşü

Resim.3.1.19 Güney batıdaki odanın tavan köşe silmeleri

Resim.3.1.20 Güney batıdaki odanın tavan detayı

Resim.3.1.21 Doğudaki odadan bir görünüş

Resim.3.1.22 Doğudaki odanın giriş kapısı görünüşü

Resim.3.1.23 Doğudaki odanın kapı üzerinde süsleme görünüşü

Resim.3.1.24 Batıdaki odadan bir görünüş

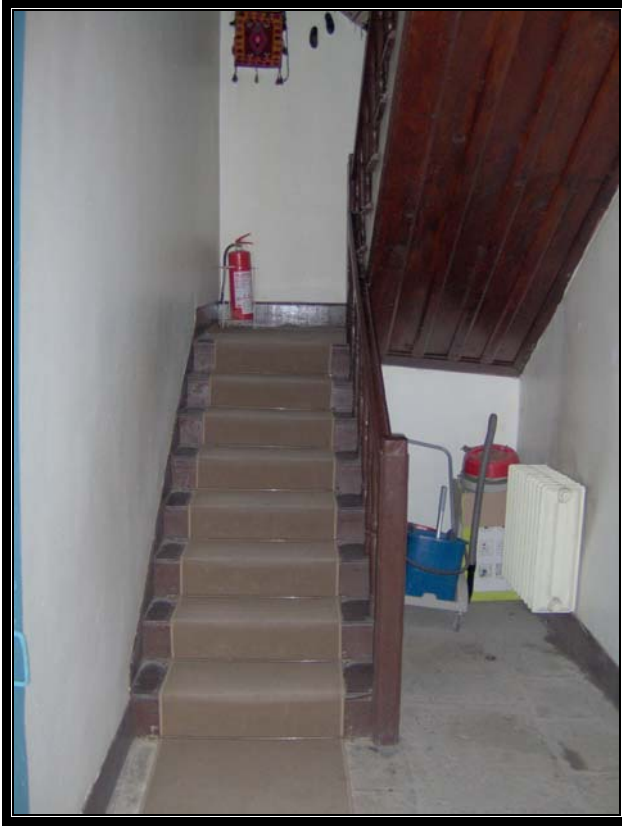

Resim.3.1.25 Batıdaki odanın dolap görünüşü

Resim.3.1.26 Zemin kat mutfaktan bir görünüş

Resim.3.1.27 Merdiven görünüşü

Resim.3.1.28 1. kat sofadan bir görünüş

Resim.3.1.29 1. kat sofadan bir görünüş

Resim.3.1.30 1. kat oda giriş kapılarından bir görünüş

Resim.3.1.31 1. kat sofadaki merdivenden bir görünüş

Resim.3.1.32 1. kat sofanın iki köşesindeki merdiven görüntüsü

Resim.3.1.33 1. kat sofanın etrafındaki kemer görünüşü

Resim.3.1.34 1. kat sofanın etrafındaki kemer görünüşü

Resim.3.1.35 1. kat sofadaki sütünlerin görünüşü

Resim.3.1.36 1. kat sofanın tavan köşe birleşim detayı

Resim.3.1.37 1. kat sofa duvarında niş görünüşü

Resim.3.1.38 1.kat güney doğudaki odadan bir görünüş

Resim.3.1.39 1.kat güney doğudaki odanın dolap görünüşü

Resim.3.1.40 1.kat güney doğudaki odanın tavan görünüşü

Resim.3.1.41 1.kat güney doğudaki odanın tavan silmelerinde resimler

Resim.3.1.42 1.kat güney doğudaki odanın tavan silmeleri

Resim.3.1.43 1.kat güney doğudaki odanın tavan detayı görünüşü

Resim.3.1.44 1.kat güney batıdaki odadan bir görünüş

Resim.3.1.45 1.kat güney batıdaki odanın tavan görünüşü

Resim.3.1.46 1.kat güney batıdaki odanın tavan silmeleri

Resim.3.1.47 1.kat güney batıdaki odanın tavan detayı görünüşü

Resim.3.1.48 1.kat güney batıdaki odanın tavan detayı görünüşü

Resim.3.1.49 1.kat güney batıdaki odanın tavan göbeği görünüşü

Resim.3.1.50 1.kat kuzey doğudaki gelin odasından bir görünüş

Resim.3.1.51 1.kat kuzey doğudaki odadan bir görünüş

Resim.3.1.52 1.kat kuzey doğudaki odanın dolap görünüşü

Resim.3.1.53 1.kat kuzey doğudaki odanın tavan detayı

Resim.3.1.54 1.kat doğudaki odadan bir görünüş

Resim.3.1.55 1.kat doğudaki odanın dolap görünüşü

Resim.3.1.56 1.kat kuzey batıdaki mutfaktan bir görünüş

Resim.3.1.57 1.kat oda giriş kapıları üzerindeki süslemeler

Resim.3.1.58 1.kat oda giriş kapıları üzerindeki süslemeler

3.2.Karshoğlu Konağı

Yeri ve bugünkü durumu

Yozgat'ın İstanbulluoğlu mahallesi Cevahir Ali Efendi Camisi'nin yakınındaki köprü başında yer almaktadır. Günümüzde müze olarak planlanmasına rağmen kapalı durumdadır. Aslına uygun şekilde restarasyonu yapılmasına rağmen kullanılmadığı için tahrip olmaktadır. Batı ve güney yönlerinde büyük bir bahçe içerisinde yer almaktadır (Çizim.3.2.1.)(Resim.3.2.1). Kuzey tarafı ise sokağa bakmaktadır (Resim.3.2.8).

İnşaat tarihi ve banisi

Genç Osmanlı devrine ait olup, 1883 yılında yapıldığı bilinmektedir. 1925 yılında Vali konağı, 1936 yılından itibaren ise konut olarak kullanılmıştır. Yozgat belediye başkanlığı yapan Yusuf Karshoğlu tarafından satın alınarak uzun süre kullanıldığı için Karshoğlu konağı olarak bilinmektedir (Yozgat etnoğrafya müzesi).

Kitabesi

Konağın üzerinde kitabe bulunmamaktadır.

Mimarisi ve tezyinatı

Karşlıoğlu konağı arsanın kuzey tarafına yola bitişik olarak yapılmıştır. Bodrum, zemin ve 1. kattan oluşmaktadır (Çizim.3.2.5). İç sofalı (karnıyarık) plan tipindedir.

Konağın bahçesine kuzeyden tek kanatlı , güneyden iki kanatlı ahşap kapıdan girilir. Geleneksel Türk evlerinde olduğu gibi ev halkının özellikle kadınların bahçe içinde rahatlıkla hareket edebilmeleri için etrafı yüksek taş duvarlarla çevrilmiştir. Kuzeyde yer alan kapıdan bahçeye girildiğinde 14 basamaklı taş merdivenden kademeli bahçeye oradan evin güneyde yer alan ana giriş kapısına ulaşılır. Güney tarafta yer alan kapı ise bahçe duvarından daha yüksek tutulmuştur. Kesme taştan yapılmış, duvarlar arasından iki kanatlı gayet gösterişli üzeri ahşap oymalı ve tablalı tekniğinde yapılmış kapıdan girilir (Resim.3.2.10),(Çizim.3.2.11). Bahçe içerisinde çeşitli müştemilatlar ve su kuyusu vardır (Resim.3.2.11).

Bodruma konağın güney tarafında yer alan ahşap kapıdan girilir. Bodrumda yer alan mekanlar depo ve kiler olarak düzenlenmiştir (Çizim.3.2.2). Kat yüksekliği normal katlara göre daha düşük tutulmuştur (Çizim.3.2.6). Küçük pencereler ile aydınlanmaktadır. Pencereler dış etkenlerden korunmak için üzerine demir kafes yapılmıştır.

Konağın güneyinde yer alan kapı ana giriş kapısı, batıda yer alan kapı servis amaçlı yapılmış olup ikinci katada çıkılır. Evin zemin katı ev halkının daha çok vaktinin geçirdiği alandır. Bu kat üretim ile ilgili görevleri üstlenmiştir. Sofa, odalar , mutfak , depo, wc-lv gibi alanlar bulunmaktadır (Çizim.3.2.3). Zemin kata tabii zeminden 8 basamakla çift kollu taştan yapılan merdivenden çıkılır. Konağın giriş kapısı çok ihtişamlıdır. Kesmetaş'tan kemerli ve sütunlu yapılarak girişi tariflemektedir (Çizim.3.2.15),(Resim.3.2.6). Giriş kapısının iki yanında yer alan pencereler güvenlik için ferforjelidir (Resim.3.2.7). İki kanatlı ahşap giriş kapısından girildiğinde büyük bir sofa ile karşılaşmaktayız. Sofa dağıtım rolünü üstlenen sekizgen planda yapılmıştır. Evin köşelerinde yer alan odalara Nizamoğlu konağında olduğu gibi açılı bir giriş düzenlenmiştir (Resim.3.2.12). Konağın güney tarafında yer alan iki oda simetrik olarak yerleştirilmiştir. Odalar aynı ebatta yapılmıştır. Güney

doğu yönündeki odanın güney yönünde üç adet penceresi vardır. Güney batıdaki odanın güney de üç ve batısında iki adet pencere mevcuttur. İki odanın da kuzeyinde yüklük yer almaktadır. Odaların ahşap tezyinatı dikkat çekicidir. Kapılar, pencereler, dolap kapakları ve tavan süslemeleri ahşaptan özenle yapılmıştır. Konağın kuzey doğu yönünde mutfak yer almaktadır. Odalara göre daha küçük tutulmuştur. Batı duvarında kesme taştan kemerli bir ocak, kuzey duvarında ise küçük ebatta yapılmış aydınlatma penceresi ve güneyde de kiler dolabı mevcuttur. Kuzey batı ve kuzey yönünde iki adet oda yer almaktadır. Bu odalardan kuzey batı tarafında yer alan günlük oturma odası olarak düzenlenmiş olup kuzey ve batı cephelerinde ikişer adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Kuzeydeki mekan ise depo olarak yapılmış olup kuzey cephede iki adet küçük pencere ile aydınlatılmaktadır.

Batıda yer alan merdivenle üst kattaki sekizgen planlı sofaya çıkılır (Çizim.3.2.4). Sofa önünde güneyde yer alan eyvandan uzantısı olan balkona geçilmektedir. Sofanın zemin ve tavanları ahşaptır. Duvarlarında fazla bir süslemeye gerek duyulmamıştır. Duvar üzeri kireçli sıva yapılarak sıva üzerine badana yapılmıştır. Bu katta tavanlar diğer katlara göre daha yüksektir. Odalara sekiz kenarlı bir çokgenden oluşan "sofa"nın daha kısa olan dört çapraz kenarından açılan kapılardan girilir. Odalara giriş köşelerden, kapılarda oda ile doğrudan teması kesen özel ahşap paravanlar düzenlenmiştir. Sofalar ve odaların tavanları ahşap süslemelerle kaplıdır. Her odada sedirler yer almaktadır. Oda giriş kapılarının karşısında ahşap dolaplar yer alır. Odaların her biri bir çekirdek aileyi barındırabilecek tüm unsura sahip, bağımsız birim olarak tasarlanmıştır. Evin güneyinde yer alan iki oda diğer odalara göre daha geniş planlanmış ve özenle süslenmiştir.

Konağın kuzey ve güneyinde yer alan odalarda çıkmalar yapılmıştır. Geleneksel Türk evlerinde görüldüğü gibi çıkmalar sayesinde hem odalar genişletilmiş hem de odaların sokağa hakimiyeti artmış ve estetik güzellik oluşturmuştur. Çıkmalar bağdadi tekniğinde yapılmış eliböğünde dediğimiz payandalarla desteklenmiştir (Resim.3.2.5), (Çizim.3.2.8).

Karslıoğlu konağında dış cephe ve iç mekan tezyinatı bakımından zengin örneklerdendir. Zemin kat duvarlarında uygulanan taş işçiliği dikkat çekicidir (Resim.3.2.4). Özellikle giriş cephesinde girişi tariflemek için düzenlenmiş sütun ve kemerler dikkati çekmektedir (Resim.3.2.2).

Konağın iç mekanlarında ahşap başarıyla uygulanmıştır. Sofa, oda tavanları, yüklükler, kapılar ve pencereler ahşabın en çok olarak yapıldığı elemanlardır. Kapı kanatları, pencere pervazları, tavan göbek ve tavan gönye başları geometrik ve bitkisel tezyinatlıdır (Çizim.3.2.12),(Resim.3.2.13),(Resim.3.2.14).

Cephede taş işçiliği dikkatimizi çekmektedir(Resim.3.2.3). Bu konakta Yozgat evlerinde ender rastlanan dış cephede kesme taş işçiliği uygulanmıştır. Konutun Kuzey ve güney yönlerinde yer alan çıkmalarla ve pencere düzenleri ile hareket kazandırılmıştır (Resim.3.2.9). Bu sayede parselin çarpıklığını düzeltmek, manzaraya ve yola daha iyi görüş açısı kazanmak için çıkmalar yapılmıştır. Zemin katta yol cephesinde daha küçük pencereler yapılırken üst katta sofa ve odalara çok ışık almak ve görüşü kolaylaştırmak için daha büyük pencereler yapılmıştır (Çizim.3.2.9), (Çizim.3.2.14). Üst kat duvarları sıva üzeri boya yapılmıştır. Cephede gereksiz hiçbir süsleme ve malzeme kullanılmamıştır. Pencere ve kat hizalarında bir kuşak şeklinde evi boydan boya çevreleyen ahşap silme görülmektedir (Çizim.3.2.10). Balkonun korkulukları ferforje, tavanı ise ahşapla kaplanmıştır. Saçak altlarına kaplanan ahşap lambiri ile cephe daha gösterişli hale getirilmiştir (Çizim.3.2.16).

Malzeme ve teknik özellikleri

Konak eğimli bir arazi üzerine inşa edilmiştir. Bu sayede arazide kademeler yapılarak evin oturacağı alan oluşturulmuştur. Bina yapımında moloz taş, kesme taş, ahşap ve dolgu malzemeleri kullanılmıştır. Evin bahçe duvarı yer yer moloz taş ve kesme taş malzemedan yapılmıştır. Daha çok toprak altında kalan yerlerde moloz taş kullanılmıştır. Toprak üzerinde görünen kısımlar kesme taştan yapılmıştır. Bu malzeme kullanılırken gayet düzgün olmasına dikkat edilmiş kapı kenarlarında özel detaylar hazırlanmıştır. Bahçe kapıları üzeri oymalı ve işlemeli tablalı olarak ahşaptan yapılmıştır. Evin temelleri ve eğimden dolayı toprak altında kalan bodrum duvarları moloz taştan yapılmış olup bodrum katı çevreleyen diğer duvarlar sarı kesme taştan yapılmıştır. Duvarları kalınlıkları 70cm- 80cm yapılmıştır. Bodrum ve zemin

oluşturan alt katta sarı kesme taş yapı malzemesi olarak kullanılmıştır. Bodrum ile zemin kat arası taş silmelidir (Çizim.3.2.7).

Zemin kat duvarları bodrumda kullanılan kesme taşın devamı şeklinde kullanılmıştır. Fakat bodrum kattaki gibi duvar kalınlığı fazla değildir. Zemin katta duvar kalınlığı 25 cm civarındadır. Zemin kat duvar köşelerinde farklı renkte kesme taş kullanılarak eve daha estetik bir görünüm sağlanmıştır. Evin güneyinde girişi tariflemek 1. katta yer alan balkonu taşıtmak amacıyla Sütunlu ve kemerli kesme taştan giriş düzenlenmiştir.

Üst kat duvarları ahşap iskelet içine ahşap taş ve kerpiç malzeme ile dolgu yapılmıştır. Çıkmalar ahşap ile yapılmış olan eli böğründe ile desteklenmektedir. Bağdadi tekniğindedir.

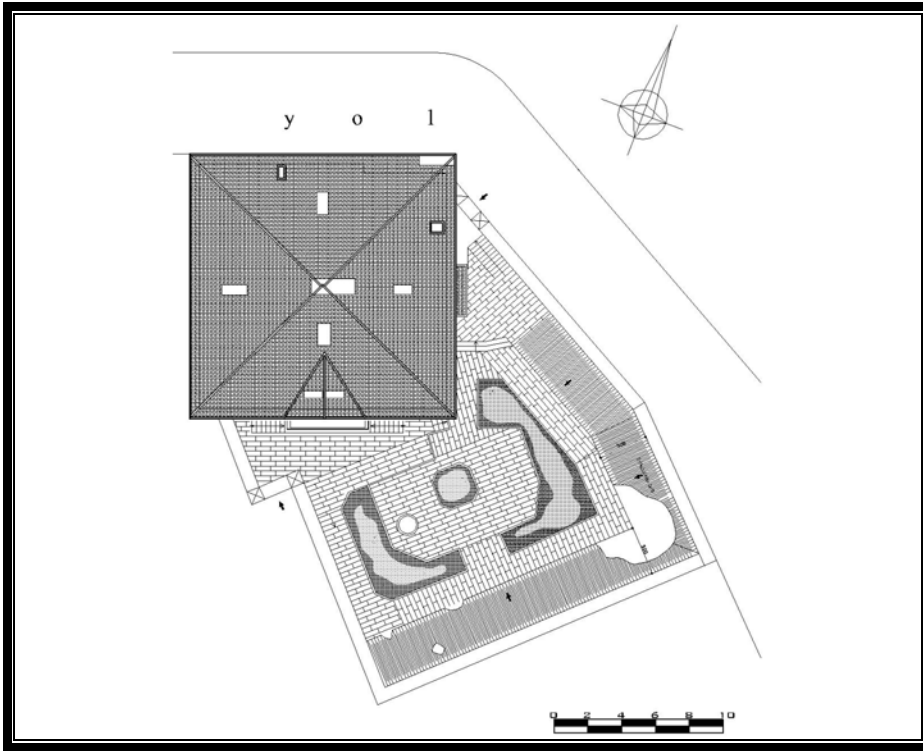
Döşemeler ahşap iskelet üzerine taban tahtası döşenerek yapılmıştır.

Evin yağmur , kar ve güneşten koruyan çatı örtüsü ve onun dışından uzantısı saçaklarıdır. Çatı oldukça sade bir şekilde kırma çatı sitiline uygun olarak yapılmıştır. Çatı eğimi dört yöne eğimli üzeri alaturka kiremitle kaplıdır. Saçaklar 60cm genişliğinde altları ahşap lambiridir.

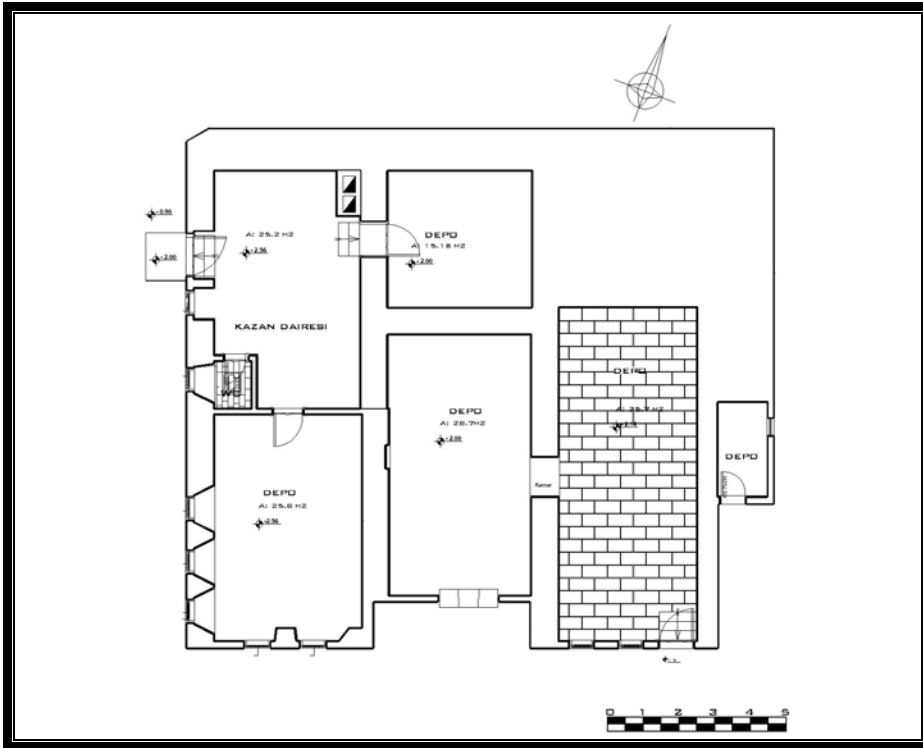
Pencereler ahşaptandır. Pencereler üzerinde dış etkenlerden korunmak için demir kafes ve kapaklar yapılmıştır (Çizim.3.2.13). Konağın kapıları da ahşap işçiliğinin en güzel örneklerini yansıtmaktadır.

Tamirat ve tadilatları

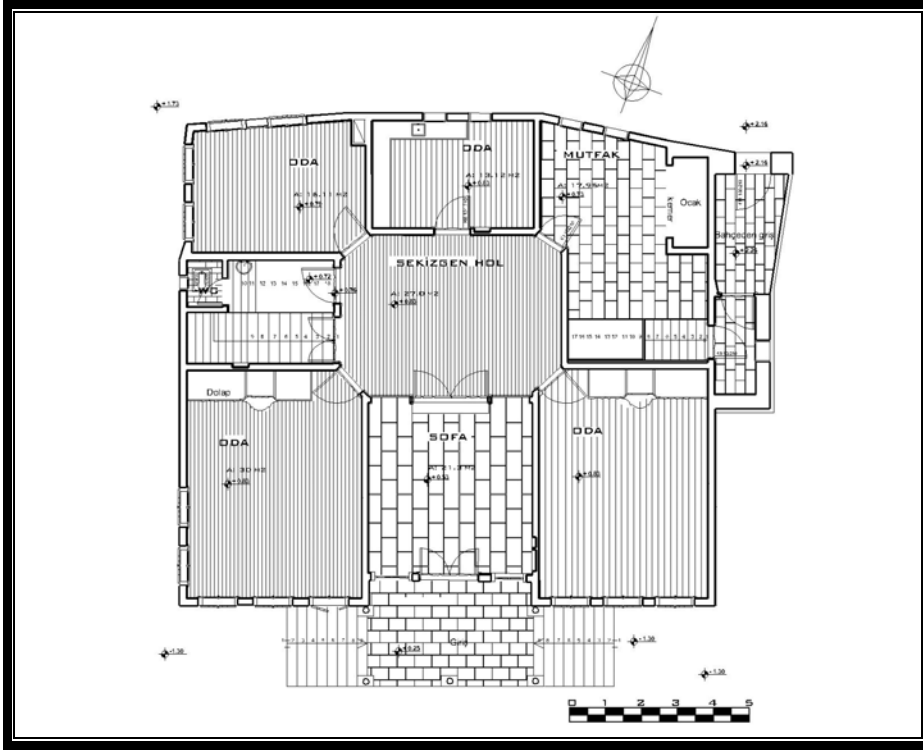
1979 yılında tescil edilen önemli konaklardan birisi olan bu yapı ikinci katında Atatürk müzesi, birinci katı ise Arkeoloji müzesi açılmak için 4 000 000TL ye Kültür ve Turizm bakanlığınca kamulaştırılmıştır. 1981 yılında restore edilmiştir. Günümüzde müze olarak planlanmasına rağmen kullanılmamaktadır.

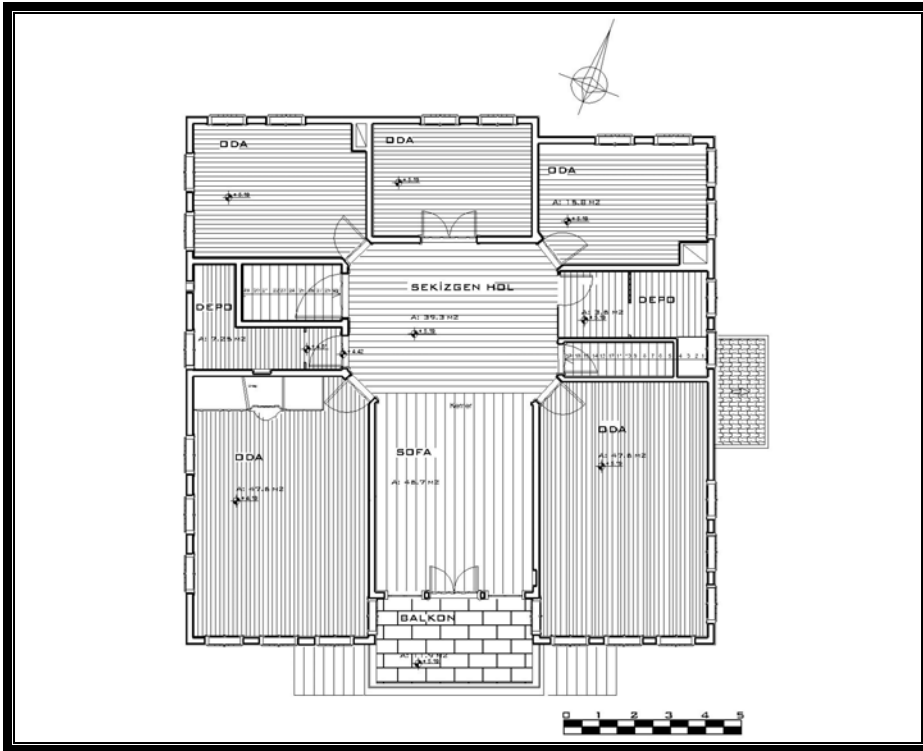
Çizim.3.2.1 Karşıoğlu konağı vaziyet planı

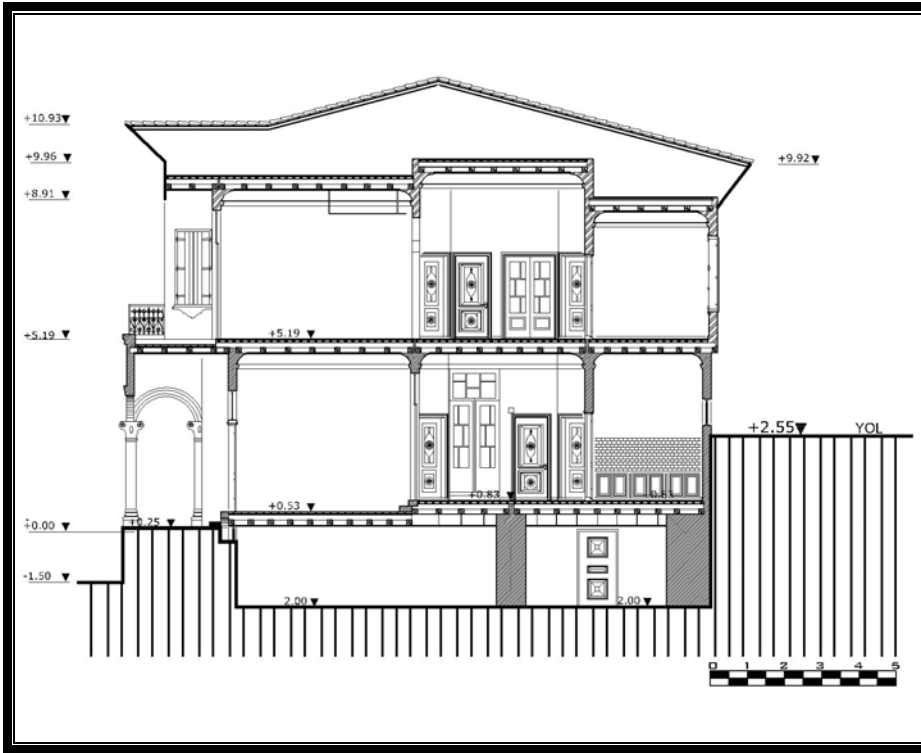
Çizim.3.2.2 Karşıoğlu konağı bodrum kat planı

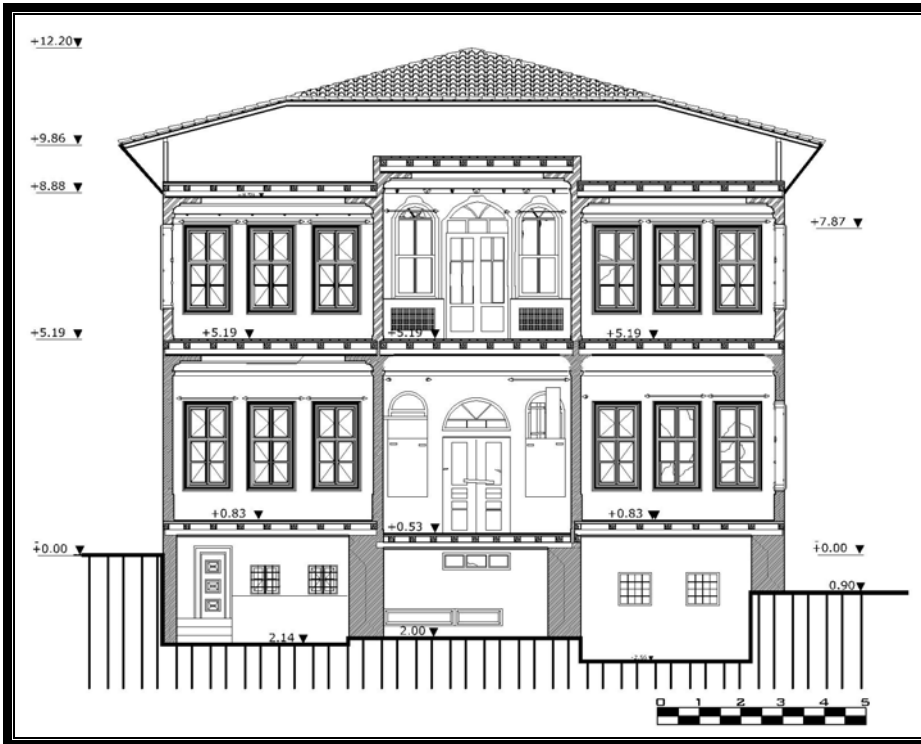
Çizim.3.2.3 Karşioğlu konağı zemin kat planı

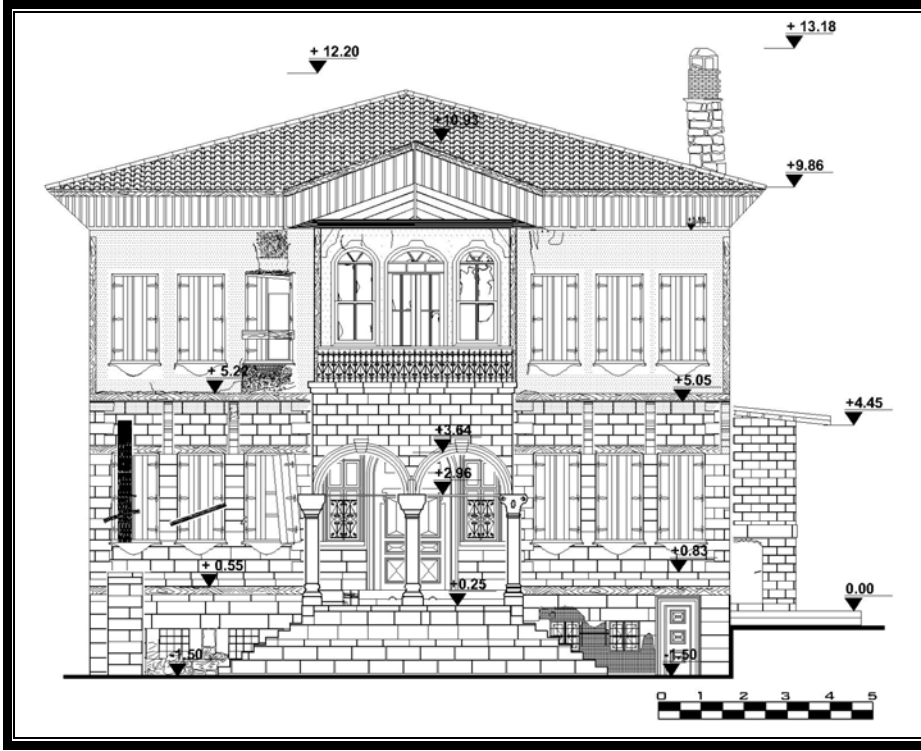
Çizim.3.2.4 Karşioğlu konağı 1. kat planı

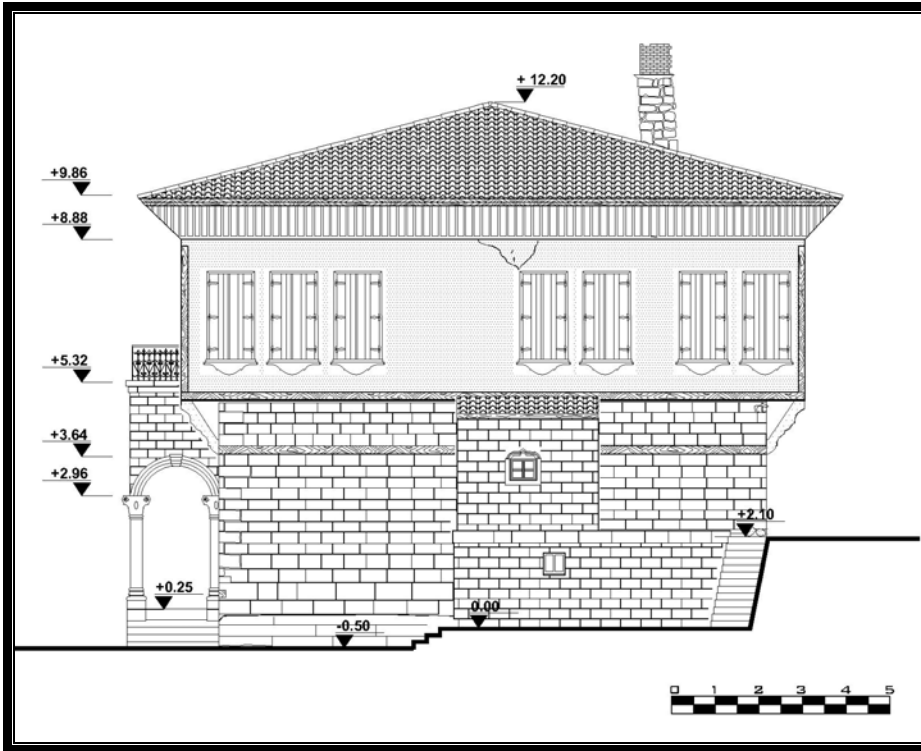
Çizim.3.2.5 Karshoğlu konağı 1-1 kesiti

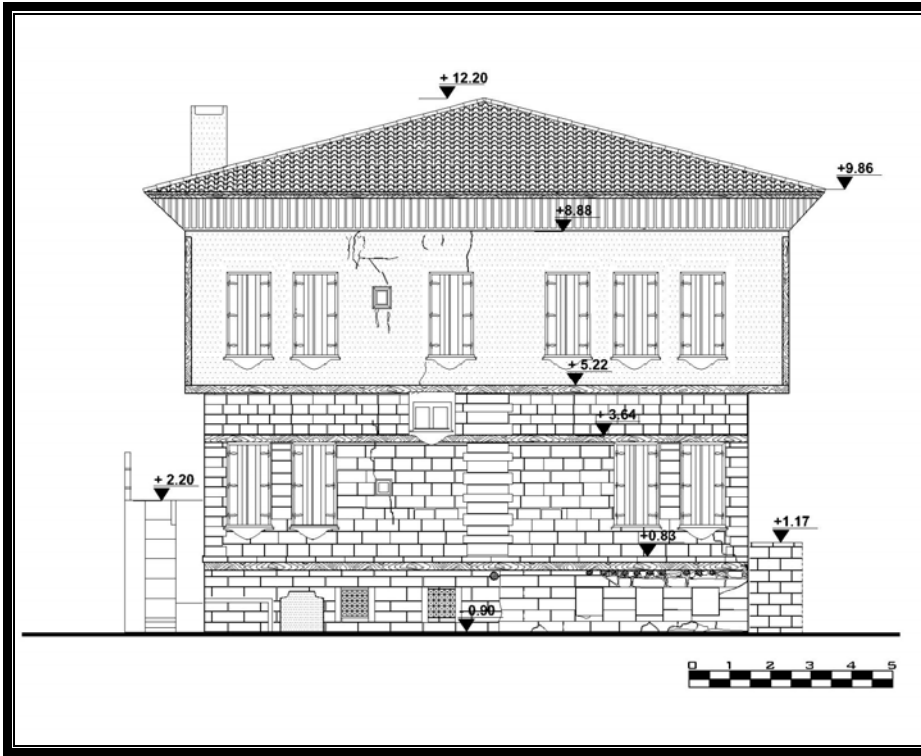
Çizim.3.2.6 Karshoğlu konağı 2-2 kesiti

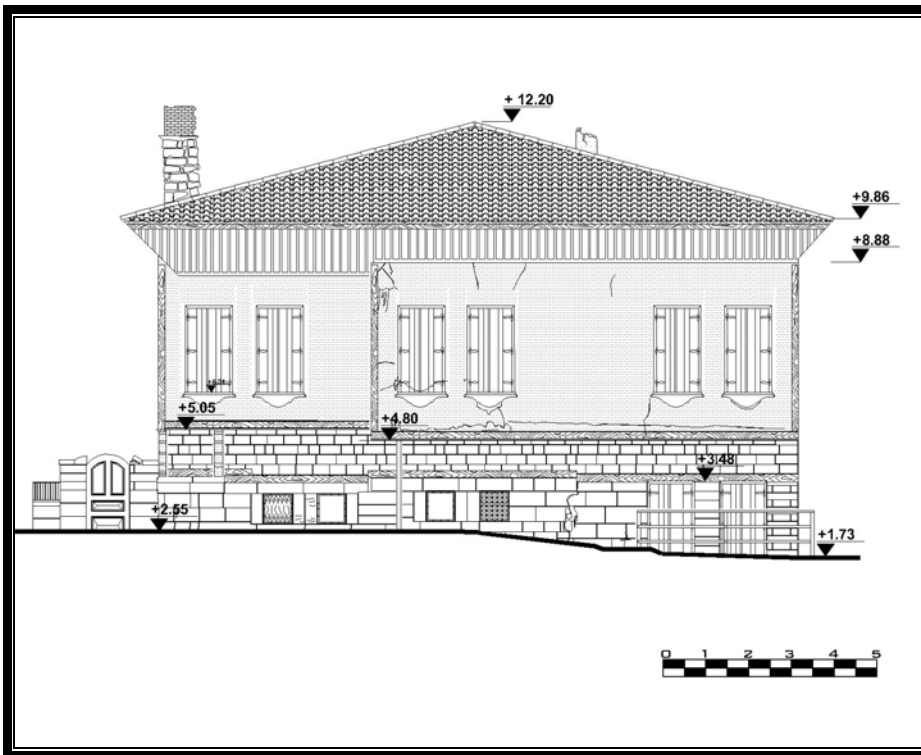
Çizim.3.2.7 Karşioğlu konağı güney cephe görünüşü

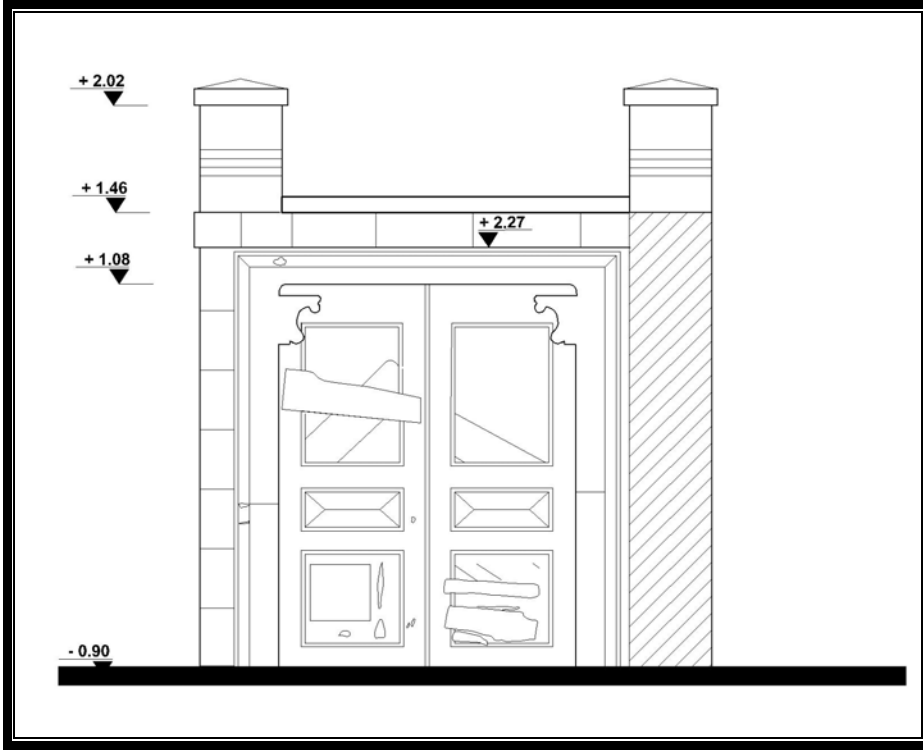
Çizim.3.2.8 Karşioğlu konağı doğu cephe görünüşü

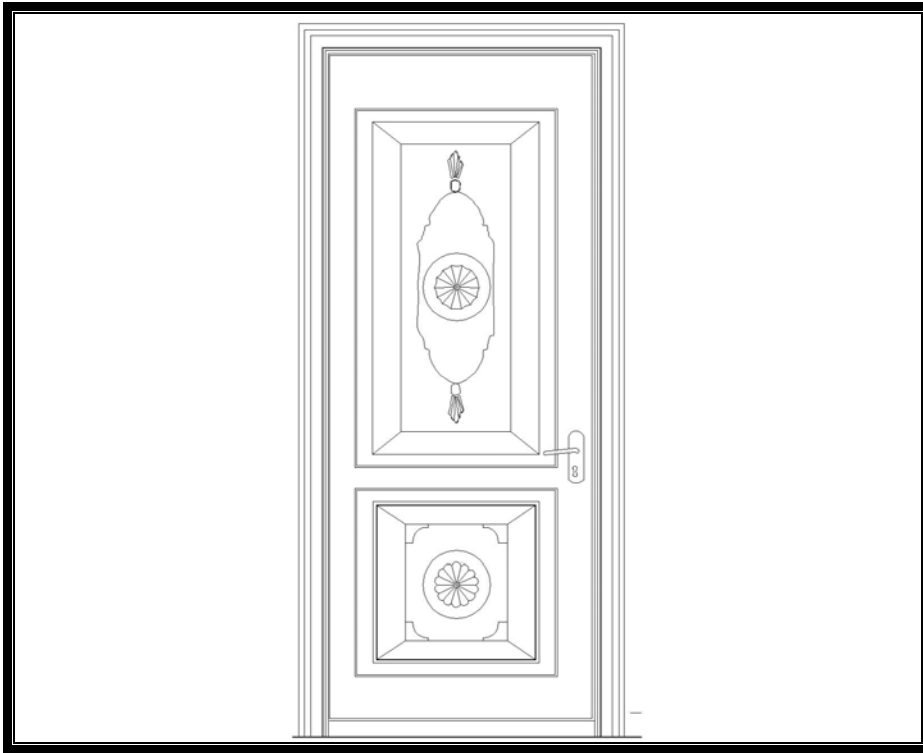
Çizim.3.2.9 Karşlıoğlu konağı batı cephe görünüşü

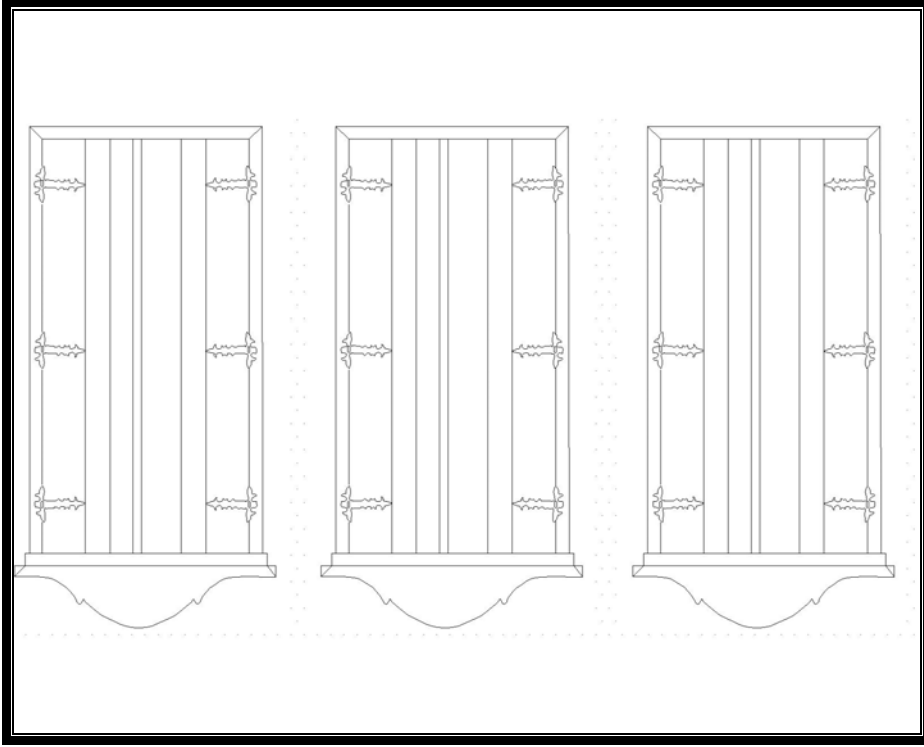
Çizim.3.2.10 Karşlıoğlu konağı kuzey cephe görünüşü

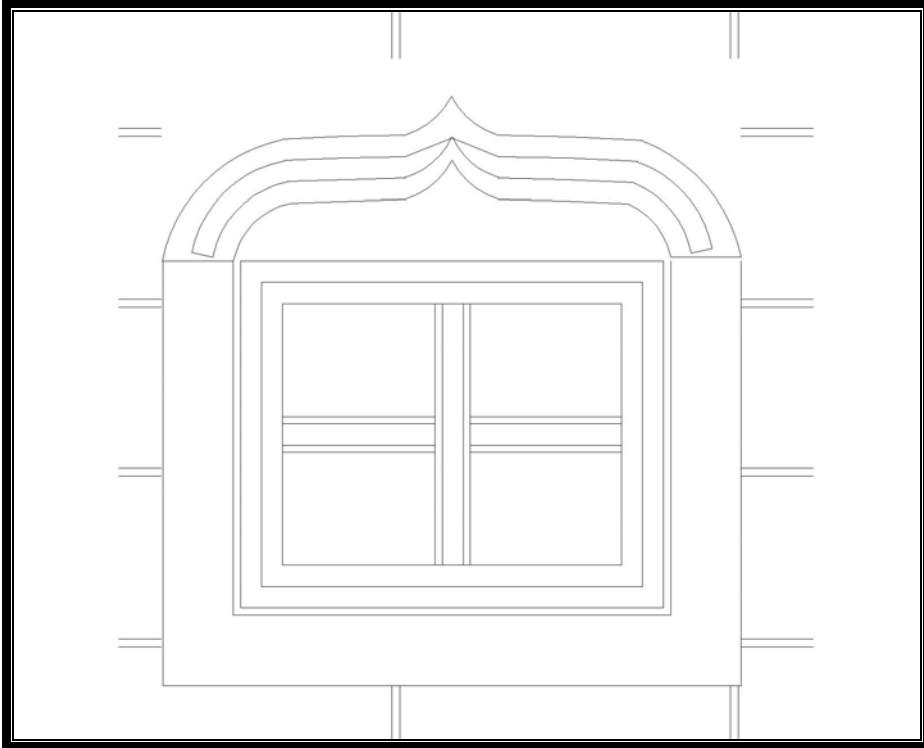
Çizim.3.2.11 Karşloğlu konağı güneyden bahçe giriş kapısının görünüşü

Çizim.3.2.12 Karşloğlu konağı oda giriş kapısının görünüşü

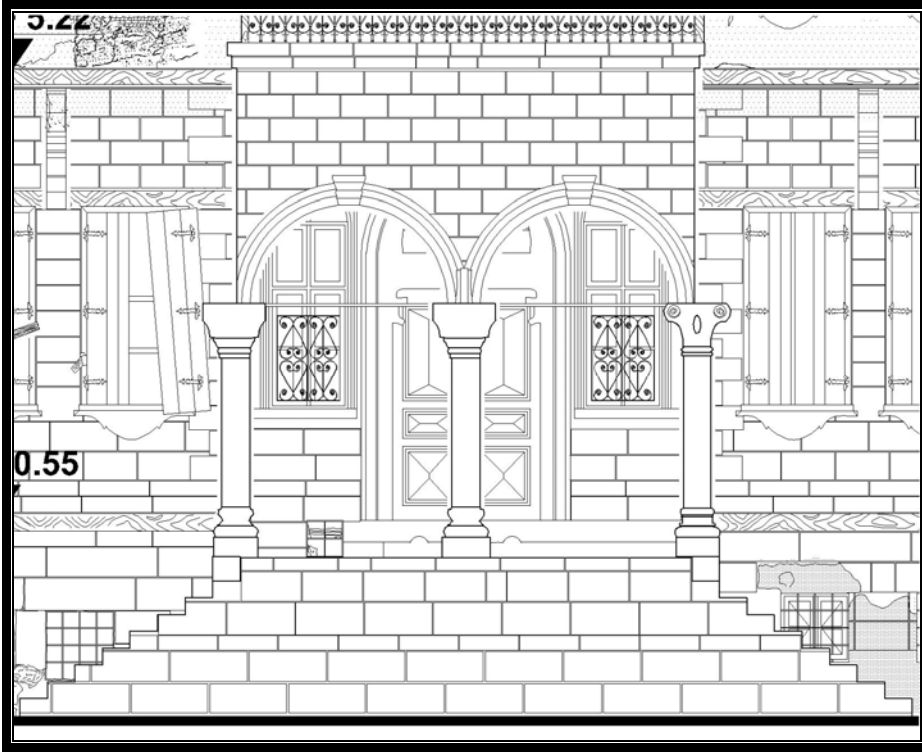

Çizim.3.2.13 Karslıoğlu konağı pencere kapakları görünüşü

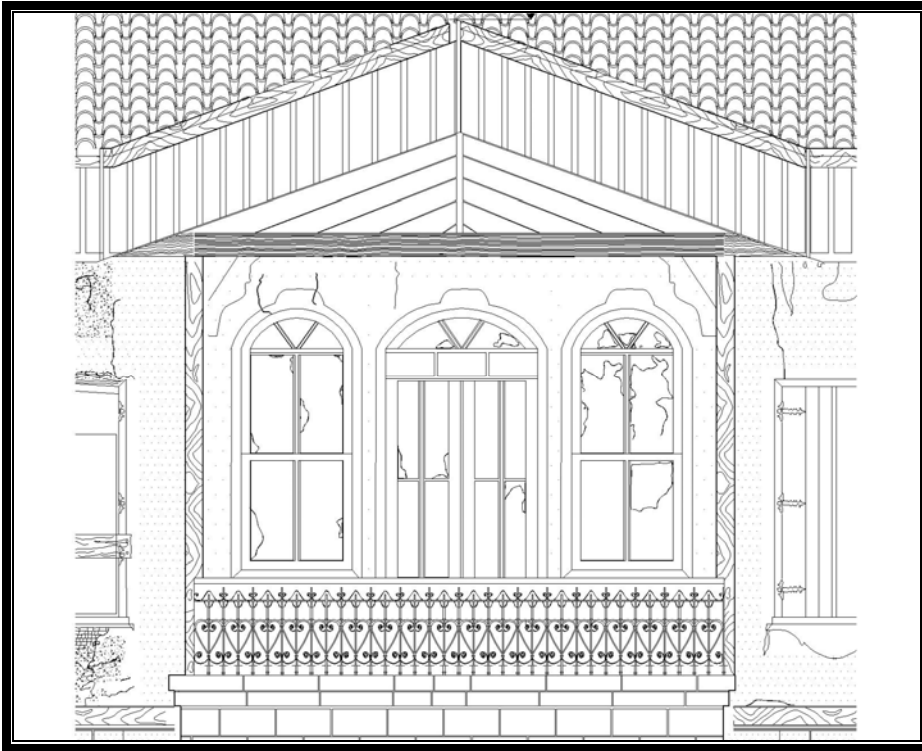

Çizim.3.2.14 Karslıoğlu konağı pencere görünüşü

Çizim.3.2.15 Karshoğlu konağı giriş kapısı görünüşü

Çizim.3.2.16 Karshoğlu konağı 1. kat balkon görünüşü

Resim.3.2.1 Karşıoğlu konağı güney doğu cephesinden bir görünüş

Resim.3.2.2 Karşıoğlu konağı güney cepheden bir görünüş

Resim.3.2.3 Karşıoğlu konağı batı cephesinden bir görünüş

Resim.3.2.4 Karşıoğlu konağında taş kaplama görünüşü

Resim.3.2.5 Karşıoğlu konağı çıkma ve balkon görünüşü

Resim.3.2.6 Karşıoğlu konağı girişinden bir görünüş

Resim.3.2.7 Karshoğlu konağı giriş kapısından görünüş

Resim.3.2.8 Karshoğlu konağı kuzey batı yönünden bir görünüş

Resim.3.2.9 Karşıoğlu konağında cephe çıkmalarından bir görünüş

Resim.3.2.10 Karşıoğlu konağı bahçe giriş kapısından bir görünüş

Resim.3.2.11 Karşıoğlu konağı bahçesinden bir görünüş

Resim.3.2.12 Karşıoğlu konağı sofadan bir görünüş

Resim.3.2.13 Karşlıoğlu konağı odaların tavan görünüşü

Resim.3.2.14 Karşlıoğlu konağı oda giriş kapısı

3.3.Divanlıoğlu konağı

Yeri ve bugünlkü durumu

Yozgat'ın İstanbulluoğlu mahallesi, Başcavuş camii sokak , ikizler konağının batısında yer almaktadır. Divanlıoğlu konağı olarak anılmaktadır. 1990 yılında aslına uygun restorasyonu yapılmıştır. Bu tarihten sonra müze olarak halkın hizmetine açılmıştır. Güney ve batı yönünde bahçe ile çevrilmiştir (Çizim.3.3.1), (Resim.3.3.1).

İnşaat tarihi ve banisi

Konağın inşaa tarihi bilinmemektedir. 1915 Ermeni tehcir olayı nedeniyle başlayan göçler sonucunda 1936 yılında Yunanistan'da ve Bulgaristan'da yaşayan soydaşlarımızın Türkiye'ye mübadil göçmen olarak getirilmesi sonucunda Yozgat'a gelen göçmen Türkler, buralardan ayrılan Rum ve Ermenilerin terk ettikleri emlaklar verilirken Yunanistan ve Bulgaristan'a giden gayri müslimlere oraları terk eden Türklerin emlakları verilmiştir. Mübadil göçmen olarak Yozgat'a gelen ve İstanbulluoğlu mahallesindeki Rum konağına sahip olan Ecz. Sırrı bey olarak bilinen Sırrı Başdoğan'dan konağı 1950 yılında Mehmet Divanlıoğlu almıştır. Konak bu tarihten sonra Divanlıoğlu konağı olarak anılmaktadır.

Kitabesi

Konağın üzerinde kitabesi yoktur.

Mimarisi ve tezyinatı

Konağın kuzey ve doğu cephesi yola, güney ve batı cephesi bahçeye bakmaktadır. Kuzeyi tek katlı , güneyi ise iki katlıdır. Aynı sokakta yer alan ikizler konağı ile cephe bütünlüğü sağlanmıştır (Resim.3.3.2), (Resim.3.3.3).

Eğimli bir arsaya inşaa edilmiştir. Evin güneyindeki bahçeye doğuda yer alan üstü saçaklı kapıdan girilir. Bahçe içerisinde su kuyusu ve çeşitli müştemilatlar mevcuttur (Resim.3.3.4).

Konak iç sofalı plan tipine sahiptir. Bodrum, zemin ve 1. kattan oluşmaktadır (Çizim.3.3.5). Bodrumda dört adet mekan yer almakta, bu mekanlar depo olarak kullanılmaktadır (Çizim.3.3.2). Bodruma bahçeden ve doğudan giriş sağlanmıştır. Küçük pencereler ile aydınlatılmaktadır. Pencereler demir kafeslidir. Zemin kat tabii zeminden 1 m yükseltilerek altı basamaklı bir merdivenle ulaşılır (Resim.3.3.5). Evin girişi güneyde yer alan tek kanatlı kapıdan sağlanır (Resim.3.3.6). Giriş kapısı kare planlı bir iç sofya açılır (Çizim.3.3.3). Sofa girişin sağında yer alan iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Doğusunda oda batısında ise mutfak yer almaktadır. Sofanın kuzeyinde dairesel planlı ahşap merdivenle üst kattaki sofya çıkılmaktadır (Resim.3.3.7).

Evin zemin kat güney doğu köşesinde yer alan odayı doğu ve güneyinde birer pencere önlerinde sedir, kuzey duvarında da yüklük, yanında ağız açık ve bitiminde duş yer almaktadır (Resim.3.3.8). Sofanın güney batısındaki mutfak güney ve batıda yer alan iki adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Mutfağın kuzey duvarında ocak vardır.(Resim.3.3.9). Konağın kuzey batısındaki kilere geçiş mutfaktan sağlanmıştır. Kilerde dolaplar ve terek bulunmaktadır. Sofadan merdivenin sağında yer alan koridora geçildiğinde burada wc, banyo mekanları vardır. (Resim.3.3.10). Kuzey doğusundaki oda bugün yatak odası olarak kullanılmaktadır. Odanın batı duvarında yüklük dolabı mevcuttur. Batı ve kuzey yönlerinde pencerelerle aydınlatılmaktadır.

Sofadaki ahşap merdivenle üst kattaki sofya çıkılır (Çizim.3.3.4). Kat yüksekliği zemin kat ile aynı tutulmuştur. Bu mekan güneye yönlendirilmiştir. Diğer örneklerde olduğu gibi sofya açılan bir balkonu mevcut değildir. Güneyde bir adet penceresi vardır (Resim.3.3.11). Kuzeyde ise merdivenle çıkılan seki yer alır

(Resim.3.3.12). Bu katta sofanın haricinde iki mekan daha mevcuttur. Güney doğudaki oda kare planlıdır. Doğu ve güney yönlerine çıkımlar yapılmıştır. Odanın kuzey duvarında itina ile yapılmış yüklük dolabı bulunmaktadır (Resim.3.3.13), (Resim.3.3.14). Bu dolabın bir modülü duş olarak kullanılmaktadır (Resim.3.3.15). Duş duvarında kuzeyde bir, doğu ve güneyde iki adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Pencere önünde sedirler düzenlenmiştir. Zemini ahşap kaplama, tavanı ise ahşapla süslenmiştir (Resim.3.3.16), (Resim.3.3.17). Bu oda diğer odalara göre daha kullanışlı ve itinalı süslediği için baş oda olarak adlandırılmıştır.

Güney batıdaki oda baş odaya göre daha sadedir. Tavan süslemesi ve duvardaki dolaplar daha sadedir (Resim.3.3.18). Kuzeydeki dolaplar arasında ağız açık olarak düzenlenmiş alçı süslemeli niş yer almaktadır (Resim.3.3.19). Oda güney ve batı yönünde iki adet pencere ile aydınlatılmaktadır.

Konak şehrin tarihi dokusunu günümüze kadar koruyan başçavuş camii sokakta yer aldığı için çevresiyle bir uyum içindedir. Cepheleri oldukça sadedir. Çıkımlar cepheye estetik katmıştır. Pencere tipleri diğer yapılardan farklı, ebatları kareye yakındır. Evin köşe duvarlarına yerleştirilen ahşap direkler cephelerini zenginleştirmektedir. Saçak altları ahşap çitalarla kapatılmış, cephe çıkımları, köşelere yapılmış ahşap direkler haricinde özel bir kaplaması yoktur (Çizim.3.3.6).

Bu evde genel olarak taş, ahşap ve alçı süslemeler kullanılmıştır. Taş malzeme cephede ve ocak kemerinde, ahşap; dış cephede ve kapıda, dolap ve tavan süslemelerinde, alçı ise güney batıdaki odanın kuzey duvarında kullanılmıştır.

Evin dış cephesinde görülen sadeliğe karşın, iç mekanda tavan, dolap ve kapılarda ahşap süslemeler yer alır. Merdivende itinalı bir şekilde ahşap malzemedan yapılmıştır. Gerek basamakları gerekse korkulukları dönemin ahşap işçiliğinin bütün güzelliklerini sergilemektedir. Evin üst katıda zengin ahşap tezyinatına sahiptir. Kapılar, dolap kapakları, pencereler ve tavanlar ahşap tezyinatının en güzel örneklerini oluşturacak niteliktedir. Özellikle evin güney doğusunda yapılan odanın tavan süslemesi dönemin en güzel ahşap işçiliğini yansıtmaktadır. Güney doğuda odada yer alan dolabın iki yanı yüklük ve duş olarak düzenlenirken orta kısmı ise ağız açıklar bir niş gibi yapılarak içerisinde süs eşyaları sergilenmektedir. Dolap üzerinde bitkisel ve geometrik süslemeler yer almaktadır. Özellikle dolapların üzerleri kemerli yapılarak odaya zenginlik kazandırmıştır. Odanın tavanında tavan göbeği bulunur.

Bu göbek ve etrafı S , C biçimli kıvrımları ve kıvrık dallar ile süslenmiştir. Tavanın etrafı göbekte yer alan motiflerin devamı şeklinde tezyin edilmiştir. Konağın güney batısındaki oda güney doğudaki odaya göre daha sade bir görünüşe sahiptir. Güney ve batı yönlerinde birer adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Kuzeyde yer alan odanın tavan süslemesi daha sade olup geometrik desenlere sahiptir.

Malzeme ve teknik özellikleri

Evi oluşturan ana yapı malzemesi taştır. Taş evin temelinde ve duvarlarında taşıyıcı rolü üslenmektedir. Ayrıca kullanıldığı yere göre de bahçe duvarları, dış cephede süsleme unsuru olarak kullanılmıştır.

Toprak ise duvarları bağlayıcı elemandır. Duvarlarda ve döşemede kullanılmaktadır.

Evin inşasında taştan sonra en çok kullanılan yapı malzemesi ahşaptır. Duvarları bağlayıcı hatıl, iç-dış doğramalar, döşeme, tavan, seki, pencere, kapı, yüklük gibi bölümler ile merdivenler ahşaptan yapılmıştır. Yapının üst örtüsü olan çatının taşıyıcı malzemesi ahşaptır. Çam , kavak ve söğüt en çok kullanılan ağaçtır.

Alçı ise sadece oda içerisindeki nişlerde kullanılmıştır.

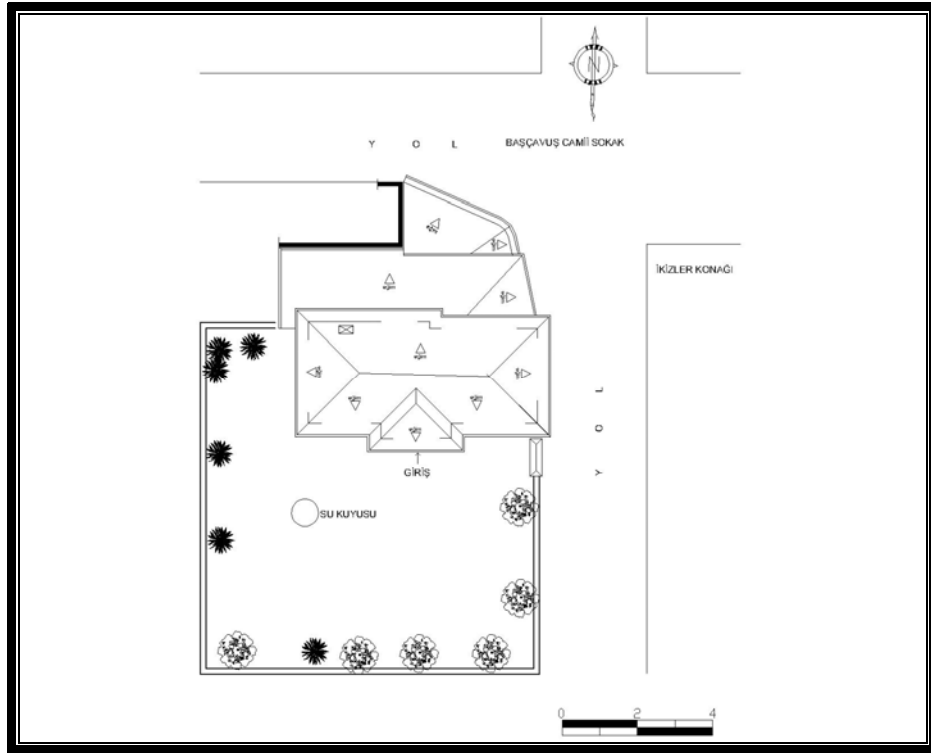
Demir ise kapı ve pencerelerde kullanılmıştır. Kapıların menteşeleri, kuşakları, çivileri dövme demirden, pencere parmaklıkları da demir ferforjelidir. Kapı tokmakları, üzerindeki süs rozetleri, kapı kilitleri ve zıvanaları da demirden işlenerek yapılmıştır.

Evin temeli büyük blok taşlardan oluşturulmuştur. Dış mekana bakan duvarlar taştır. İklim gereği kuzey ve batı yönündeki duvarları diğer yöndeki duvarlara göre daha kalın tutulmuştur. Köşeler ve kapı pencere kenar bordürleri kesme taştan ortalar ise moloz taştır. Duvar içine ve pencere üstlerine atılan ahşap hatıllar sayesinde duvarın daha düz ve sağlam olması sağlanmıştır. Üst kat duvarları ise ahşap iskelet içerisine taş malzemenin kılıcına döşenmesi ile iskidoz tekniğindedir. Evin döşemesi ahşap kirişler arsına toprak doldurularak alt ve üstüne ahşap lanbiri çakılarak oluşturulmuştur.

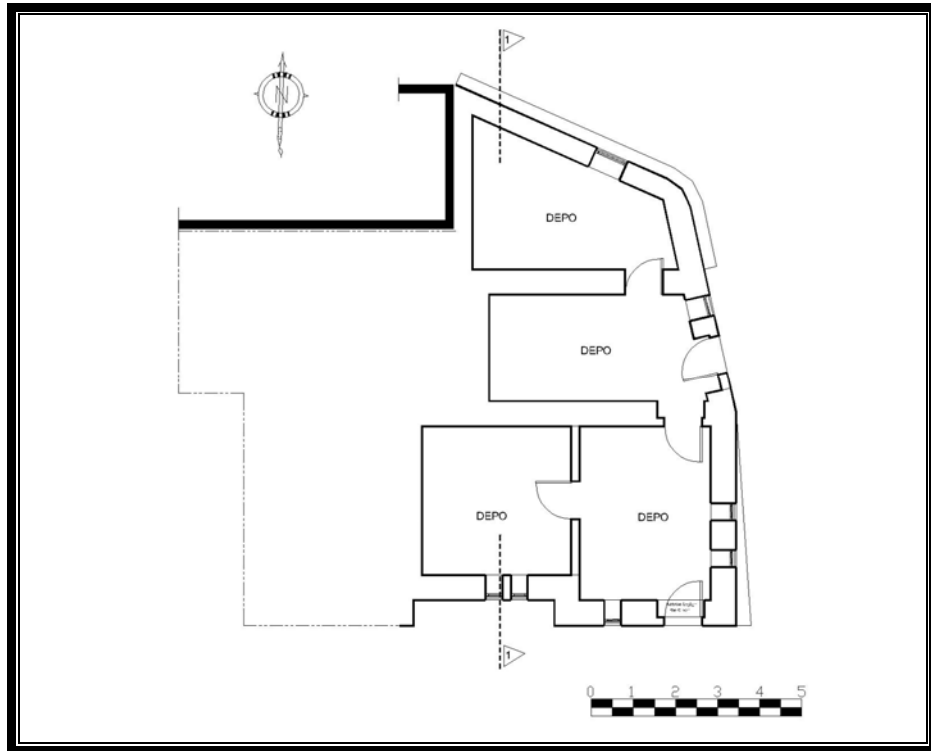
Kapıları ve pencereleri ahşap üzeri madeni ve ahşap oyma, kabartma tekniğinde tezyin edilmiştir.

Tamirat ve tadilatları

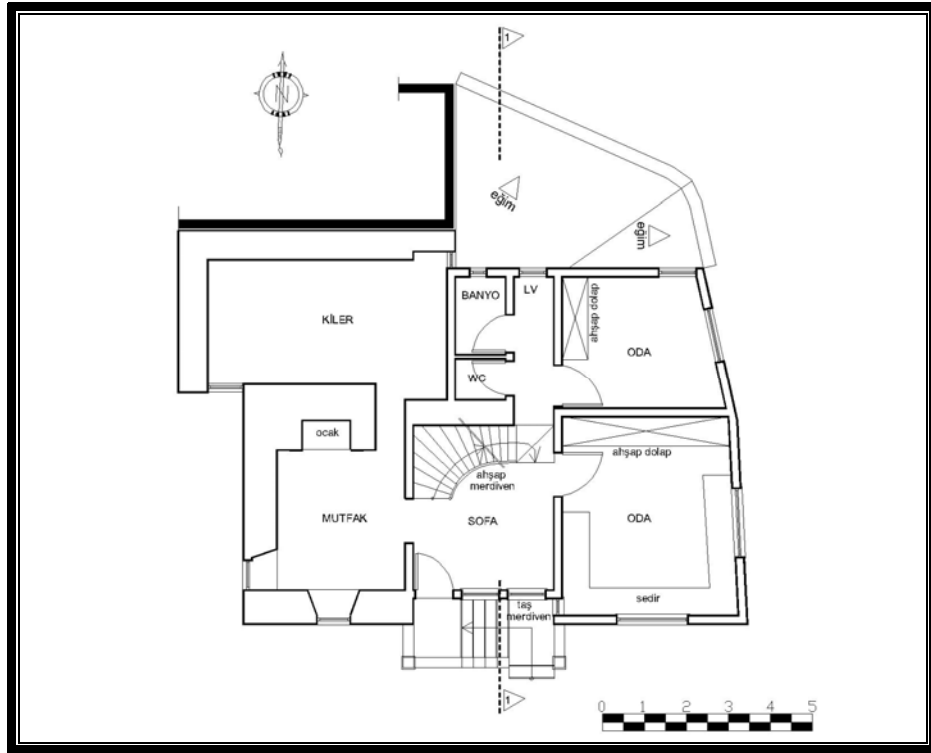
1990 yılında Yimpaş A.Ş. vakfına geçtiğinde Yimpaş tarafında aslına uygun olarak restore edilmiştir. Bugün müze olarak hizmetini devam ettirmektedir.

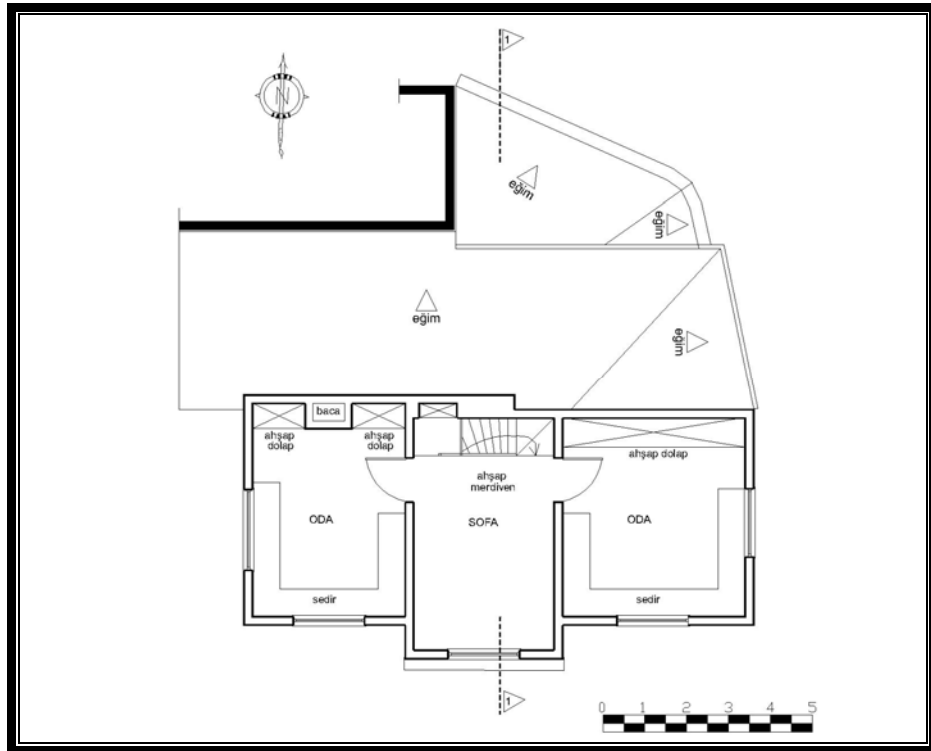
Çizim.3.3.1 Divanlıoğlu konağı vaziyet planı

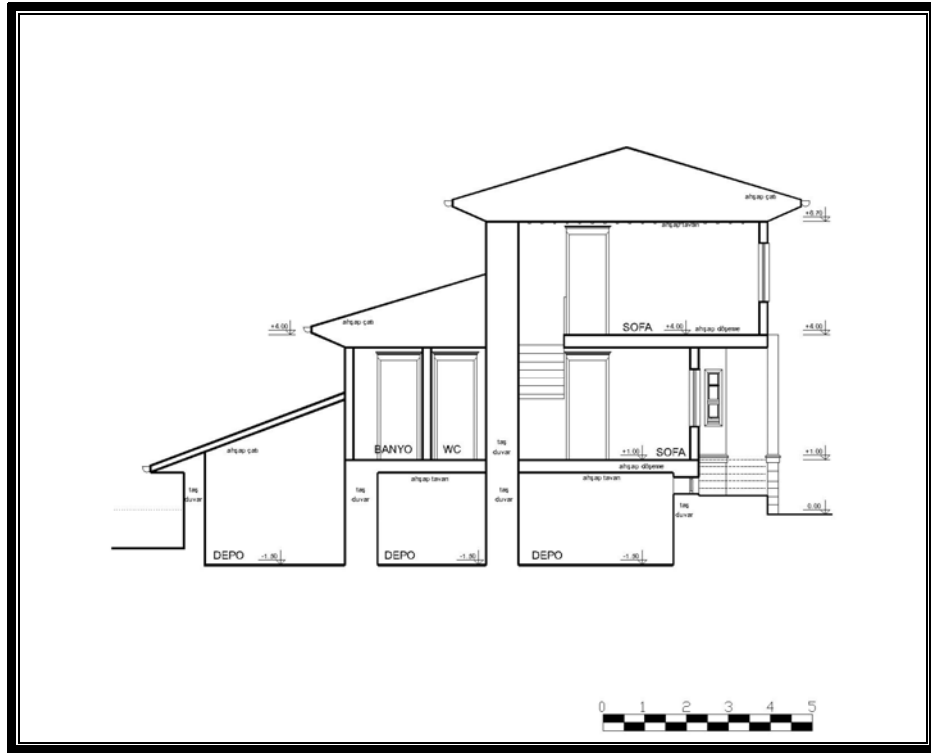
Çizim.3.3.2 Divanlıoğlu konağı bodrum kat planı

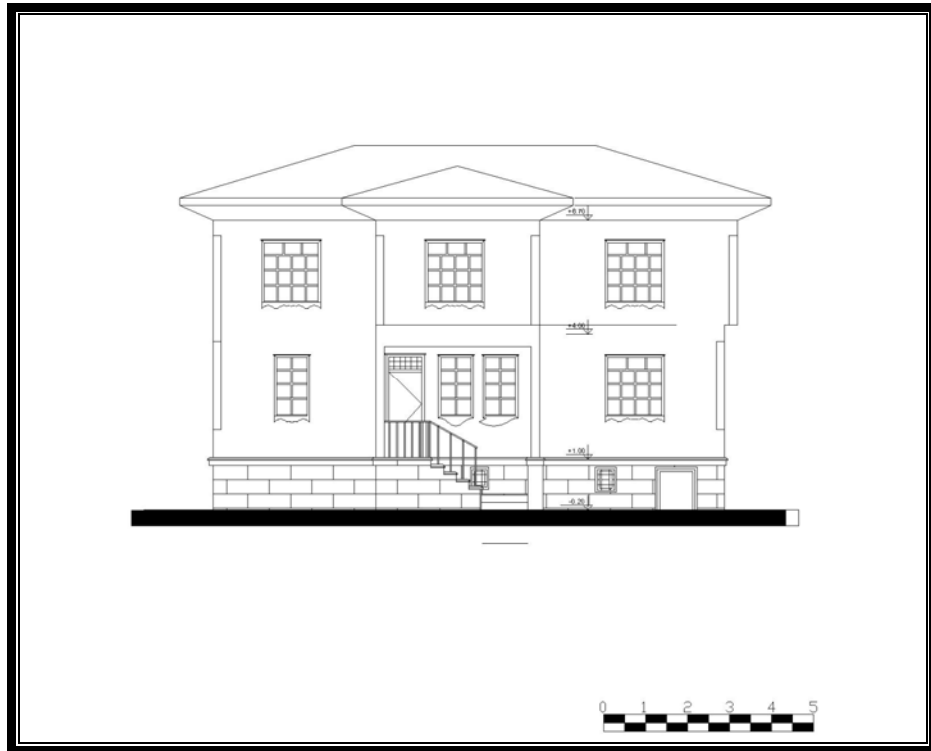
Çizim.3.3.3 Divanlıoğlu konağı zemin kat planı

Çizim.3.3.4 Divanlıoğlu konağı 1. kat planı

Çizim.3.3.5 Divanlıoğlu konağı kesiti

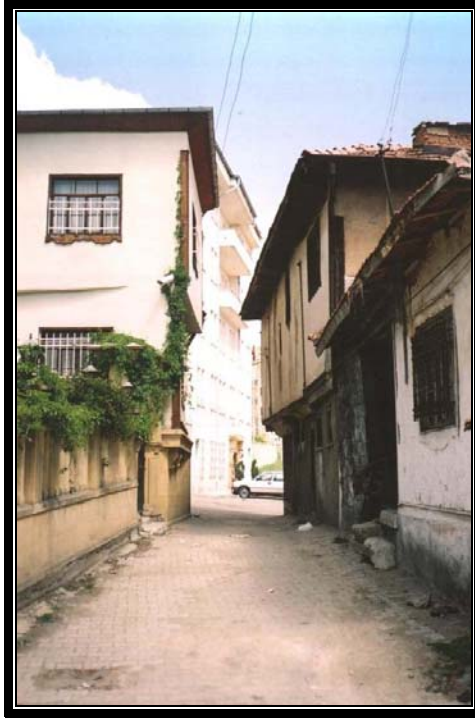

Çizim.3.3.6 Divanlıoğlu konağı güney cephe görünüşü

Resim.3.3.1 Divanlıoğlu konağı güney cephesinden bir görünüş

Resim.3.3.2 Divanlıoğlu konağının sokaktan görünüşü

Resim.3.3.3 Divanlıoğlu konağının kuzey doğu cephesinden bir görünüş

Resim.3.3.4 Divanlıoğlu konağında bahçeden bir görünüş

Resim.3.3.5 Divanlıoğlu konağının giriş merdiveninden bir görünüş

Resim.3.3.6 Divanlıoğlu konağının giriş kapısı

Resim.3.3.7 Divanlıoğlu konağının üst kat çıkış merdiveni

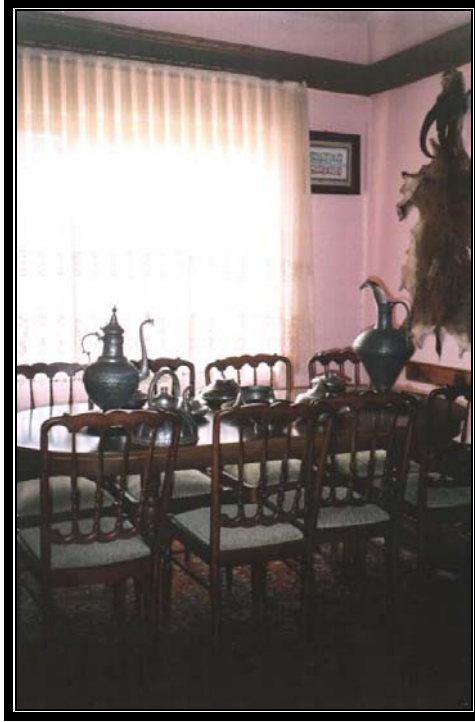
Resim.3.3.8 Divanlıoğlu konağında zemin kat güney doğudaki odadan bir görünüş

Resim.3.3.9 Divanlıoğlu konağı mutfağında ocaktan bir görünüş

Resim.3.3.10 Divanlıoğlu konağında zemin kat holünden bir görünüş

Resim.3.3.11 Divanlioğlu konağında 1. kat sofadan bir görünüş

Resim.3.3.12 Divanlioğlu konağında 1. kat sofadan bir görünüş

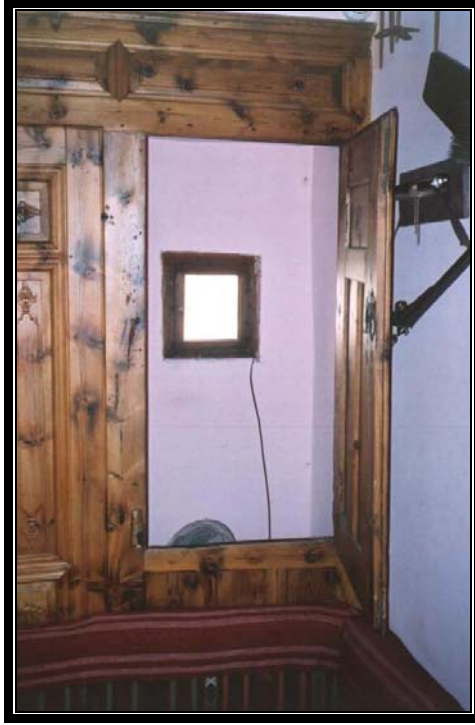

Resim.3.3.13 Divanlıoğlu konağı 1. kat güney doğudaki odadan bir görünüş

Resim.3.3.14 Divanlıoğlu konağı 1. kat güney doğudaki odadan bir görünüş

Resim.3.3.15 Divanlıoğlu konağı dolap içerisindeki duş mekanından bir görünüş.

Resim.3.3.16 Divanlıoğlu konağı 1. kat güney doğudaki odanın tavanından bir görünüş.

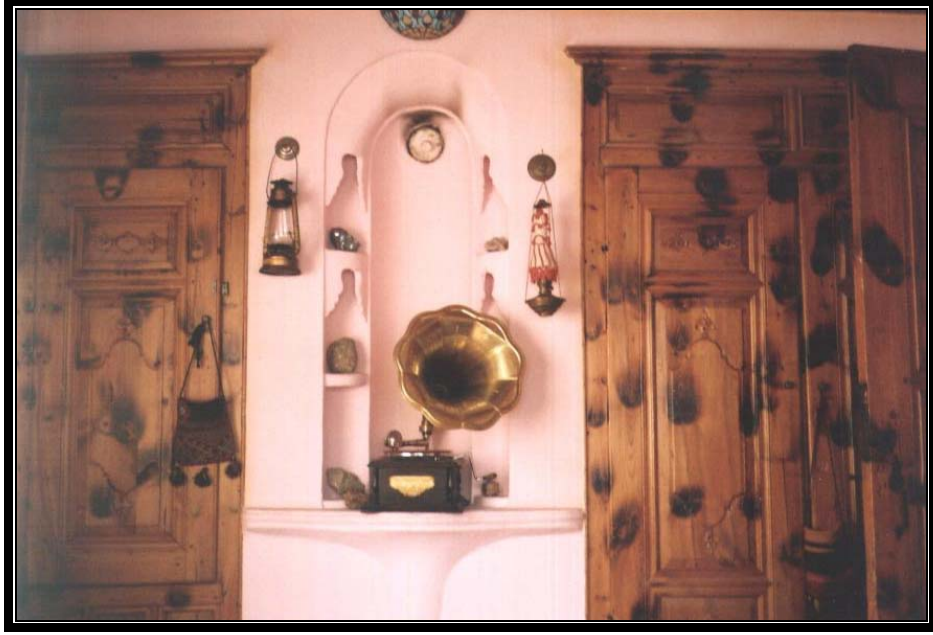

Resim.3.3.17 Divanlioğlu konağı 1. kat güney doğudaki odanın tavanında köşe birleşim görünüşü

Resim.3.3.18 Divanlioğlu konağı 1. kat güney batıdaki odanın tavanından bir görünüş.

Resim.3.3.19 Divanlıoğlu konağı 1. kat güney batıdaki odada yüklük dolabı ve niş görünüşü.

3.4. Hayri İnal konağı

Yeri ve bugünkü durumu

Yozgat'ın İstanbulluoğlu mahallesi emniyet caddesi üzerinde Nizamoğlu konağının gúneyinde yer almaktadır. Hayri İnal konağı olarak anılmaktadır. Şu anda yıkılmaya yúz tutmuş bir eserdir. Gúney yönünde küçük bir bahçeyle çevrilmiştir. Kuzey, batı ve doğu cepheleri sokağa yönlendirilmiştir (Çizim.3.4.1),(Resim.3.4.1).

İnşaat tarihi ve banisi

Konağın 1880 yılında yapıldığı belirtilmektedir. Yozgat'ın en eski evlerinden biridir.

Kitabesi

Konağı üzerinde kitabesi yoktur.

Mimarisi ve tezyinatı

Konak vaziyet planında batı, kuzey ve doğu cepheleri yol, gúney cephe ise bahçeye yönlendirilerek yerleşmiştir(Resim.3.4.4). Yapı bodrum, zemin ve 1. kat olmak üzere üç kattan oluşmaktadır (Çizim.3.4.5). Gúney tarafında bahçe yer almaktadır. Bahçeye giriş batı yönünde çift kanatlı ahşap kapıdan

sağlanmaktadır(Resim.3.4.13). Bahçe duvarları çalışan ev halkının mahremiyetini korumak amacıyla insan boyundan yüksek tutulmuştur.

Konak eğimli bir arazide yer almaktadır. Güneye yönlendirilmiştir (Resim.3.4.2). Eğimden faydalanarak evin güneyinde bodrum kat düzenlenmiştir. (Çizim.3.4.2) Bodruma bahçeden girilerek evin zemin katıyla bağlantı sağlanmıştır. Bodrumda üç adet mekan yer almaktadır. Depo olarak düzenlenmiş mekanlar birbiri içerisinden geçilmektedir. Bodrum yüksekliği diğer katlara göre çok basık tutulmuştur. Kot farkı vardır. Merdivenden ilk girilen oda 2.40 mt yüksekliğinde iken diğer odalar 2.00 m dir. Depoların havalandırılması ve aydınlatılması için güney yönlerinden küçük pencereler açılmıştır (Resim.3.4.12). Dış etkenlerden korunmak için pencereler demir kafeslidir.

Konağın ana girişi güney yönünde yer alan bahçeden sağlanmıştır. Zemin katı tabii zeminden 1m yüksekliktedir. Kata sekiz basamaklı kesme taştan yapılmış olan merdivenden çıkılır (Resim.3.4.14). Giriş kapısının önünde zemini taş kaplı sahanlık yer alır. Eve iki kanatlı ahşap kapıdan girilerek giriş sofasına ulaşılır (Resim.3.4.15). Sofa güney cepheindedir. Güneyde yer alan dört adet pencereler ile sofanın aydınlatılması sağlanmıştır. Konak iç sofalı bir plan tipinde düzenlenmiştir (Çizim.3.4.3). Odalar bu sofa etrafında simetrik olarak yerleşmiştir. Zemin kat evin üretim amaçlı görevlerini üstlenmiştir. Kat içerisinde sofa, mutfak, oda, depo, wc-lv gibi mekanlar vardır. Sofa evin en hareketli alanıdır. Odalar arası bağlantıyı sağlayan bir mekan olduğu gibi ev halkının en çok kullandığı toplantıların, törenlerin yapıldığı bir alandır.

Konağın güney doğusunda yer alan odaya sofadan bağlantı sağlanmıştır. Güney ve doğu cephelerinde üçer adet pencere vardır (Resim.3.4.17),(Resim.3.4.18). Odaya girerken kapının karşısına yapılan yüklük sayesinde içerisi sofadan direk olarak görülmemektedir(Resim.3.4.19). Bu sayede odanın mahremiyeti sağlanmıştır. Güney batı yönünde yer alan ikinci oda alan olarak daha küçük planlanmış ve güneye açılan üç adet pencereyle aydınlatılmaktadır. Batıda duvar güney ve doğu duvarlarına göre daha kalın yapılmıştır. Kuzey duvarında şu anda kırılmış yüklük dolabı yer almaktadır. Konağın kuzey doğusunda üçüncü bir oda mevcuttur. Burası diğer odalara göre daha küçüktür. Kuzey duvarı sağır doğu yönünde ise üç adet pencere yer almaktadır. Evin kuzeyinde mutfak, wc-lv mekanı ve merdiven bulunmaktadır.

Mutfağın kuzeye açılmış iki adet küçük pencere ile aydınlatılmaktadır(Resim.3.4.20). Mutfağın batı duvarında taş kemerli ocak (Resim.3.4.21) ve gömme dolaplar yer alır. Kuzey batı bitişiğinde kiler mekanı mevcuttur. Bu mekanı kuzey ve batı yönlerindeki iki adet pencere aydınlatmaktadır. Mutfak ile kiler arasında yer alan iki kollu ahşap merdiven ile üst kat sofaya (Resim.3.4.22) çıkılmaktadır.

Bu katın plan şeması zemine benzemektedir. (Çizim.3.4.4) Bu katta yer alan odaların süslemeleri daha fazladır. Yüksekliği diğer katlara göre daha yüksek tutulmuş, sofa, odalar banyo ve balkon yer almaktadır. Güneyde sofanın devamı gibi düzenlenmiş balkon ve dört adet penceresi mevcuttur. Konağın güney doğu ve güney batısında yer alan odalar plan şeması ve süsleme olarak birbirine benzemektedir. (Resim.3.4.25). Cepheye açılan iki duvarında üçer adet pencere yer almaktadır. Odaların yerleşimi, iç düzeni ve süslemeleri birbirine çok benzemektedir. Kuzeyde yüklük mevcuttur (Resim.3.4.26),(Resim.3.4.27). Zeminleri ahşap, tavanları ahşap tezyinlidir. Kuzey batı ve kuzey doğu yönlerine bakan konağın köşelerinde yer alan odalarda yola daha hakim olmak ve odayı genişletmek için çıkmalar yörenin özelliğine uygun olarak düzenlenmiştir. Odaların yol cephelerinde üçer adet güneyde birer adet pencere yer almaktadır (Resim.3.4.23). Kuzey cephede ise bir adet oda ve banyo mevcuttur. Bugün bu kısımlar tamamen yıkık durumdadır. Bu yapıda da Yozgat evlerinin genelinde olduğu gibi her oda kendi içinde bir aileyi barındıracak nitelikte çok fonksiyonlu olarak düzenlenmiştir. Bu katta pencere sayıları artmış, ebatlarında büyümüştür.

Konağın iç mekanlarında ahşap ve taş işçiliği itina ile uygulanmıştır. Sofa , oda tavanları (Çizim.3.4.11), (Çizim.3.4.12), dolaplar, yüklükler, oda kapıları (Resim.3.4.24), pencerelerde ahşap malzeme kullanılmıştır.

Ahşap süsleme odalarda önemli bir şekilde yer almaktadır. Kapı kanatları (Çizim.3.4.15), pencere pervazları (Çizim.3.4.16), tavan göbeklerinde geometrik ve bitkisel bezemeler görülmektedir. Ahşap tavan işçiliğinin en güzel örneği kuzey batıda yer alan odanın tavan göbeğinde uygulanmıştır (Çizim.3.4.13). Göbek üzerinde kıvrık dallar S ve C kıvrımlı motifler mevcuttur. Konakta taş sadece mutfaktaki ocağın duvarında uygulanmıştır. Ocak duvarı kesme taştan kemerlidir.

Konağın dış cephelerinde çıkmalar ön plandadır (Çizim.3.4.6) (Çizim.3.4.7). Dışa açılan çıkmalar, özenle biçimlendirilmiştir. Çatı saçaklarının altında belirli bir

açı ile ahşap lanbiri kaplanmıştır. Bu kaplamada cepheye ayrı bir güzellik katmaktadır. Cephede duvar yüzeylerine sıva üzerine badana yapılmıştır (Çizim.3.4.8) (Çizim.3.4.9) (Resim.3.4.3).

Malzeme ve teknik özellikleri

Hayri İnal konağının yapı malzemesi taş ve ahşaptır. Bu malzemeler uygulandığı yerlere göre değişik biçimlerde işlenerek uygulanmıştır. Duvarlarda taşıyıcı olarak kullanılırken tavan ve kapı tablalarında süsleme elemanı olarak kullanılmıştır. Evin zemin katları taştan yapılmıştır. Bunun üzerindeki katlar kalın dikey hatıllar, balıksırtı biçiminde çapraz ince hatıllarla bölünmüş, araları da moloz taş veya kerpiçe doldurulmuş(Resim.3.4.10), üzerleri sıvanmış ve badanalanmıştır.

Konağın bahçe duvarı sokakla evi sınırlayıcı bir eleman olarak bahçenin dışardan gözükmemesi için insan boyundan yüksek inşaa edilmiştir. Taş bahçe duvarının ana malzemesidir. Duvar köşelerinde kesme taş, aralarda moloz taş kullanılmıştır. Duvarlar aralarına ahşap yerleştirilerek duvarın düzgün ve daha dayanıklı olması sağlanmıştır.

Bahçe duvarı üzerine saçak olarak alaturka kiremit yerleştirilmiştir. Bu sayede duvarın üzerinde yağmur ve kar durması engellenmiş, duvarın bozulmaması sağlanmıştır. Bahçe zemini yer yer doğal taş kaplanmıştır. Bahçe giriş kapısı duvardan daha yüksek yapılmış ve üzeri saçaklıdır. Kapının çevresi kesme ve yonu taşlarla yapılarak süsleme oluşturulmuştur (Çizim.3.4.14).

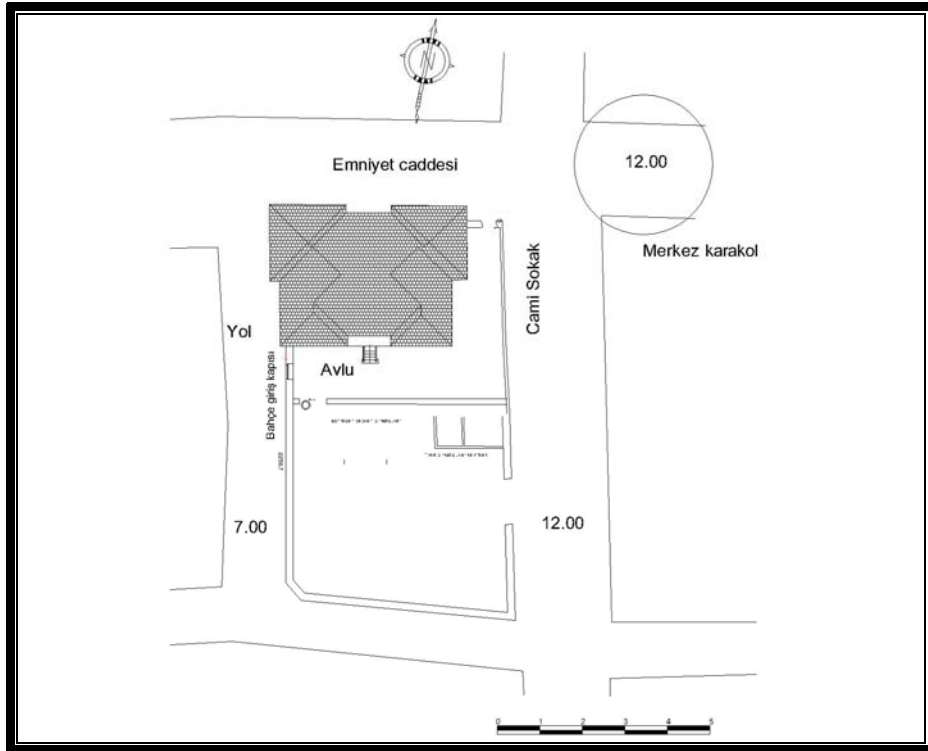
Konağın temelleri taştan inşaa edilmiştir. Bodrum duvarları yaklaşık 60 cm genişliğinde, tabi zeminden 1 m yükseltilmiştir. Bodrum duvarları sıva üzeri badana, zemin taş kaplama ve tavanı ise ahşaptır.

Konağın kuzey ve batı yönleri yola cephe olacak şekilde yapıldığı için zemin kattaki duvarlar dış etkenlere karşı 70cm genişliğinde taştan inşaa edilmiştir.Köşelerde kesme taş ve aralarda moloz taş kullanılarak örülmektedir (Resim.3.4.8). Duvar aralarında, köşelerde ve pencere kenarlarında ahşap hatıl ve direk olarak kullanılarak daha düzgün bir duvar oluşturulmuştur.

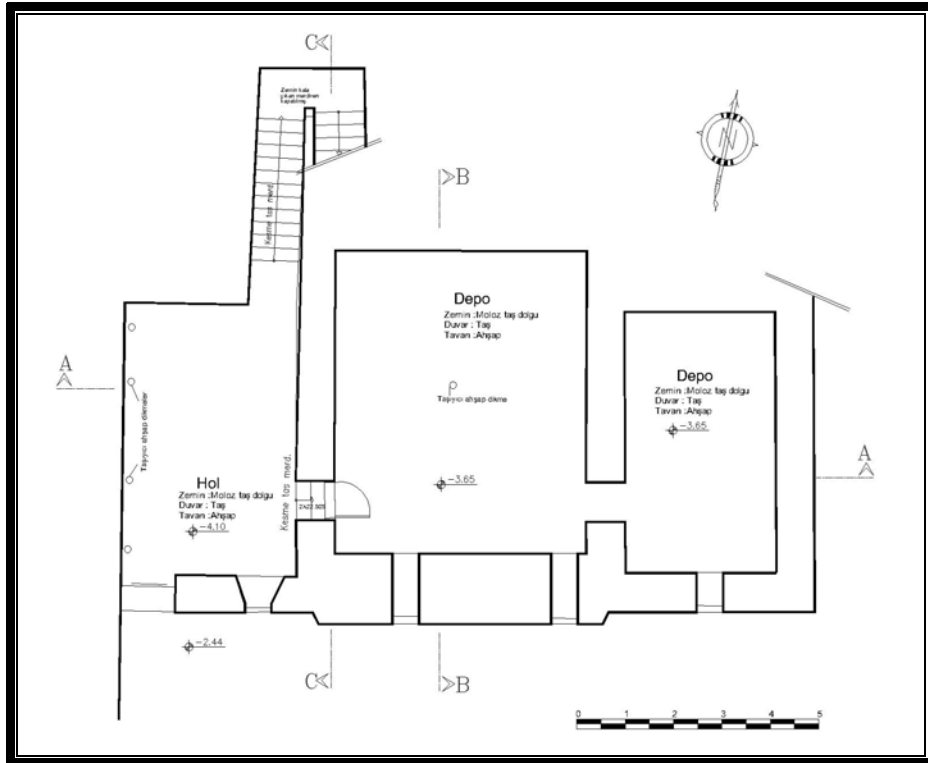
Duvarlar ahşap iskelet içerisine belirli bir düzende taş doldurularak yapılmıştır. Kalınlığı 20 cm dir. Döşeme malzemesi ahşaptır. Oluşturulan ahşap iskelet üzerine kaplama yapılmıştır. Çıkmalarda ahşap malzemedan yapılmıştır (Resim.3.4.5). Duvar üzerine çıtalar çakılarak bağdadi tekniğinde sıva yapılmıştır (Resim.3.4.11) (Resim.3.4.6). Konağın çatısına ahşap iskelet üzerine alaturka kiremit döşenmiş ve kırma çatılıdır. Saçak altı ahşap lambiri ile kaplanmıştır.

Tamirat ve tadilatları

Tespit çalışması yaptığım tarihte kaderine terk edilmiş bir yapı iken son izlenimlerimde restorasyonu başlamıştır (Çizim.3.4.10) (Resim.3.4.9).

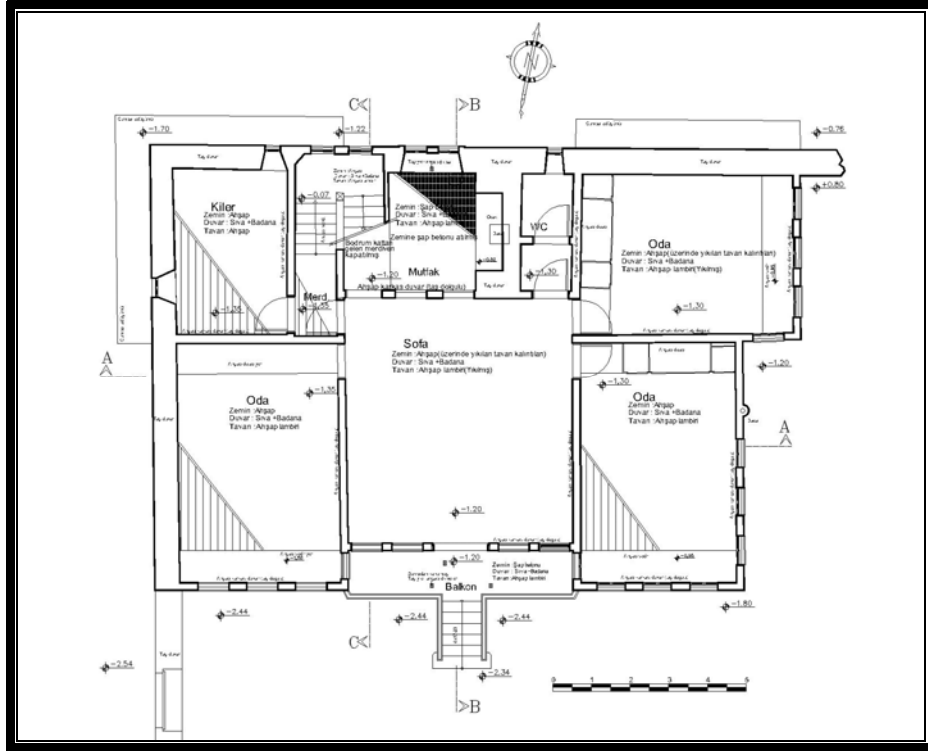
Çizim.3.4.1 Hayri İnal konağı vaziyet planı (Yozgat valiliği il özel idaresi)

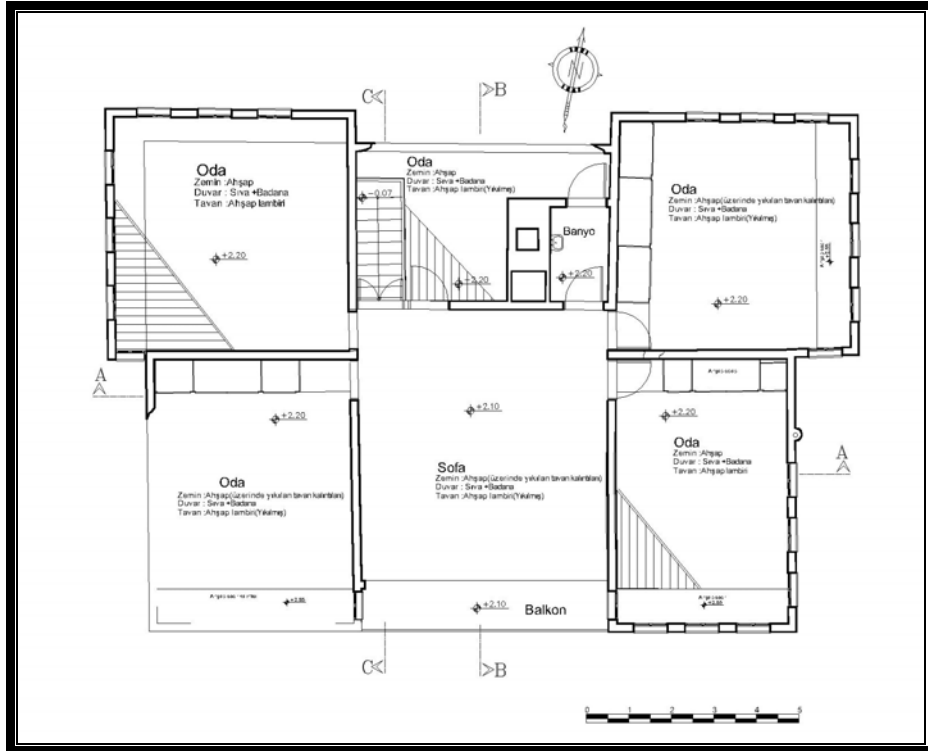
Çizim.3.4.2 Hayri İnal konağı bodrum kat planı

(Yozgat valiliği il özel idaresi)

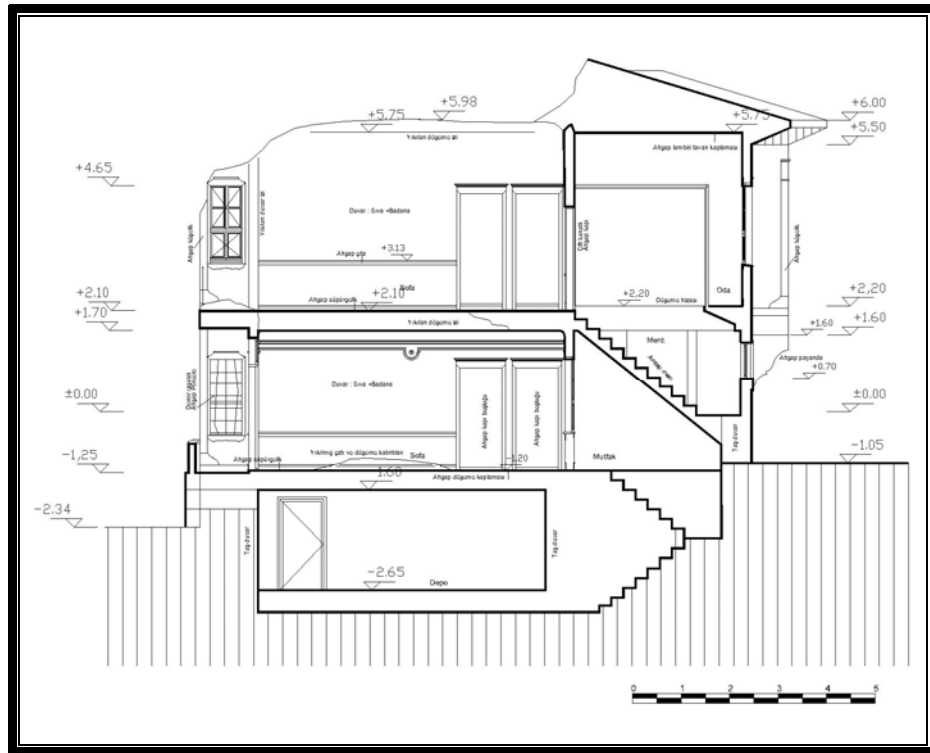

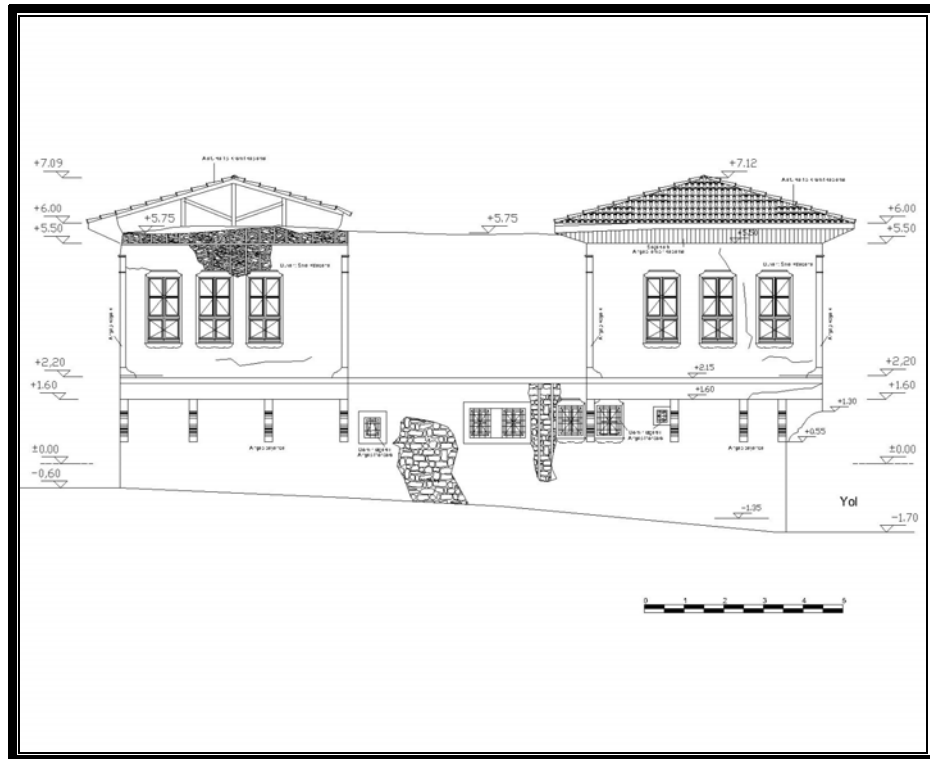
Çizim.3.4.3 Hayri İnal konağı zemin kat planı
(Yozgat valiliği il özel idaresi)

Çizim.3.4.4 Hayri İnal konağı 1. kat planı (Yozgat valiliği il özel idaresi)

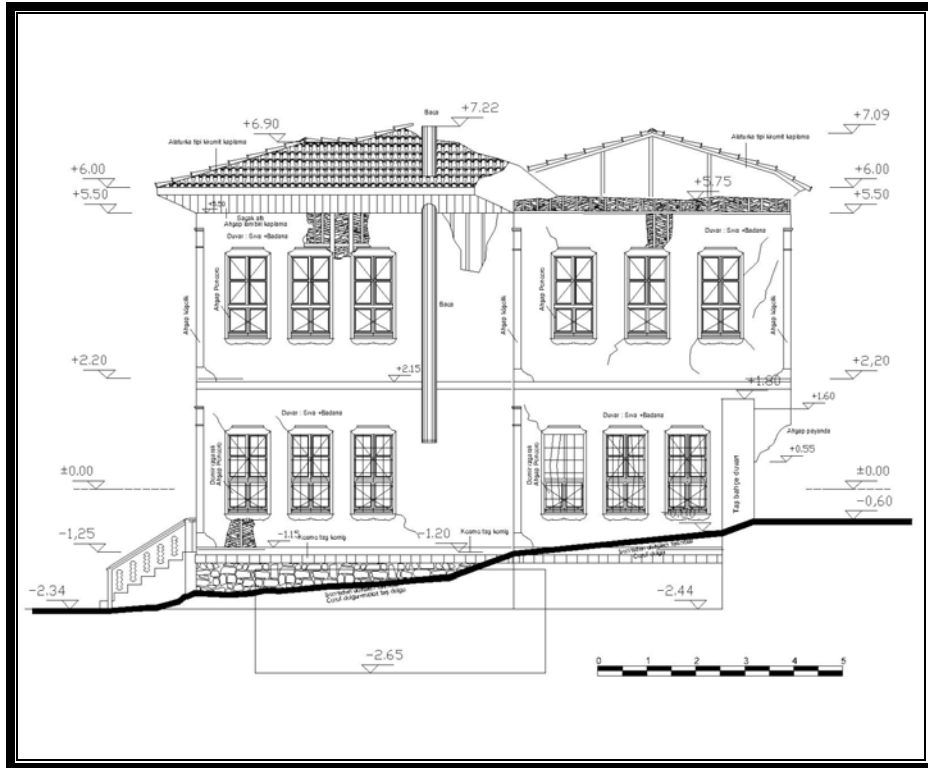
Çizim.3.4.5 Hayri İnal konağı A-A kesiti (Yozgat valiliği il özel idaresi)

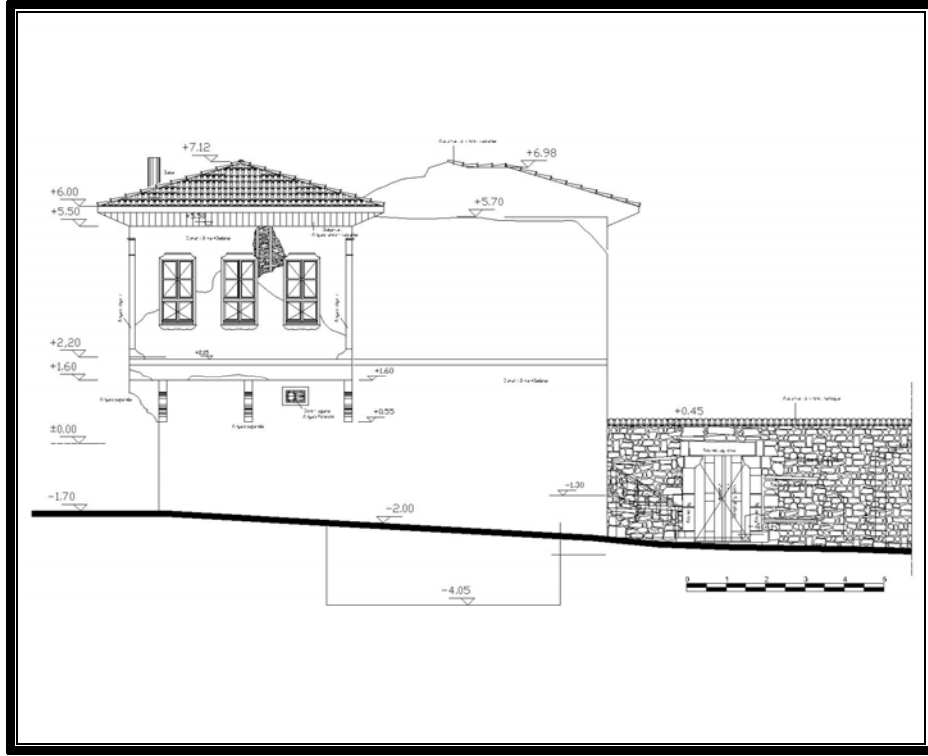
Çizim.3.4.6 Hayri İnal konağı kuzey cephe görünüşü
(Yozgat valiliği il özel idaresi)

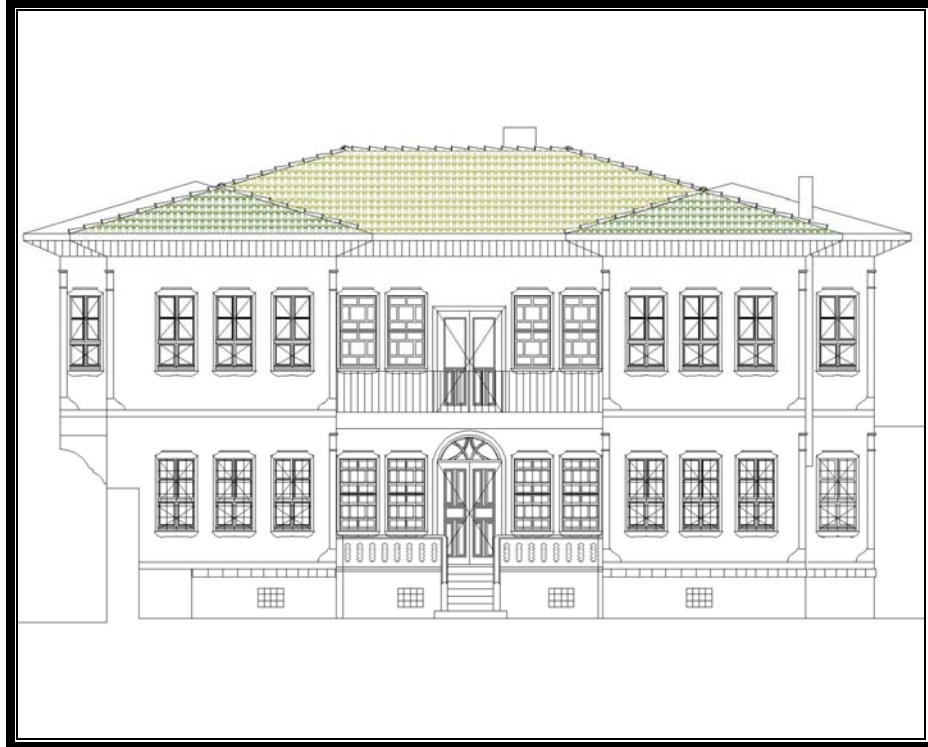
Çizim.3.4.7 Hayri İnal konağı güney cephe görünüşü
(Yozgat valiliği il özel idaresi)

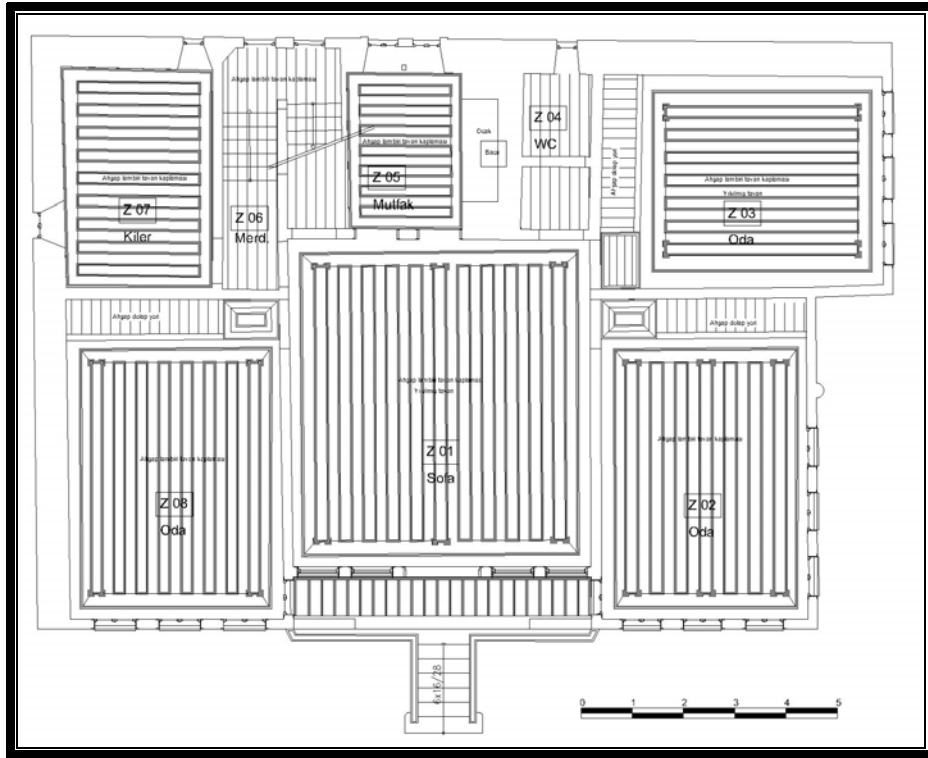
Çizim.3.4.8 Hayri İnal konağı doğu cephe görünüşü
(Yozgat valiliği il özel idaresi)

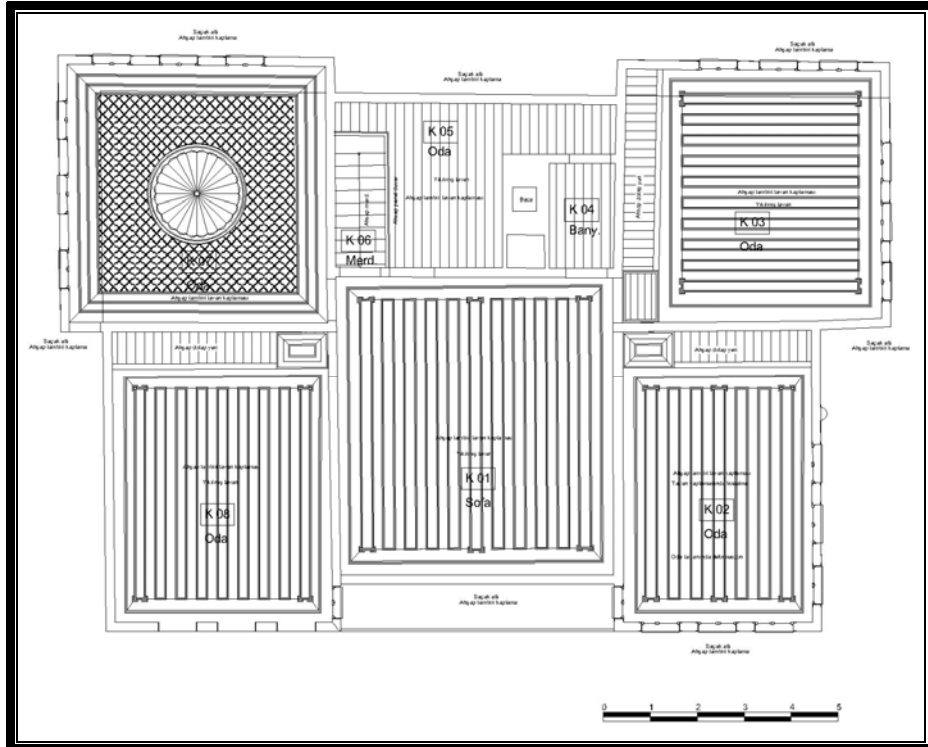
Çizim.3.4.9 Hayri İnal konağı batı cephe görünüşü
(Yozgat valiliği il özel idaresi)

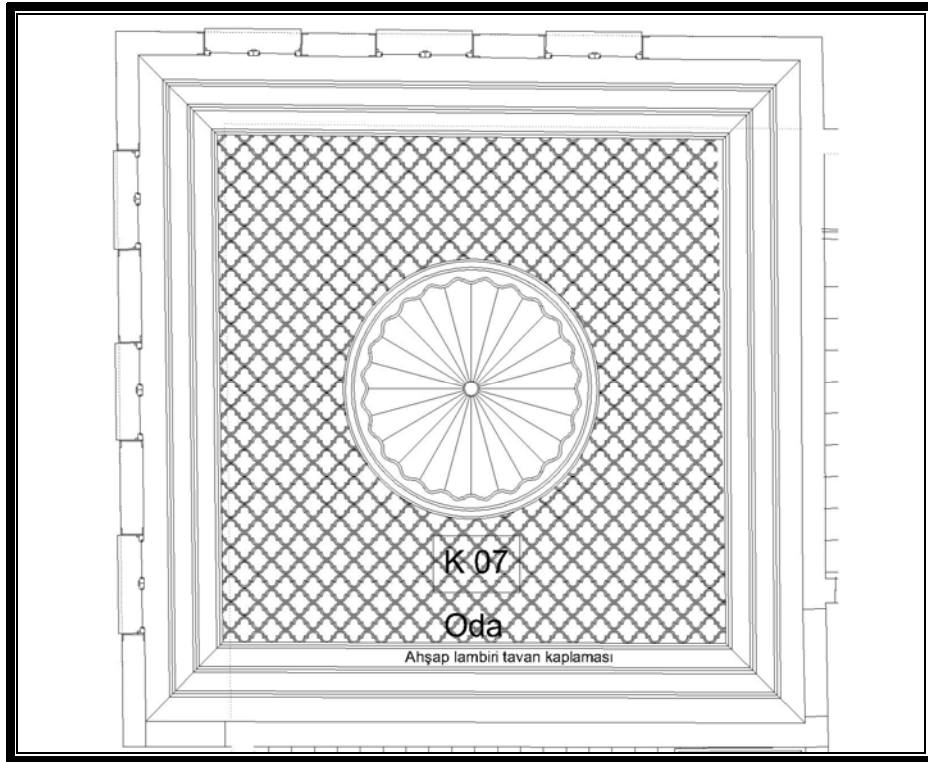
Çizim.3.4.10 Hayri İnal Konağı restorasyon projesi önc cephe görünüşü
(Yozgat valiliği il özel idaresi)

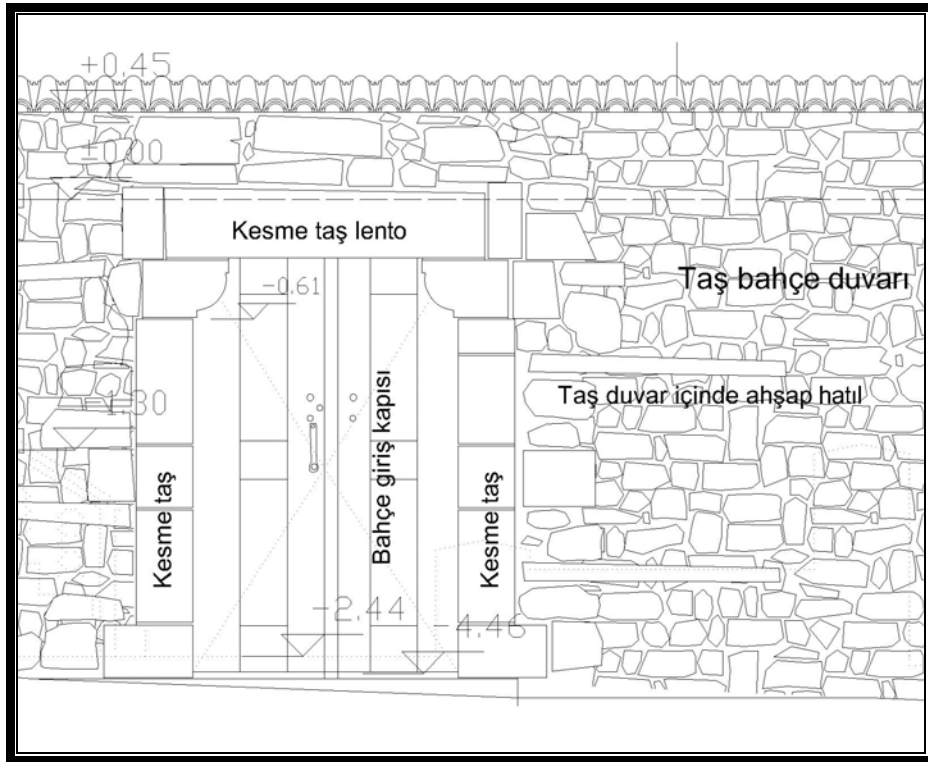
Çizim.3.4.11 Hayri İnal Konağı zemin kat tavan planı
(Yozgat valiliği il özel idaresi)

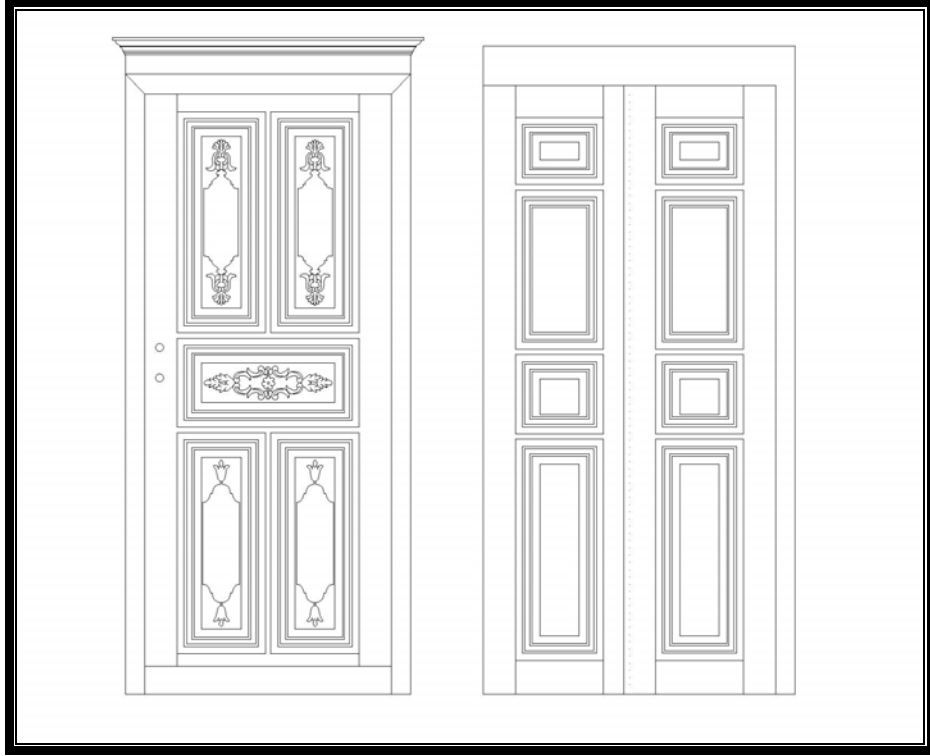
Çizim.3.4.12 Hayri İnal Konağı 1. kat tavan planı
(Yozgat valiliği il özel idaresi)

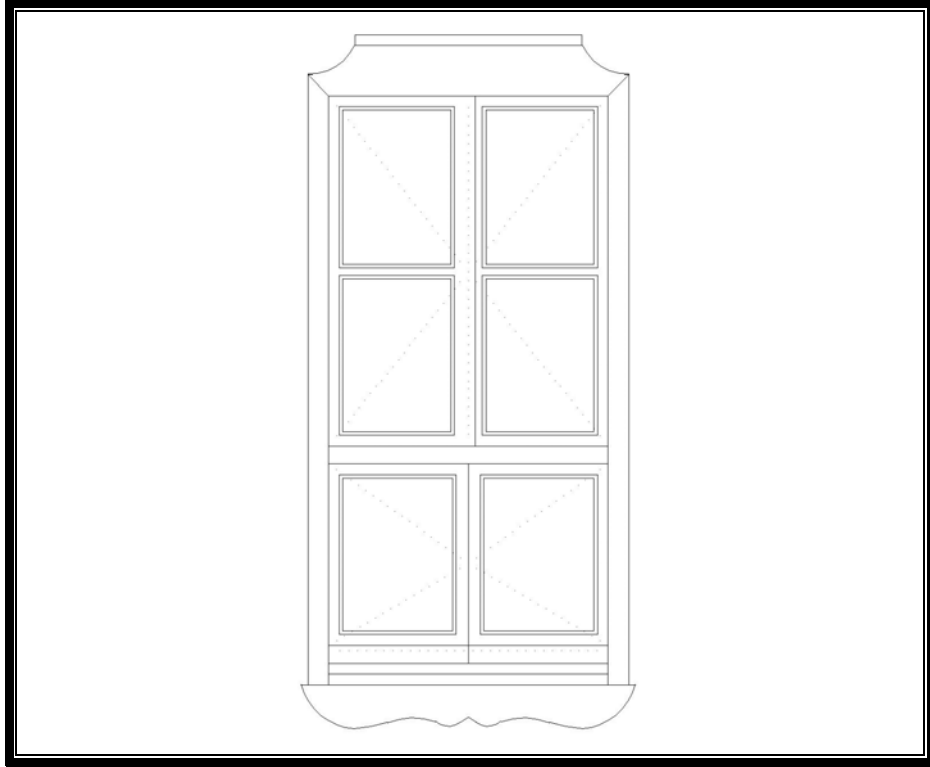
Çizim.3.4.13 Hayri İnal Konağı 1. kat kuzeybatıdaki odanın tavan planı
(Yozgat valiliği il özel idaresi)

Çizim.3.4.14 Hayri İnal Konağı bahçe giriş kapısı
(Yozgat valiliği il özel idaresi)

Çizim.3.4.15 Hayri İnal konağı kapı modelleri
(Yozgat valiliği il özel idaresi)

Çizim.3.4.16 Hayri İnal konağı pencere modeli
(Yozgat valiliği il özel idaresi)

Resim.3.4.1 Hayri İnal Konağı emniyet caddesinden bir görünüş

Resim.3.4.2 Hayri İnal Konağı güney cephesinden bir görünüş

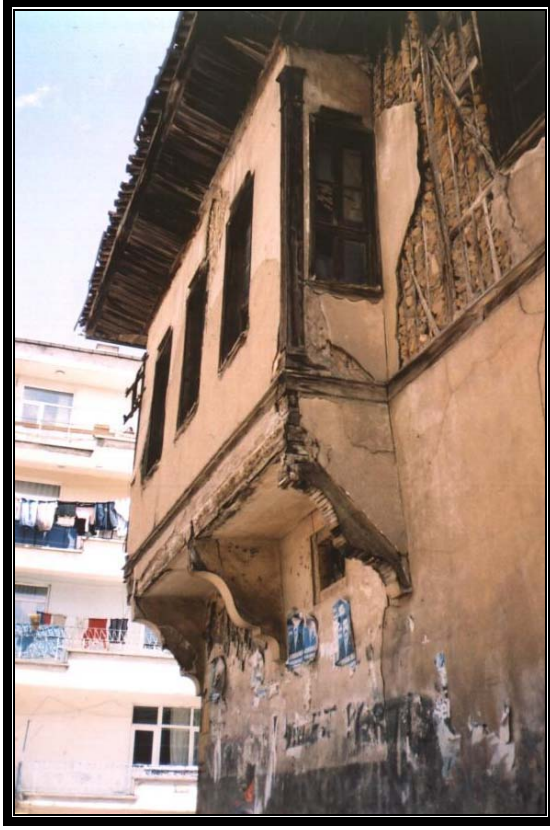

Resim.3.4.3 Hayri İnal Konağı doğu cephesinden bir görünüş

Resim.3.4.4 Hayri İnal Konağı kuzey batı cephesinden bir görünüş

Resim.3.4.5 Hayri İnal Konağında çıkma görünüşü

Resim.3.4.6 Hayri İnal Konağında çıkma ve eliböğünde görünüşü

Resim.3.4.7 Hayri İnal Konağı zemin katında pencere görünüşü

Resim.3.4.8 Hayri İnal Konağı zemin kat duvarlarından bir görünüş

Resim.3.4.9 Hayri İnal Konağı emniyet caddesinden bir görünüş

Resim.3.4.10 Hayri İnal Konağı batı cephesinden bir görünüş

Resim.3.4.11 Hayri İnal Konağı duvarları malzeme yapım tekniği

Resim.3.4.12 Hayri İnal Konağı bodrum kat duvar ve pencere görünüşü

Resim.3.4.13 Hayri İnal Konağı bahçe giriş kapısı

Resim.3.4.14 Hayri İnal Konağı konak giriş merdiveninden bir görünüş

Resim.3.4.15 Hayri İnal Konağı zemin kat sofadan bir görünüş

Resim.3.4.16 Hayri İnal Konağı iç duvarlardan bir görünüş

Resim.3.4.17 Hayri İnal Konağı güney doğudaki odadan bir görünüş

Resim.3.4.18 Hayri İnal Konağı güney doğudaki odada duvar yapım tekniği

Resim.3.4.19 Hayri İnal Konağı güney batıdaki odada dolap görünüşü

Resim.3.4.20 Hayri İnal Konağı mutfaktan bir görünüş

Resim.3.4.21 Hayri İnal Konağı mutfağında ocak görünüşü

Resim.3.4.22 Hayri İnal Konağı 1. sofadan bir görünüş

Resim.3.4.23 Hayri İnal Konağı kuzey batıdaki odadan bir görünüş

Resim.3.4.24 Hayri İnal Konağı kuzey batıdaki odanın kapı görünüşü

Resim.3.4.25 Hayri İnal Konağı güney doğudaki odadan bir görünüş

Resim.3.4.26 Hayri İnal Konağı 1.kat güney doğudaki odadaki dolap görünüşü

Resim.3.4.27 Hayri İnal Konağı 1. kat güney doğudaki odanın giriş görünüşü

3.5. Koldemir konağı

Yeri ve bugünkü durumu

Yozgat'ın İstanbulluoğlu mahallesi, Başcavuş camii sokakta, Divanlıoğlu konağı ve ikizler konağı ile aynı sokakta yer almaktadır. Koldemir konağı olarak anılmaktadır. Tapu kayıtlarında Mehmet Koldemir ve Kamil Koldemir adına kayıtlıdır. Güney cephesi Başcavuş camii sokağa, kuzey ve batı cepheleri bahçeye, doğu cephesi ise komşu parsele bakmaktadır (Çizim.3.5.1), (Resim.3.5.1). Konak şu anda kullanılmamaktadır.

İnşaat tarihi ve banisi

Konağın inşaa tarihi bilinmemektedir. Sahibi Mehmet Koldemir'den alınan bilgilere göre yapı 150 yıllık bir tarihe sahiptir. 1947 yılında Ermeni asıllı bir Ayakkabıcıdan satın alınmıştır. O tarihten yakın zamana kadar kendilerinin bu konakta oturduklarını , yapıda bozulmalar oluştuğu için konağı boşalttıklarını söylemektedirler. Tescilli bir yapı olduğu için günümüze kadar üzerinde herhangi bir tadilat yapamadıklarını bu sebepten dolayı bu tarihi eser yok olmakla karşı karşıyadır.

Kitabesi

Konağın üzerinde kitabesi yoktur.

Mimarisi ve tezyinatı

Konağın güney cephesi yola, kuzey ve batı cephesi bahçeye (Resim.3.5.2), (Resim.3.5.8), doğu cephesi komşu parselde bakmaktadır. İki katlı bir yapıdır.

Konak eğimli bir arsaya inşaa edilmiştir. Başçavuş camii sokaktan üstü saçaklı ahşap tablalı bir kapıdan bahçeye girilir. Bahçe içerisinde çeşme wc-lv ve müstemilat mevcuttur.

Konak iç sofalı plan tipine sahiptir. Zemin ve 1. kattan oluşmaktadır. Zemin kat tabii zemin ile aynı kotta inşaa edilmiştir. Evin girişi kuzeyde yer alan tek kanatlı kapıdan sağlanır. Girişte ahşaptan yapılmış bir rüzgarlık mevcuttur (Resim.3.5.3). Evin giriş kapısından iç sofaya girilir. Sofa girişin solunda yer alan bir pencere ile aydınlatılmaktadır. Kuzey batısında ve güney batısında birer oda, kuzey doğusunda mutfak, güney doğusunda ise mutfak içerisinden geçilen kiler, kiler ve odanın arasında güneyde odunluk, kuzeyde ise evin giriş kapısının bitişiğinde yer alan ahşap merdivenle üst kattaki sofaya çıkılmaktadır.

Zemin katın güney batısındaki oda batıda iki güneydede bir adet küçük pencere ile aydınlatılmaktadır (Resim.3.5.10), (Resim.3.5.11). Doğu duvarında ise yüklük mevcuttur. Gömme dolap şeklinde planlanmıştır. Sofanın kuzey batısındaki oda kuzeyde iki, batıda iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Bu odalar kışlık odalar olarak kullanılmıştır. Konağın kuzey doğusunda yer alan kare planlı mutfak kuzeyde bir adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Mutfaktan güneyde yer alan kiler mekanına geçiş planlanmıştır. Kilerin güneyinde bir adet küçük penceresi vardır. Mutfak ve kiler içerisindeki duvarlarda dolap ve terekler mevcuttur. Bu katta sofadan giriş sağlanan odalara göre daha küçük tutulmuş odunluk yer almaktadır. Odunluğu güneyde yer alan bir adet pencere aydınlatmaktadır (Çizim.3.5.2).

Sofanın kuzey duvarına bitişik ahşap merdivenle üst kattaki sofaya çıkılır (Çizim.3.5.3), (Resim.3.5.9). Kat yüksekliği zemin kat'a göre daha yüksek tutulmuştur. Bu mekan güneye yönlendirilmiştir. Odalara sofadan giriş sağlanmıştır (Resim.3.5.13). Sofa güneyde üç kuzeyde iki adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Güneydeki pencerelerin önünde sedir mevcuttur. Sedir yerden 20cm yükseltilmiştir. Sofanın batı ve doğu duvarlarında alçıdan yapılmış iki adet niş bulunmaktadır

(Resim.3.5.14). Sofanın kuzeyinde merdiven ile çıkılan evin reisinin oturduğu seki planlanmıştır (Resim.3.5.12). Güney doğuda yer alan oda dikdörtgene yakın planlıdır. Güney yönde çıkma yapılmıştır. Güneyde üç, birde çıkmanın batısında olmak üzere dört adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Sofada olduğu gibi pencere önlerinde sedirler mevcuttur. Odanın kuzey duvarında itina ile yapılmış ahşap yüklük mevcuttur (Resim.3.5.15). Zemini ahşap kaplama, tavanı ise ahşapla süslenmiştir (Resim.3.5.16).

Güney batıda yer alan oda ise daha itinalı süslenmiştir. Baş oda olarak kullanılmıştır. Tavan ve duvardaki dolaplar daha gösterişlidir (Resim.3.5.20). Güneye çıkma yapılarak yola olan hakimiyet artırılmıştır. Güneyde üç, doğuda bir ve batıda iki adet olmak üzere altı pencere ile aydınlatılmaktadır (Resim.3.5.17), (Resim.3.5.18). Pencere önlerinde sedirler düzenlenmiş ve kuzey duvarında ise ahşap yüklük dolabı mevcuttur (Resim.3.5.19).

Kuzey doğuda yer alan mekan mutfak olarak planlanmıştır (Resim.3.5.21). Kuzeyde iki adet penceresi, batı duvarında ise ocak bulunmaktadır. Ocağın bulunduğu duvar taş kemerlidir. Zemini ahşap kaplama ve tavanı ise ahşap süslemelidir. Diğer odalara göre daha küçük ebatlarda planlanmıştır. Kuzey batıda düzenlenen oda ise mutfak ile aynı ebatlara sahiptir. Oda sonradan duvar ile ikiye bölünerek kullanılmıştır. Bu iki mekanın öndeki kuzeyde iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Yatak odası ve yüklük olarak planlanmış olduğu tahmin edilmektedir.

Konak şehrin tarihi dokusunu günümüze kadar koruyan başçavuş camii sokakta yer aldığı için çevresiyle bir uyum içindedir. Cepheleri oldukça sadedir (Resim.3.5.4). Simetri bir şekilde yapılan çıkmalar cepheye estetik kazandırmıştır (Resim.3.5.5), (Çizim.3.5.4). Pencereleri dikdörtgen üzeri kemerli bir görünüme sahiptir. Evin güney cephesindeki çıkmalar ve pencere dizilişleri evin görünüşünü zenginleştirmiştir (Resim.3.5.6). Saçak altları ahşap çıtalarla kapatılmıştır. Evin diğer cepheleri oldukça sadedir.

Bu evde genel olarak ahşap ve alçı süslemeler kullanılmıştır. Ahşap hem dış cephede hem iç mekanda kapı, dolap ve tavan süslemelerinde, alçı ise sofanın duvarlarında kullanılmıştır.

Dış cephesinde görülen sadeliğe karşın, iç mekanda tavan, dolap ve kapılarda ahşap çıtalarla desenler oluşturularak ve çakma tekniği ile süslemeler yapılmıştır. Merdivende ahşap malzemenen yapılmıştır. Evin üst katıda ahşapla tezyin edilmiştir. Kapılar, dolap kapakları, pencereler ve tavanlar ahşap süslemenin en güzel örneklerini oluşturacak niteliktedir. Dolaplar üzerinde alçak oyma tekniğinde bitkisel ve geometrik süslemeler yer almaktadır. Özellikle dolapların kapakları ve kapı üzerinde işlemler odaya güzellik kazandırmıştır. Odanın tavanı S , C biçimli kıvrımları ve kıvrık dallar ile süslenmiştir. Kuzeyde yer alan odaların tavan süslemeleri daha sade olup geometrik motiflere sahiptir.

Malzeme ve teknik özellikleri

Evi oluşturan ana yapı malzemesi taştır. Taş evin temelinde ve duvarlarında taşıyıcı olarak kullanılmıştır. Ayrıca kullanıldığı yere göre de bahçe duvarları ve ocak başlarında süsleme elemanı olarak kullanılmıştır.

Toprak ise duvarları bağlayıcı elemandır. Duvarlarda ve döşemede kullanılmıştır.

Evin inşasında taştan sonra en çok kullanılan yapı malzemesi ahşaptır. Duvarları bağlayıcı hatıl, iç-dış doğramalar, döşeme, tavan, seki, sedir, pencere, kapı, yüklük gibi bölümler ile merdivenler ahşaptan yapılmıştır. Yapının üst örtüsü olan çatının taşıyıcı malzemesi ahşaptır. Çam , kavak ve söğüt en çok kullanılan ağaçdır.

Alçı ise sadece sofa içerisindeki nişlerin yapımında kullanılmıştır.

Demir ise kapı ve pencerelerde kullanılmıştır. Kapıların menteşeleri, kuşakları, çivileri dövme demirden, Pencere parmaklıkları da demir ferforjelidir. Kapı tokmakları, üzerindeki süs rozetleri, kapı kilitleri ve zıvanalarında demirden işlenerek yapılmıştır.

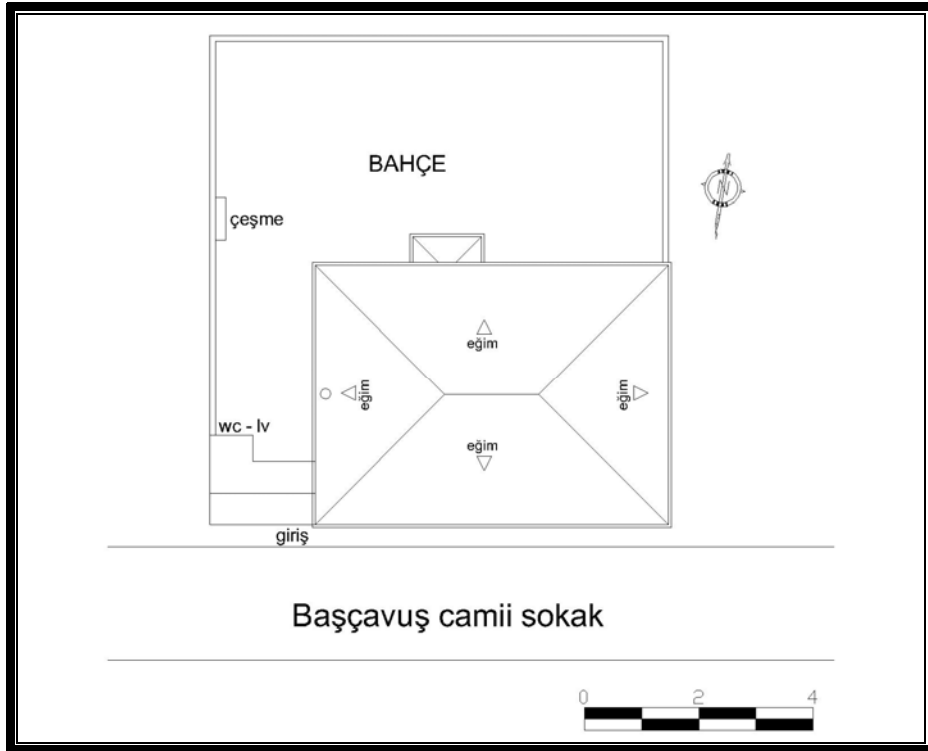
Evin temeli büyük blok taşlardan oluşturulmuştur. Dış mekana bakan duvarlar taştır. İklimden ve taşıyıcı sistem gereği zemin kat duvarları daha kalın tutulmuştur. Köşeler ve kapı pencere kenar bordürleri kesme taştan ortalar ise moloz taştır. Duvar içine ve pencere üstlerine atılan ahşap hatıllar sayesinde duvarın daha düz ve sağlam

olması sağlanmıştır. Üst kat duvarları ise ahşap iskelet içerisine taş malzemenin kılıcına döşenmesi ile inşaa edilmiştir (Resim.3.5.7). Evin döşemesi ahşap kirişler arsına toprak doldurularak alt ve üstüne ahşap lambiri çakılarak yapılmıştır.

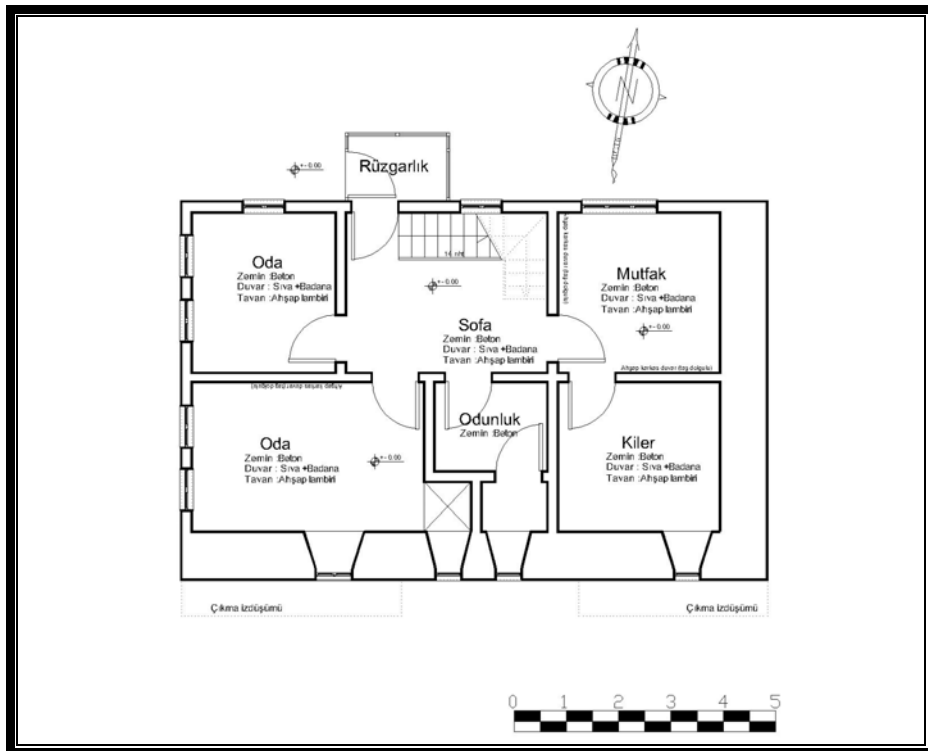
Kapıları ve pencereleri ahşap üzeri ahşap oyma, kabartma tekniğinde tezyin edilmiştir.

Tamirat ve tadilatları

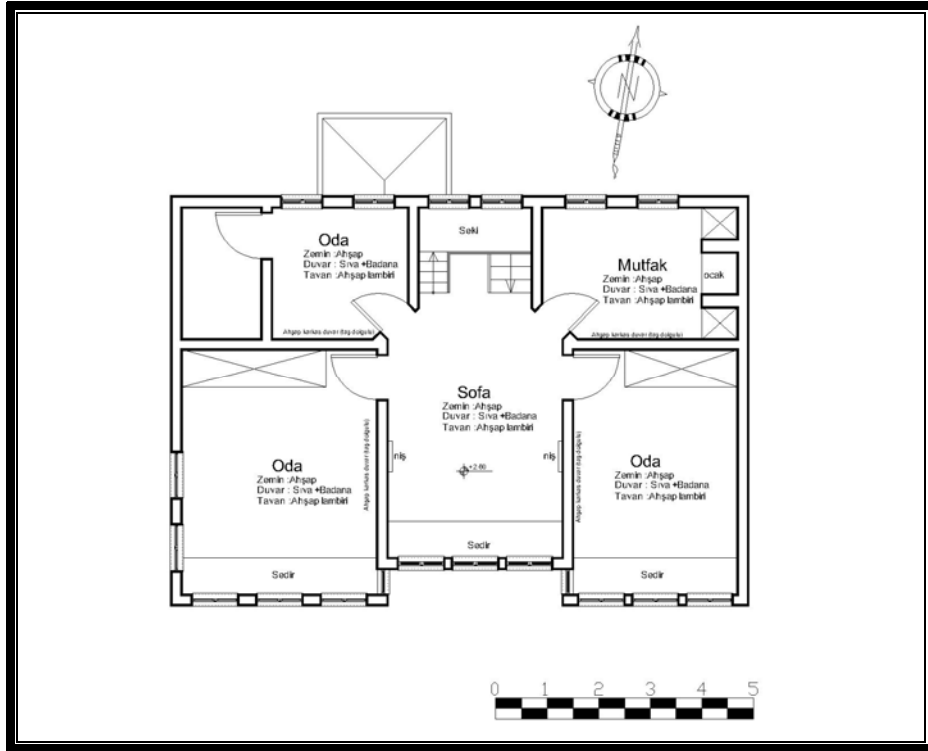
Konağın sahibi Mehmet Koldemirden alınan bilgilere göre yapı üzerinde çok kapsamlı bir tadilat yapılmamıştır. 30 yıl önce küçük bir tadilat yapılmıştır.

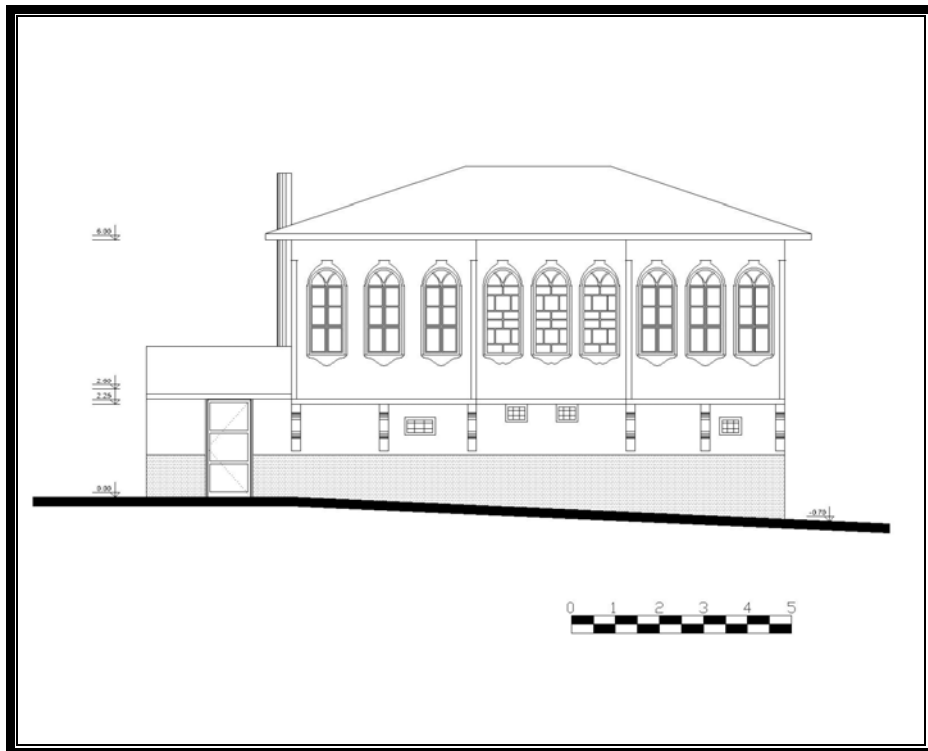
Çizim.3.5.1 Koldemir konağı vaziyet planı

Çizim.3.5.2 Koldemir konağı zemin kat planı

Çizim.3.5.3 Koldemir konağı 1. kat planı

Çizim.3.5.4 Koldemir konağı güney cephe görünüşü

Resim.3.5.1 Koldemir konağı güney yönünden bir görünüş

Resim.3.5.2 Koldemir konağı kuzey cepheden bir görünüş

Resim.3.5.3 Koldemir konağı rüzgarlık görünüşü

Resim.3.5.4 Koldemir konağı güney cepheden bir görünüş

Resim.3.5.5 Koldemir konağı cephesinde çıkma görünüşü

Resim.3.5.6 Koldemir konağı güney doğu yönünden bir görünüş

Resim.3.5.7 Koldemir konağı kuzey cepheden bir görünüş

Resim.3.5.8 Koldemir konağı batı cephesinden bir görünüş

Resim.3.5.9 Koldemir konağı merdiveninden bir görünüş

Resim.3.5.10 Koldemir konağı güney batıdaki odadan bir görünüş

Resim.3.5.11 Koldemir konağı güney batıdaki odada pencere görünüşü

Resim.3.5.12 Koldemir konağı 1. kat sofadan bir görünüş

Resim.3.5.13 Koldemir konağı 1. kat sofadan odalara giriş kapıları

Resim.3.5.14 Koldemir konağı 1. kat sofada duvar nişlerinden bir görünüş

Resim.3.5.15 Koldemir konağı1. kat güney doğudaki odada dolap görünüşü

Resim.3.5.16 Koldemir konağı 1.kat güney doğudaki odanın tavanından bir görünüş

Resim.3.5.17 Koldemir konağı 1.kat güney batıdaki odadan bir görünüş

Resim.3.5.18 Koldemir konağı güney batıdaki odada pencere görüşleri

Resim.3.5.19 Koldemir konağı 1. kat güney batıdaki odada dolap görünüşü

Resim.3.5.20 Koldemir konağı 1.kat güney batıdaki odada tavandan bir görünüş

Resim.3.5.21 Koldemir konağı 1. kat mutfaktan bir görünüş

3.6. Miralay konağı

Yeri ve bugünkü durumu

Yozgat'ın Aşağı Nohutlu mahallesinde hükümet konağının kuzey doğu köşesinde, imarda 9 pafta, 261 ada, 4 parsel de yer almaktadır. Bir süre muallim mektebi olarak, 1918 ile 1920 tarihleri arasında da hastane olarak, bu tarihten sonra eğitim amaçlı kullanılmıştır. 1985 yılında tescillenmiştir. Şu anda zemin katında il izcilik kurulu, üst katlarda anaokulu olarak hizmet vermektedir. Güneyi ve batısı bahçeye, kuzeyi ve doğusu yola bakmaktadır (Çizim.3.6.1)(Resim.3.6.1)

İnşaat tarihi ve banisi

1890 yılında o zamanın alay kumandanı Miralay Şerif bey tarafından yaptırılmıştır. Şerif bey öldükten sonra çocukları tarafından Ankara özel idaresine 1600 liraya satılmıştır. Ankara özel idaresi, kullanma hakkını Yozgat özel idaresine devretmiştir.

Kitabesi

Konağın üzerinde kitabesi yoktur.

Mimarisi ve tezyinatı

Miralay konağı iç sofalı bir plan şemasına sahiptir. Zemin, 1.kat, 2. kat olmak üzere üç kattan oluşmaktadır (Çizim.3.6.5). Güney ve batıdan olmak üzere iki adet giriş kapısı vardır.

Zemin kata bahçeden giriş sağlanmıştır (Resim.3.6.5). Sofa, 5 adet oda, wc-lv ve merdiven yer almaktadır (Çizim.3.6.2). Güneydeki kapıdan büyük sofaya girilir. Sofa dikdörtgen planlıdır. Güneyde iki, batı ve doğuda birer olmak üzere dört adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Güney doğuda yer alan odanın güneyde 2 adet penceresi vardır. Güney batıdaki oda dikdörtgen planlı, güneyde iki adet pencere mevcuttur. Doğudaki odanın doğu duvarında iki adet küçük penceresi vardır (Resim.3.6.10). Bu odanın içinden bağlantılı olarak kuzey doğuda yer alan odaya geçilmektedir. Oda batısındaki bir adet küçük pencere ile aydınlatılmaktadır. Dışa kapalı yapıldığı için depo amaçlı yapıldığı anlaşılmaktadır. Sofanın kuzeyinde yer alan büyük odaya çift kanatlı kapıdan girilir. Arsanın eğimli olmasından dolayı bu oda tabii zeminin altında kalmaktadır. Bu yüzden penceresi yoktur. Şu anda ısı merkezi olarak kullanılmaktadır. Benzer örneklerde olduğu gibi binanın yapıldığı dönemde kiler olarak kullanılmış olduğu düşünülmektedir. Kuzey batıda yer alan mekan tadilat yapılarak günümüzde wc-lv mekanı olarak kullanılmaktadır. Batısındaki mekanda bir adet sonradan açılan küçük pencere ile aydınlatılmaktadır. Bu mekandan bahçeye kapı açılmıştır. Batıda yer alan merdiven ile evin üst katındaki büyük sofaya çıkılır. Yapıldığı dönemde ahşap olan merdiven 1986 yılında yapılan tadilat ile betonarme yapılmıştır.

Bu kat kuzey güney yönünde dikdörtgen biçimli bir sofa ve iki yanında düzenlenmiş odalar yer almaktadır (Çizim.3.6.3). Sofa güneyde üç, batı ve doğu yönlerde birer adet olmak üzere beş adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Sofadan odalara girilmektedir. Güney doğudaki oda güneyde iki ve doğuda bir adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Bu oda yapıldığı dönemde diğer evlerin kullanım şekline göre pencere önlerinde sedir, kuzeyde ise dolap planlanmış olabileceği izlerden anlaşılmaktadır. Bu odanın simetriğinde güney batıdaki oda güneyde iki ve batıda bir olmak üzere üç pencere ile aydınlatılmaktadır. Güney doğuda yer alan odaya göre

daha büyük ve dikdörtgen planlıdır. Doğuda iki adet penceresi mevcuttur. Pencere önünde sedir batıda ise yüklük olabileceği düşünülmektedir. Kuzeydeki odaya sofadan iki kanatlı kapıdan girilir. Kuzeyde üç adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Batı ve doğu yönlerinde mevcut olan pencereler günümüzde kapatılmıştır (Resim.3.6.9). Bu odadan kuzey doğudaki mekana girilmektedir. Burası doğuda ve güneyde ikişer pencere ile aydınlatılmaktadır. Kuzey batıda yer alan mekan günümüzde wc-lv olarak kullanılmaktadır. Kuzeyde iki ve batıda bir adet penceresi mevcuttur.

2. kat 1. kat ile aynı plan sistemine sahiptir (Çizim.3.6.4). 1.kattan farklı olarak doğuda yer alan odada yola olan hakimiyetini artırmak için çıkma yapılmış çıkmanın güney ve kuzeyinde pencere açılmıştır (Resim.3.6.11). Bir diğer farklılık ise kuzey batıda yer alan oda günümüzde mutfak olarak kullanılmaktadır

Aynı dönemde yapılan diğer yapılara bakıldığında diğer konaklara, özellikle Nizamoglu konağının oda yerleşimlerine benzediği görülmektedir. İç sofalı plan tipinde odalar çok iyi ve kullanışlı biçimde düzenlenmiştir. Konağın her odası bir aileyi barındıracak özelliktedir. Oturulabilir yemek yenilebilir yatılabilir yıkanılabilir niteliklere sahiptir. Pencereler önüne sedirler yerleştirilmiştir. Sedirler ve gömme dolap dışında odanın ortası boş bırakılmıştır. Bu alan odanın çeşitli işlevlerine karşılık verecek özelliktedir. Odaların girişleri üzeri işlemeli tablalı ahşap kapılardan sağlanmaktadır. Odaya girdiğimizde yüklük dolabının yan yüzü ile karşılaşırız. Bu sayede sofadan direk odanın içerisinin görülmesi engellenerek odanın mahremiyeti sağlanmıştır.

Yapıldığı dönemde döşeme ve tavanları ahşap olan yapının ahşap olan döşemeleri ve tavanları sökülerek betonarme sistemde yapılmıştır. Bu yüzden nasıl bir tezyinata sahip olduğu anlaşılmamaktadır. Yalnız diğer konaklara bakıldığında, bu konağında çok zengin ahşap süslemelerine sahip olabileceği düşünülmektedir.

Miralay konağında cephe karakteri olarak çevredeki Yozgat evlerine göre çok farklı bir yapıya sahiptir (Resim.3.6.2). Neo klasik Osmanlı mimari özelliklerini taşımaktadır. Taş işçiliği dikkati çeker (Çizim.3.6.6). Taş süslemeyi en iyi şekilde köşe duvarlarında, kapılar ve pencere sövelerinde görmekteyiz. Duvarlarda moloz taş örülmüştür. Moloz taş duvar üzerine sıva ve boya uygulanmıştır. Kat yükseklikleri taş silmelerle belirlenmiştir. Doğu cephesinde ortada boydan boya bir çıkma mevcuttur

(Resim.3.6.3). Bu çıkmanın altında kesme taştan yapılan geniş kemer ve taştan yapılmış çıkmayı destekleyen eli böğründe olarak isimlendirilen payandalar yer almaktadır (Resim.3.6.6). Bu uygulama cepheyi tek düzelikten kurtarıp yapıya büyük bir estetik hava kazandırmıştır. Birinci katın ön cephesinde sekiz pencere vardır. İkinci kat giriş cephesinde yuvarlak kemerli dokuz pencere olup pencere çerçeveleri taş silmeli demir kafeslidir. Yapı üzerinde yapılan tadilatlar aslına uygun olarak yapılmamıştır. İç mekandaki dönemin özelliklerini taşıyan mimari unsurlar tamamen yok edilerek yerine betonarme döşeme ve duvarlarda sıva ve boya yapılmıştır. Bu yapıda sadece plan şeması ve cephe karakterinden dönemin özelliklerini görmekteyiz.

Malzeme ve teknik özellikleri

Yapı plan şeması olarak diğer konaklara benzemesine rağmen dış cephesi son derece orjinal, kendine özgü bir yapıdır. Tamamen yığma taş tekniğinde üç katlı olarak yapılmıştır. Evin ana yapı malzemesi taştır. Ayrıca kullanıldığı dış cephede zenginlik kazandırmıştır. Geleneksel Türk evi özelliklerine uygun olarak yapılmış olan konak kendine özgü bir kimlik kazandıran cephe düzenine sahiptir. Basit, sade fakat çok düzgün bir taş işçiliği dikkati çeker. Son derece sade ve gösterişten uzaktır. Kat hizalarında dönen taş silmeler (Resim.3.6.4) (Resim.3.6.7), taş söveler ile belirginleştirilmiş pencereler (Resim.3.6.8), çıkmalar ve bu çıkmaları taşıyan taş konsollar gibi mimari elemanlar yalın cepheye hareket kazandırmıştır.

Ahşap pencere ve kapılarda kullanılmıştır. Yapının kemerli pencereleri dikkatimizi çeker. Yapıda işlev dönüşümü yapıldığı için iç mekandaki süslemeler tamamen yok edilmiştir.

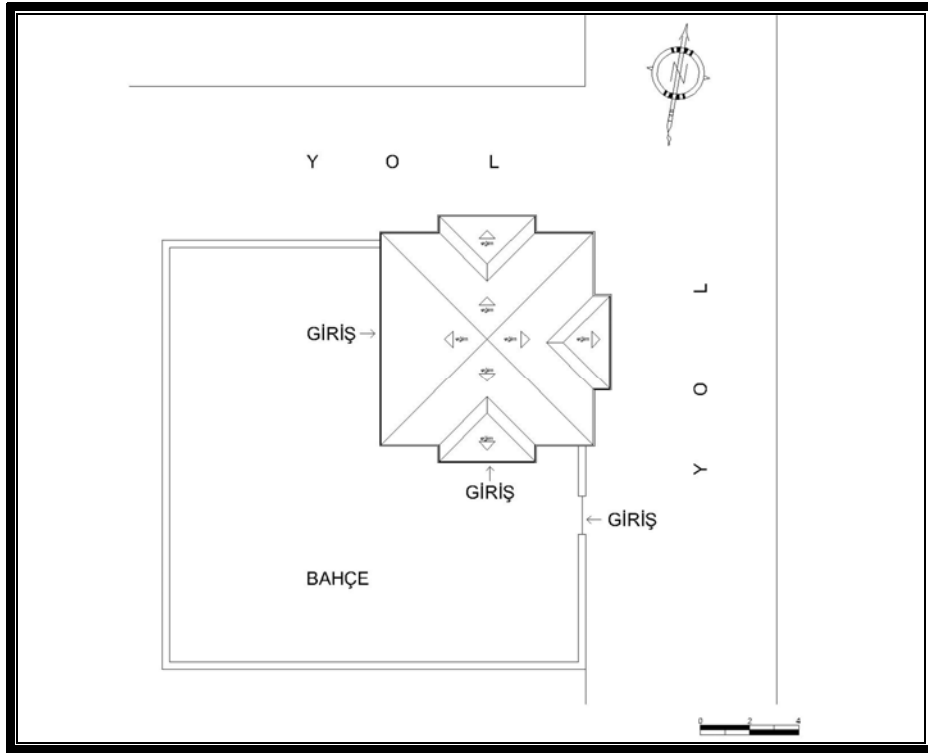
Evin temeli büyük blok taşlardan oluşturulmuştur. Dış mekana bakan duvarlar ve iç duvarların tamamı taşıyıcı olarak taştan yapılmıştır. Duvar kalınlıkları içduvarlar ve dış duvarlarda 60 cm genişliğindedir. Köşeler ve kapı pencere kenarları kesme taştan ortalar ise moloz taştır. Döşemesi betonarmedir. Konağın yapıldığı

dönemde ahşap döşemeye sahip olduğu belirtilmektedir. Evin kapıları ve pencereleri ahşaptır.

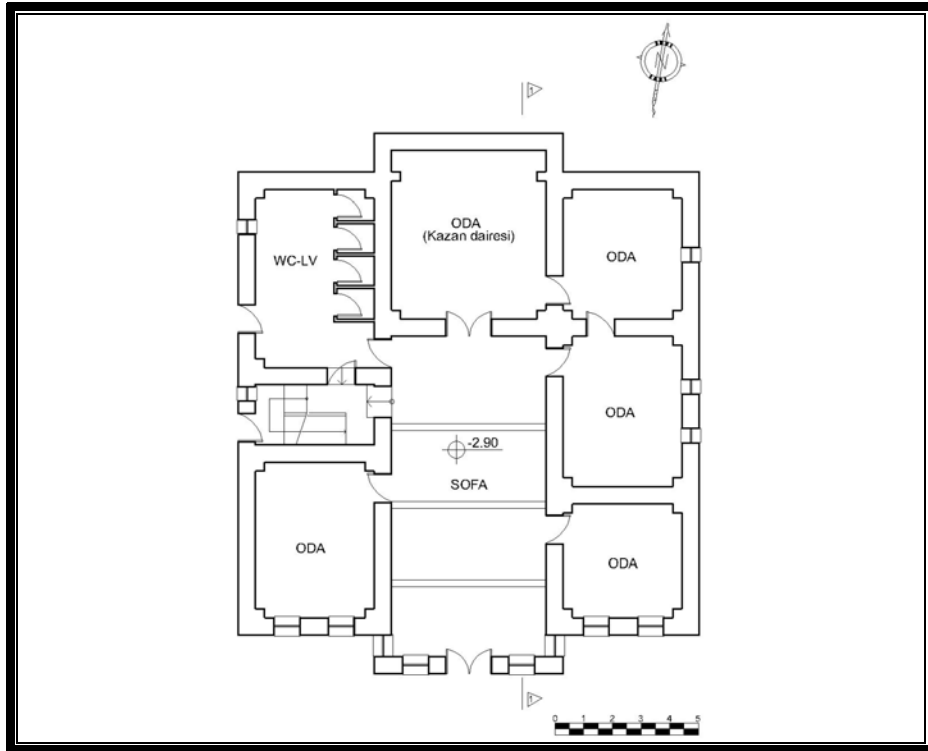
Tamirat ve tadilatları

İç mekan döşeme ve tavanları tamamen ahşap olan yapının üst salon ve çatısı 1959 yılında ahşapları sökülerek betonarme sistemde tekrar yapılmıştır. Zemin ve 1. kat döşemeleri ise 1989 yılında yapılan tadilat ile betonarme sisteme dönüştürülmüştür. Bu tadilatlar ile iç mekanda dönemin özelliklerini taşıyan hiçbir özellik kalmamıştır. Binanın zemin katında havuz ve iç çeşme olduğu çeşitli kaynaklarda belirtilmektedir. Dış cephede fazla bir tadilat yapılmamıştır.

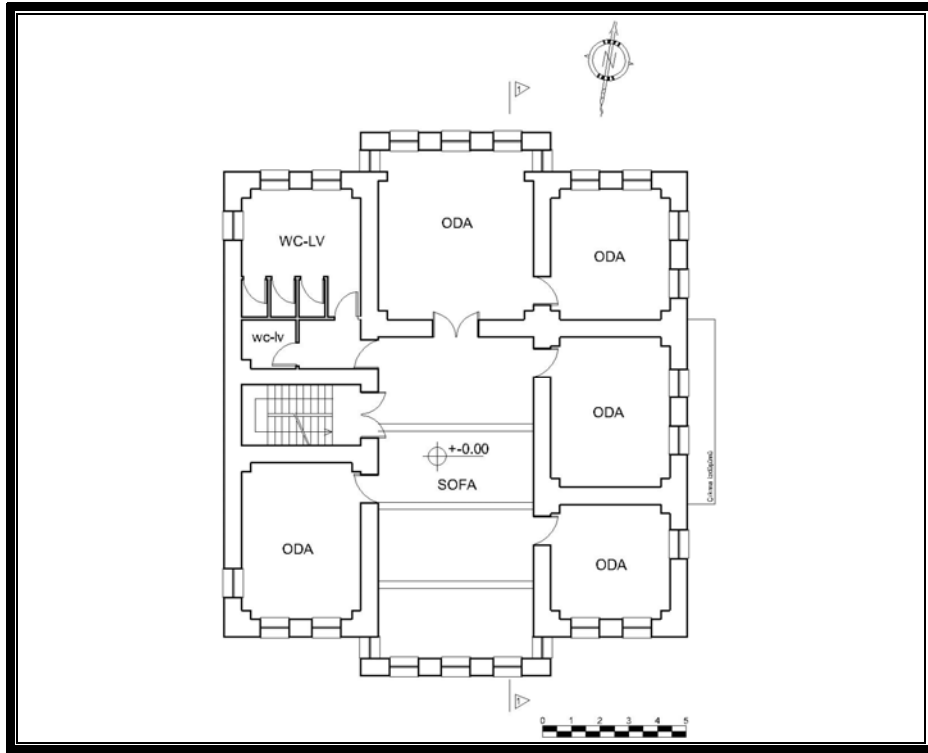

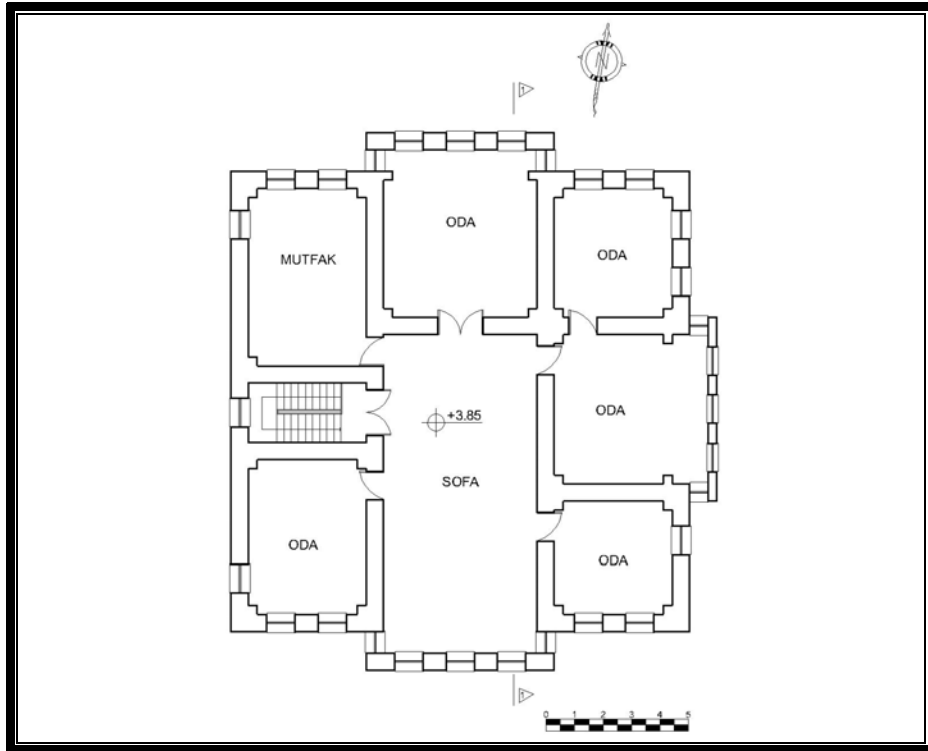
Çizim.3.6.1 Miralay konağı vaziyet planı

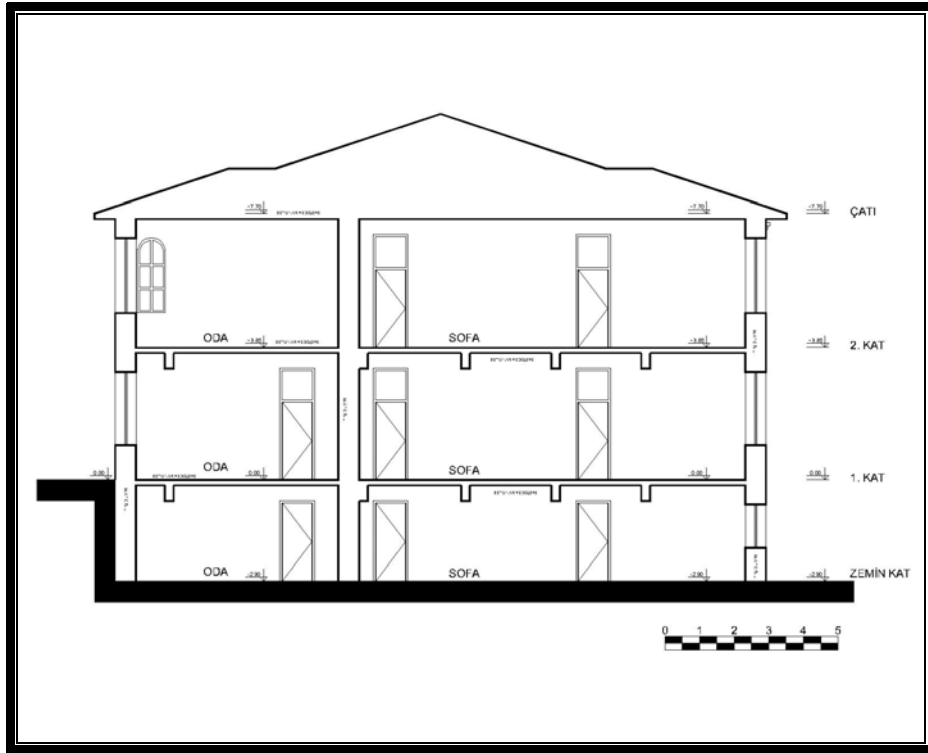
Çizim.3.6.2 Miralay konağı zemin kat planı

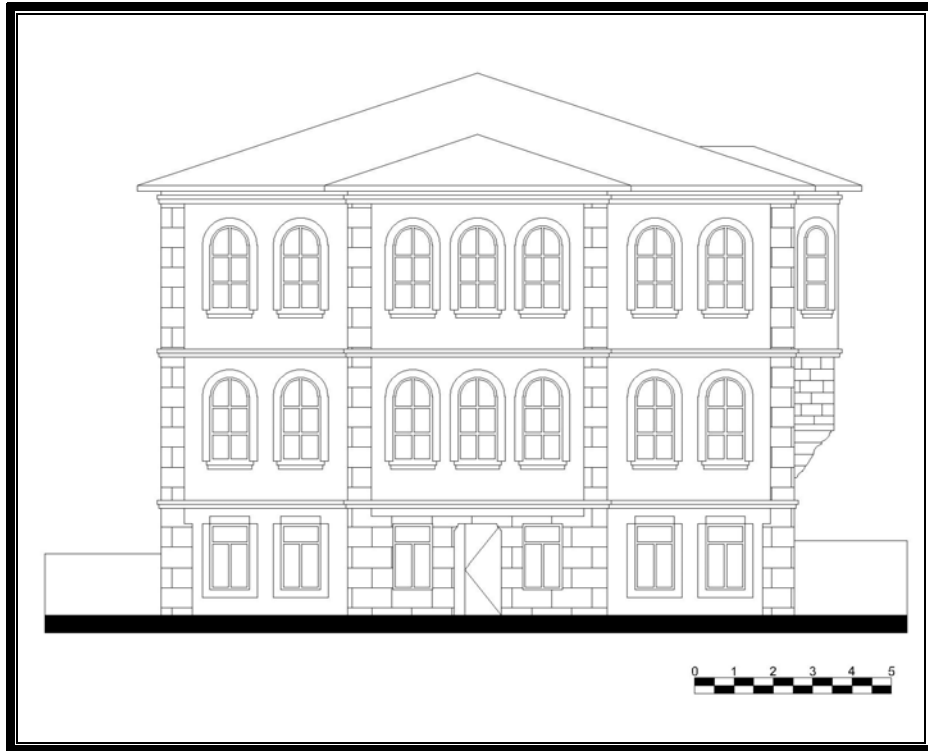
Çizim.3.6.3 Miralay konağı 1. kat planı

Çizim.3.6.4 Miralay konağı 2. kat planı

Çizim.3.6.5 Miralay konağı kesiti

Çizim.3.6.6 Miralay konağı güney cephe görünüşü

Resim.3.6.1 Miralay konağı güney batı yönünden bir görünüş

Resim.3.6.2 Miralay konağı kuzey doğu yönünden bir görünüş

Resim.3.6.3 Miralay konağı doğu yönünden bir görünüş

Resim.3.6.4 Miralay konağı batı yönünden bir görünüş

Resim.3.6.5 Miralay konağı giriş kapısından bir görünüş

Resim.3.6.6 Miralay konağı eliböğünde görünüşü

Resim.3.6.7 Miralay konağı dış cephesinde köşe birleşim görünüşü

Resim.3.6.8 Miralay konağı zemin kat pencere görünüşü

Resim.3.6.9 Miralay konağı 1. kat pencere görünüşü

Resim.3.6.10 Miralay konağı zemin kat pencere görünüşü

Resim.3.6.11 Miralay konağı doğudaki odadan bir gorunüş

4.DEĞERLENDİRME

4.1. Geleneksel Yozgat evlerinin özellikleri

4.1.1. Yozgat evlerinin plan özellikleri

Geleneksel Yozgat evleri dıştan içe doğru sokak, bahçe, sofa, oda sıralamasına göre planlanmıştır. Yozgat evleri bahçeli olarak kendi içine dönük bir plan sistemine sahip, doğa ile bütünleşmiş, insan ölçüsünde oluşturulmuş, dengeli oranlara sahiptir.

Geleneksel Yozgat evlerinin planı, Türk evi plan anlayışının yerel özelliklerine bağlı olarak meydana gelmiştir. Arazi yapısı, çevre şartları, ailenin ekonomik durumu ve kendine özgü ihtiyaçları planlamayı etkilemiştir. Kendine özgü bir yapılaşma oluşmuştur. Yozgat evleri çoğunlukta iç sofalı plan tiplerine uygun bir plan tipinde yapılmıştır. Tek katlı, iki katlı ve üç katlı olan evler tespit edilmiştir (Tablo.4.1.1).

Yozgat evleri küçükte olsa bir bahçeye sahiptir. İçe dönük bir yaşam kültürüne sahip olduğu için bahçe çok önemlidir. Ev halkının mahremiyetini sağlamak için bahçe duvarları insan boyundan daha yüksek yapılmaktadır. Evin zemin katı kışlık oturma odaları ve hizmet birimlerinin oluşturduğu mekanlar olarak düzenlenirken üst katlar yazlık olarak yapılmıştır. Bu katta odalar dış mekana çıkmalarla açılmaktadır. Bu kat alt kata göre daha geniş alana sahiptir. Odalar çok fonksiyonlu bir yapıya sahiptir. Her oda bir aileyi barındıracak niteliktedir. Odaların biri diğerlerine göre daha büyük ve süslüdür. Bu oda baş oda olarak yapılmış ve misafir odası olarak kullanılmaktadır.

4.1.2. Malzeme ve yapım teknikleri

Geleneksel Yozgat evleri yağma sistemi açısında kendine özgü özelliklere sahiptir. Yörede kolay bulunan taş ve ahşap malzemeye bağlı olarak kargir sistemde yapılmıştır. Kullanılan başlıca malzemeler taş, kerpiç, ahşap, toprak, kireç, demir ve alçıdır. Bunlar uygulandığı yere göre değişik şekillerde işlenerek kullanılmıştır. Aynı malzeme bir yerde taşıyıcı olarak kullanılırken başka bir yerde süsleme elemanı olarak kullanılmıştır (Tablo.4.1.1).

Yozgat evleri taş temeller üzerine yapılmıştır. Taş evlerin temel ve duvarlarında taşıyıcı rol üstlenmektedir. Evlerin temeli moloz taştan yapıldır. Temel üzerine yapılan bodrum duvarları genişliği 60cm-100cm arasında ve tabii zeminden 1m'ye kadar yükseltilerek yapılmıştır. Duvar köşelerinde kapı ve pencere kenarlarında kesme taş, aralarında moloz taş kullanılmıştır. Duvar içerisinde ayrıca duvarın daha düzgün ve sağlam olması için ahşap hatıl ve dikmeler yapılmıştır. Üst kat duvarları ahşap iskelet aralarına taş ve kerpiç doldurularak yapılmıştır. Duvarlarda bağlayıcı malzeme çamur ve kireçtir. Yozgat evlerinde taştan sonra en çok kullanılan yapı malzemesi ahşaptır. Ahşap taşıyıcı amaçlı olarak duvar, döşeme ve çatılarda kullanılırken, süsleme elemanları olarakda kapı, pencere, dolap, tavan, döşeme, kaplamaları ve merdiven yapımında kullanılmıştır. Ahşap kirişler duvarlar üzerine atılan hatıllara bastırılır ve iki duvar arasına atılan kirişlerle döşeme iskeleti oluşturulur. Taşıyıcı iskeletin alt ve üstleri ahşap ile kapatılarakda döşeme oluşturulur.

Evinlerin üst örtüsü olan çatılar ya düz toprak çatı olarak bırakılmış, yada kırma çatı şeklinde yapılmıştır. Gereksiz girinti ve çıkıntılar yapılmamıştır. Ahşap çatı iskeletinin dikmeleri duvar üzerlerine gelecek şekilde yapılmış, bu sayede çatı yükü duvarlara taşınmıştır. Çatı üzeri kiremit kaplıdır. Çatı saçakları kısa tutularak altları ahşap kaplama tahtası ile kapatılmıştır.

4.1.3. Cephe Özellikleri

Geleneksel Yozgat evlerinin dış cepheleri sade, gösterişten uzak bir görünüme sahiptir. Dış cephede taş ve ahşap kaplama, pencerelerde ve balkon korkuluklarında ise ferforje kullanılmıştır.

Geleneksel Yozgat evleri tek, iki ve üç katlı olarak yapılmıştır. Bu evlerin zemin katlarında dış cepheye açılan pencereleri küçük ve sade tutulmuştur. Pencerelerin üzerlerinde güvenlik amacıyla demir parmaklıklar yer almaktadır. Zemin kat duvarlarında sıva üzeri boya yapıldığı gibi Karslıoğlu konağında olduğu gibi kesme taştan barok sanatının izlerini taşıyan detayların uygulandığı yapılar da vardır. Üst katlar zemin kat'a göre daha detaylı ve ihtişamlıdır. Bu katta yapılan çıkmalar ile odaların dışa olan hakimiyetleri arttığı gibi, dış cephede de yapıya hareketlilik kazandırmıştır. Çıkmalar sayesinde evler daha estetik bir görünüme kavuşmuştur. Çıkmalar bağdadi tekniğinde yapılan elibögründelerle taşıtılmıştır. Ahşap malzemedeki yapılan bu taşıyıcıların üzeri ince çıtalarla kapatılarak üzeri sıvanmıştır. Ayrıca bu katın pencere sayıları ve ebatları da zemin katta yer alan pencerelere göre daha büyük ve detaylı yapılmıştır. Evlerin pencereleri çok özel bir şekilde tasarlanmış olup dar ve uzundur. Bu hem içten geniş ve ferah bir ortam havası vermekte, hemde dıştan evin görünümüne estetik kazandırmaktadır. Evin görünümü göz önünde bulundurulduğunda pencere sayısının çok fazla olduğu görülmektedir. Pencereler ahşaptan yapılarak güvenlik amacıyla üzeri demir parmaklıklarla kapatılmıştır. Pencere üzerine Karslıoğlu konağında olduğu gibi ahşap kapak da yapılmıştır. Evin köşelerinde ve döşeme hizalarında kat boyunca devam eden ahşap silmeler dikkati çekmektedir. Saçak altlarında ahşap lambiri yapılarak cephe bütünlüğü sağlanmaya çalışılmıştır (Tablo.4.1.1).

4.1.4. Süsleme Özellikleri

Yozgat evlerinin dış cephesi geleneksel mimari özelliklere uygun olarak oldukça sade tutulmuştur. Yozgat evlerinin dış cephelerinde ahşap ve taş ile yapılmış süslemeler görülmektedir. Karslıoğlu evinin dış cephesinde kesmetaş ve ahşap kullanılmıştır. Barok sanatının izlerini taşıyan süslemeler vardır. Saçak ve balkon altları ahşap lambiri ile kapatılmıştır.

Nizamoğlu ve Karslıoğlu konağının dış kapıları oyma tekniğinde yapılmıştır. İçteki oda kapıları, tavanları, yüklükleri, ağız açıkları ve taşıyıcı direklerde ahşap süslemeler mevcuttur. İçteki ahşap süslemeler çakma, eğri kesim ve ajur tekniğinde gerçekleştirilmiştir. Bitkisel süslemelerde barok özellikler, kıvrım dallı “S” ve “C” kıvrımları ve lotüs çiçekleri ağırlıktadır. Bitkisel bezemenin yanı sıra geometrik süslemeli bordürler de yer almaktadır.

Kalem işi süslemeleri Nizamoğlu konağında ve Başaran evinde karşımıza çıkmaktadır. Bitkisel süslemeli bordürler, batılılaşma dönemi özelliklerini yansıtmaktadır. Evlerin taş süslemesinde taş ocaklar da önemlidir. Bunların günümüze gelen en eski örneği Nizamoğlu konağında yer almaktadır.

Yozgat evleri dış görünüşlerinin sadeliğine karşılık iç kısımlarında büyük sanatkârane ve devrinin önemli örneklerini teşkil eden süslemelerine sahiptirler. Anadolu Türk evinde görülen süslemeler geleneksel Yozgat evlerinde de görülmektedir.

Evlerin bezemesinde ahşap malzeme sıklıkla kullanılmıştır. Tavanlar, tabanlar, merdivenler, korkuluklar, dolaplar, kapı kanatları oyma tekniğinde ahşaptan yapılmıştır. Özellikle tavan göbeğinde geometrik ve bitkisel süslemelere geniş yer verilmiştir. Günümüze kadar gelebilen evlerdeki bu tür bezemeler XIX. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir. Ahşap süslemenin yanı sıra bazı konaklarda resim tasvir edilmiş, manzara örnekleri ile de karşılaşılmıştır (Tablo.4.1.1). Nizamoğlu konağında olduğu gibi.

4.2. Geleneksel Türk Evi Mimarisinde Yozgat evlerinin Yeri

Türk evi kültürel ve mimari öğeler bakımından Orta Asya'ya, Anadolu öncesi Türk meskenlerine bağlanmaktadır. Bunun yanı sıra, Anadolu'nun Türk öncesi konutları ve yapı tekniklerinin de Türk evini etkilediği, tarihi süreç içerisinde özellikle 16.yüzyıldan sonra, Osmanlı döneminde belirli bir tasarım ve süsleme bütünlüğüne ulaşarak kendine özgü kimliğinden bir yapı, "Türk Evi" ortaya çıktığını görüyoruz.

Uzun bir geçmişe sahip olan Yozgat, Geleneksel Türk ev mimarisinin özelliklerini taşıyan önemli bir yerleşim yeridir. Plan tipleri, malzeme ve yapım teknikleri, cephe özellikleri ve süsleme özellikleri bakımından incelendiğinde Yozgatta yer alan evlerin Geleneksel Türk evi özelliklerini taşıdığı açıkça görülmektedir (Tablo.4.2.1).

Geleneksel Türk evleri incelendiğinde Anadolu'da evin oluşumunda temel etkenlerin başında iklim, arazi yapısı, yerel yapı malzemesi ve yapım teknikleri ile geleneksel ev kültürü gelmektedir. İklim ve arazi yapısı açısından incelendiğinde ilk çarpıcı özellik, çeşitliliğe dayanan bir ortamın olmasıdır. Anadolu aynı anda farklı iklim koşullarının egemen olduğu bir coğrafyaya sahiptir. İklimin etkisiyle oluşan mekanlar bölgelere göre değişiklik göstermektedir.

Akdeniz ikliminin egemen olduğu Ege ve Akdeniz bölgesinde evler açık sofalıdır. İç mekan ile dış mekan bütünleşmesi sağlanmıştır. Antalya evleri incelendiğinde bu özelliklere sahip olduğu görülmektedir (Tablo.4.2.1). Marmara ve Karadeniz bölgesinde kış aylarının güneye göre daha soğuk olması, sofanın kapanmasına yol açmıştır. İç sofa ve orta sofalı plan tipleri yaygındır. Marmara bölgesinde en güzel örnekleri İstanbul evlerinde görmek mümkündür (Tablo.4.2.1).

Doğu Karadeniz bölgesi batı Karadeniz bölgesine göre daha ılıman olmasından dolayı dış sofalı ve iç sofalı plan tipleri mevcuttur. Doğu Karadeniz bölgesinde yer alan Gümüşhanede iklim ve topoğrafik özelliklerinden dolayı iç sofalı bir plan tipinde olduğu görülmektedir (Tablo.4.2.1). Kışları soğuk ve yağışlı, yazları serin olan Doğu Anadolu bölgesinde sofa oldukça küçük planlanmıştır. Mekanlar küçük pencerelidir. Bu bölgede yer alan Erzurumda evlerinde sofanın küçülerek geçiş alanı

olduğu ve mekanların az sayıda pencere ile aydınlatıldıkları görölmektedir (Tablo.4.2.1).

Yozgat Yarı kurak karasal iklimin etkisi altındaki Orta Anadolu'da yer almaktadır. Orta Anadolu'nun iklim özelliklerinden dolayı evler çoğunlukta iç sofalı olarak planlanmıştır. Yozgat genelinde Ahşap ve taşın kolay bulunan bir malzeme olmasından dolayı yapılarda kullanılan temel malzemeler taş, ahşap ve kerpiç olmuştur (Tablo, 4.2.1). Orta Anadoluda yer alan Sivas, Ankara, Kayseri, Konya Evleri incelendiğinde benzer plan tiplerine sahip oldukları, malzeme ve yapım teknikleri olarak yöresel özelliklere sahip oldukları görölmektedir (Tablo, 4.2.1).

5-SONUÇ

Geleneksel Yozgat evleri yaptıkları dönemin kültürünü sosyo ekonomik yapısını günümüze yansıtmakta, tarihi ve yaşam değerlerini artırmaktadır. Yozgat'ta tespit edilen evlerin planlarına bakıldığında iç sofalı plan tipine sahip olduğu görülmektedir. Malzeme ve yapım teknikleri olarak bölgede kolay bulunan malzemeler tercih edilmekte ve uygulamaları yöresel ustalara yaptırılmıştır. Süsleme ve cephe özelliklerine bakıldığında oldukça sade bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. İç mekanda ise Tavan, dolap, merdiven, kapı ve pencerelerde ahşap süslemelerin ve kalemişi süslemelerin yapıldığı tespit edilmiştir. Bu çalışmanın sonucunda Yozgat'ta tespit edilen evlerin plan, malzeme ve yapım teknikleri, cephe özellikleri, süsleme özellikleri yönünden geleneksel Türk evi özelliklerini taşıdığı görülmektedir.

Tarihini tanıyan, değerlerine bağlı nesillerin yetişmesi, kültürel değerlerimizi oluşturan tarihi süreç içinde oluşmuş mimari eserlerimizin korunması ve yaşatılması ile mümkün olacaktır. Bu yüzden bu eserlerin iyi tespit edilip çevresiyle birlikte korunarak gelecek nesillere aktarılması gerekmektedir.

Geleneksel Türk evi kültürel değerlerimizin olduğu Türk kültür hayatının merkezidir. Kültür mirasımızın en değerli varlıklarıdır. Tarihimize ışık tutan bu yapılar, aynı fonksiyonlarını koruyarak , herhangi bir bozulmaya uğramadan gelecek nesillere aktarılırsa bu kültür değerlerimizin devamlılığı sağlanmış olur.

Tanımlamaya çalıştığımız tarihi, mimari ve estetik değerleri olan bu evlerin korunması , yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması gerekmektedir. Ancak günümüzün ekonomik koşulları, hızlı değişen kentleşme ve insanların yaşamındaki farklılaşma gibi pek çok nedenlerle bu yapılar kullanılmamakta ve bu da yapıların giderek bozulmasına yol açmaktadır.

Yozgat evleri gibi korunmaya değer kültür varlıklarımızın korunması yalnızca tarihi yapıların değil aynı zamanda tarihi süreç içinde birikerek günümüze kadar gelebilmiş mimari ve estetik açıdan zengin çevrelerle birlikte koruma altına alınarak, amacına uygun koruma planlarının yapılması ile sağlanabilir.

Bu yüksek lisans çalışmam Yozgat evlerinin geleneksel özelliklerini ortaya çıkararak, röleve ve resimlerle tespitlerini yaparak kültür tarihimize kazandırmaktır. Bu çalışma bizden sonraki yapılacak araştırmalara kaynak olacaktır.

6.KAYNAKLAR

Kitap

- Acun H.. Bozok sancağı(Yozgat ili)'nda Türk mimarisi. Atatürk Kültür dil tarih yüksek kurumu Türk tarih kurumu yayınları. Ankara. 2005
- Acar E. Anadoludaki tarih öncesi çağlardan tunç çağı sonuna kadar konut ve yerleşim. Türk tarih vakfı yayınları. Habitat II. İstanbul.1996
- Akın N. Balkanlarda Osmanlı dönemi konutları. İstanbul. 2001
- Arseven C.E. Ev. Sanat ansiklopedisi. Cilt:1. İstanbul. 1965
- Arü K.A. Türk kenti. Yapı endüstri merkezi yayınları. İstanbul.1998.
- Bektaş C. Türk evi.Yapı Kredi yayınları. İstanbul. 1996.
- Bektaş C. Halk yapı sanatı. Eczacıbaşı ansiklopedisi. Cilt:2 İstanbul.1997
- Bilget N.B. Sivas evleri.Kültür Bakanlığı yayınları. Ankara. 1993.
- Büyükmihçı G. Kayseri'de yaşam & Konut kültürü.Erciyes Üniversitesi yayınları. 2005.

- Cezar M. Anadolu öncesi türklerde Şehir ve mimarlık. İş bankası yayınları. İstanbul. 1977
- Eldem S. H. Türk Evi Osmanlı dönemi I. Turizm değerlerini koruma vakfı yayınları.İstanbul. 1984.
- Eldem S. H. Türk Evi Osmanlı dönemi II. Turizm değerlerini koruma vakfı yayınları.İstanbul. 1986.
- Eldem S. H. Türk Evi Osmanlı dönemi III. Turizm değerlerini koruma vakfı yayınları.İstanbul. 1987.
- Eldem S. H. Türk evi plan tipleri. İstanbul. 1955
- Günay R. Türk ev geleneği ve Safranbolu evleri.Yapı endüstri merkezi yayınları.İstanbul. 1999.
- İmamoğlu V. Geleneksel Kayseri evleri.Halk bankası yayınları.İstanbul. 1992.
- Karpuz.H. Türk İslam mimarisinde Erzurum evleri.Kültür bakanlığı yayınları. Ankara. 1993.
- Kınal F. Eski Anadolu tarihi.Ankara.1991.
- Kuban D. The Turkish Hayat House.Eren yayıncılık.İstanbul. 1995.
- Kuban D. Türk evi geleneği üzerine gözlemler. Türk ve İslam sanatı üzerine denemeler. İstanbul. 1995

- Kunduracı O. Muğla-Yatağan çevresindeki Türk devri mimarisi ve el sanatları. Muğla valiliği kültür yayını. Muğla. 2007.
- Küçükerman Ö. Anadoludaki Geleneksel Türk evinde odalar. İstanbul. 1973.
- Küçükerman Ö. Anadolu mirasında Türk evi. 1995.
- Sözen M. Türk ev kültürü. Doğan kitapçılık a.ş. İstanbul. 2001.
- Sözen M.-Eruzun C. Anadoluda ev ve insan. İstanbul.1992.
- Ulusoy M. Konya'da Apartman yapılarının tarihsel gelişimi. Memleket A.ş. yayınları. Konya.2006

Makale

- Aksoylu S.- Kepsutlu G. Eskişehir odunpazarı evleri.Yapı dergisi. Sayı:139. sayfa:63 YEM yayınları. İstanbul. 1993.
- Bakır İ.- Alkan Bala H. Konya’da ev mimarisinin değişimi.Yeni İpekyolu dergisi. Sayı: 1. Sayfa:245. Konya Ticaret odası yayınları. Konya.1998
- Çetinor B. Balkanlardaki eski eserler/ Bulgaristan .Yapı dergisi. Sayı:154. sayfa:70 YEM yayınları. İstanbul. 1994.
- Eroğlu B. Konya’da Yusuf ağa kütüphanesi. Osmanlı döneminde Konya. Sayfa:195. T.C. Konya valiliği il kültür ve turizm müdürlüğü yayınları Konya. 2003.
- Eyüpgiller K.K. Kastamonuda Geleneksel Konut Mimarisi ve Korunması.Yapı dergisi. Sayı:184. sayfa:64 YEM yayınları. İstanbul. 1997.
- İncesakal M. Geleneksel Konya bağ evleri. Yeni İpekyolu dergisi. Sayı: 1. Sayfa:223. Konya Ticaret odası yayınları. Konya.1998
- Özdeniz M.B.-İlter T . Geçmişten geleceğe yöresel harran mimarisi .Yapı dergisi. Sayı:198. sayfa:94 YEM yayınları. İstanbul. 1998.
- Turgut H. Geleneksel Malatya evleri Kültür ve mekan.Yapı dergisi. Sayı:186. sayfa:74 YEM yayınları. İstanbul. 1997.

- Turgut H. Geleneksel Malatya evleri .Yapı dergisi. Sayı:181. sayfa:84
YEM yayınları. İstanbul. 1996.
- Ulusoy M. Dış sofalı plan tipinde geleneksel bir Konya evi. Yeni
İpekyolu dergisi. Sayı: 4. Sayfa:245. Konya Ticaret odası
yayınları. Konya.2001

Web Sayfası

www.altindağ.bel.tr

www.ankara.gov.tr

www.amasya.bel.tr

www.corum.bel.tr

www.folklor.com.tr

www:karaman.bel.tr

www.kenthaber.com.tr

www.kultur.gov.tr

www.yozgat.gov.tr

www.yozgat.bel.tr